

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1946:63
JORDBRUKSDEPARTEMENTET

BETÄNKANDE MED FÖRSLAG
TILL
LAG OM
VIRKESMÄTNING M. M.

AVGIVET AV
KUNGL. SKOGSSTYRELSEN

S T O C K H O L M

1 9 4 6

Statens offentliga utredningar 1946

Kronologisk förteckning

1. Betänkande angående rundradion i Sverige. Dess aktuella behov och riktlinjer för dess framtida verksamhet. Norstedt. 167 s. K.
2. Dödföddheten och tidigdödligheten i Sverige. Dess samband med nativitetssminskningen och dess förhållande vid olika former av förlösningsvård samt dess socialmedicinska och befolkningspolitiska betydelse. Av C. Gyllensvärd. Beckman. 115 s. S.
3. Betänkande med förslag till ändrade grunder för flottningslagstiftningen m. m. Hæggsström. 99 s. Jo.
4. Betänkande med förslag angående uniformspliktens omfattning för viss personal vid försvarsväsendet. V. Petterson. 59 s. Fö.
5. Betänkande om barnkostnadernas fördelning med förslag angående allmänna barnbidrag m. m. V. Petterson. 351 s. S.
6. Betänkande om barnkostnadernas fördelning med förslag angående allmänna barnbidrag m. m. Bilagor. Beckman. 153 s. S.
7. Betänkande och förslag rörande åtgärder för att begränsa antalet kontraktanställt manskap inom krigsmakten. Beckman. 136 s. Fö.
8. 1941 års lärarlönesakkunniga. Betänkande med förslag till boställsordning för folkskolans lärare m. m. Marcus. 146 s. Fi.
9. 1945 års universitetsberedning. 1. Docentinstitutionen. Hæggsström. 62 s. E.
10. Betänkande med förslag till omorganisation av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen m. m. Katalog- o. Tidskriftstryck. 217 s. K.
11. 1940 års skolutrednings betänkanden och utredningar. 4. Skolpliktsidens skolformer. 2. Folkskolan. A. Allmän del. Idun. 341 s. E.
12. Betänkande om tandläkarutbildningens ordnande m. m. Del 1. Beckman. 216 s. E.
13. Investeringsutredningens betänkande med utredning rörande personal- och materielresurser m. m. för genomförande av ett arbetsprogram enligt av utredningen tidigare framlagt förslag. Marcus 72 s. Fi.
11. 1940 års skolutrednings betänkanden och utredningar. 4. Skolpliktsidens skolformer. 4. Realskolan. Praktiska linjer. Idun. 193 s. E.
15. 1940 års skolutrednings betänkanden och utredningar. 4. Skolpliktsidens skolformer. 2. Folkskolan. B. Förslag till undervisningsplaner. Idun. 263 s. E.
16. Betänkande angående forsknings- och försöksverksamheten på jordbrukets område i Norrland. V. Petterson. 133 s. Jo.
17. Den familjevårdande socialpolitiken. Beckman. 132 s. S.
18. P M angående utvecklingsplanering på jordbrukets område. Marcus. 252 s. Jo.
19. Betänkande med förslag rörande den ekonomiska försvarsberedskapens framtida organisation. Idun. 92 s. Fo.
20. Betänkande angående den centrala organisationen av det civila medicinal- och veterinärväsendet. Idun. 361 s. S.
21. Betänkande med utredning och förslag angående rätten till arbetstagares uppfinningar. Norstedt. 71 s. Ju.
22. Betänkande med förslag till ordnande av kreditgivnings- och rådgivningsverksamhet för hantverk och småindustri samt bildande av företagarnämnder. Marcus. 144 s. H.
23. Socialvårdskommitténs betänkande. 12. Utredning och förslag angående moderskapsbidrag. Beckman. 115 s. S.
24. Kommitténs för partiellt arbetsföra betänkande. 1. Förslag till effektiviserad kurators- och arbetsförmedlingsverksamhet för partiellt arbetsföra m. m. Katalog- o. Tidskriftstryck. 200 s. S.
25. Betänkande med förslag till lag med särskilda bestämmelser om uppfinningar m. m. av betydelse för rikets försvar. Norstedt. 37 s. Ju.
26. Betänkande angående tjänstepensionsförsäkringens organisation. Marcus. 71 s. H.
27. Betänkande med förslag till investeringsreserv för budgetåret 1946/47 av statliga, kommunala och statsunderstödda anläggningsarbeten. Marcus. vii, 378 s. Fi.
28. Bilagor till betänkande med förslag till investeringsreserv för budgetåret 1946/47 av statliga, kommunala och statsunderstödda anläggningsarbeten. Marcus. 95 s. Fi.
29. 1943 års jordbrukstaxeringsakkunniga. Betänkande med förslag till ändrade bestämmelser i fråga om taxering av inkomst av jordbruksfäktighet samt lag om jordbruksbokföring. Marcus. 282 s. 3 bil. Fi.
30. Socialutbildningssakkunniga. 2. Utredning och förslag rörande statsvetenskapliga examina m. m. Hæggsström. 127 s. E.
31. 1940 års skolutrednings betänkanden och utredningar. 6. Skolans inre arbete. Synpunkter på föstran och undervisning. Idun. 194 s. E.
32. Betänkande med förslag till förordning angående allmänt kyrkomöte m. m. Hæggsström. 161 s. E.
33. Försäkringsutredningen. Förslag till lag om försäkringsrörelse m. m. 1. Lagtext. Norstedt. iv, 15 s. H.
34. Försäkringsutredningen. Förslag till lag om försäkringsrörelse m. m. 2. Motiv. Norstedt. vj, 441 s. H.
35. Statsmakterna och folkhushållningen under den till följd av stormaktskriget 1939 inträdda krisen. Del 6. Tiden juli 1944—juni 1945. Idun. 476 s. Fo.
36. Parlamentariska undersökningskommisionen angående flyktingfärderna och säkerhetstjänst. 1. Betänkande angående flyktingars behandling. Beckman. 500 s. S.
37. Socialvårdskommitténs betänkande. 13. Förslag angående folkpensioneringens administrativa handhavande m. m. V. Petterson. 114 s. S.
38. Betänkande med förslag rörande officersutbildningen inom armén m. m. Hæggsström. xij, 504 s. Fö.
39. Den svenska växtodlingens utvecklingstendenser samt dess inriktande efter kriget. Idun. 106 s. Jo.
40. Betänkande angående hantverkets och småindustriens befrämjande. Marcus. 192 s. H.
41. Betänkande med förslag till skogsvårds lag m. m. Marcus. 430 s. Jo.
42. Riktlinjer för den framtida jordbrukspolitiken. Del 1. Idun. 282 s. Jo.
43. Betänkande med förslag till verkstadsorganisation för väg- och vattenbyggnadsväsendet. Sv. Tryckeri AB. (2) 105 s. K.
44. Sakkunniga angående arbetsförmedlingens organisation. Del 1. Den offentliga arbetsförmedlingen under krigsåren. V. Petterson. 390 s. Fi.
45. Betänkande med förslag till åtgärder för främjande av rikdhästaveln m. m. Norstedt. 94 s. Fö.
46. Riktlinjer för den framtida jordbrukspolitiken. Del 2. Idun. 606 s. Jo.
47. Rationaliseringsvariationerna inom det svenska jordbruket. Av L. Nannesson. Idun. 84 s. Jo.
48. 1945 års lönekommitté. 1. Betänkande med förslag till statliga löneplaner m. m. Marcus. 240 s. Fi.
49. Ärvdabalksakkunnigas förslag till föräldrabalk. Norstedt. 192 s. Ju.
50. Betänkande med förslag till nyorganisation av kyrkomusikerbefattningarna m. m. Del 2. Sv. Tryckeri AB. iv, 216 s. E.
51. Sakkunniga angående arbetsförmedlingens organisation. Del 2. Den offentliga arbetsförmedlingens framtida organisation. Motiv och förslag. V. Petterson. 189 s. Fi.
52. Socialvårdskommitténs betänkande. 14. Utredning och förslag angående ålderdomshem m. m. Beckman. 88 s. S.
53. Betänkande om befolkningspolitikens organisation m. m. Beckman. 70 s. S.
54. Utredning angående reglering av den territoriella församlingsindelningen i Stockholm. Av E. Schalling. V. Petterson. 254 s. E.
55. Utredning rörande sexualundervisningen i högre skolor jämte förslag till handledning i sexualundervisning för lärare i högre skolor. Hæggsström. 103 s. 4 pl. E.
56. 1944 års skattesakkunniga. 2. Betänkande med förslag angående idrottsammanslutningars beskattning för inkomst. V. Petterson. 198 s. Fi.
57. Betänkande angående vissa organisations-, utbildnings- och tjänstgöringsfrågor vid domstolarna. Norstedt. 330 s. Ju.
58. Betänkande rörande utbyggnad av civila flygplatser m. m. Idun. 153 s. 1 korta. K.
59. Betänkande med förslag angående hemvärdet. Beckman. 167 s. 1 bil. Fö.
60. Betänkande med förslag till lag om skydd mot ohälsa och olycksfall i arbete m. m. Almqvist & Wicksell. 867 s. S.
61. Riktlinjer för den framtida jordbrukspolitiken. Del 3. Bilagor. Idun. 149 s. Jo.
62. Betänkande med förslag till lag om tryggande av byggnadsarbetares lönefordran m. m. Norstedt. iv, 229 s. Ju.
63. Betänkande med förslag till lag om virkesmätning m. m. Marcus. iv, 128 s. Jo.

Anm. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med retsetil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. E. = eklelesiastikdepartementet Jo. = jordbruksdepartementet. Enligt kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars yttre anord-

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1946: 63
JORDBRUKSDEPARTEMENTET

BETÄNKANDE
MED FÖRSLAG TILL
LAG OM
VIRKESMÄTNING M. M.

AVGIVET AV
KUNGL. SKOGSSTYRELSEN

STOCKHOLM 1946
ISAAC MARCUS BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG
468186

Till KONUNGEN

Med stöd av Eders Kungl. Maj:ts bemyndiganden den 24 november 1944 och den 4 maj 1945 tillkallades följande personer att biträda skogsstyrelsen vid överarbetning av vissa föreskrifter rörande virkesmätning och därmed

sammanhängande frågor, nämligen *dels* såsom särskild utredningsman hovrättsrådet L. P. O. Palmquist, *dels* såsom särskilda sakkunniga försäljningschefen S. Boberg, direktören Th. G. F. Edström, ombudsmannen A. Englund, disponenten A. Hellström, direktören N. A. Herlitz, ledamoten av riksdagens andra kammare L. J. Jonsson, disponenten M. Magnusson, jägmästaren M. Nordquist, direktören C. Strömbäck, skogschefen G. Wesslén och jägmästaren A. Th. Winbladh.

Skogsstyrelsen, som tillkallat jägmästaren Nordquist ävensom virkesmätningsscheferna B. Ahnlund, O. Bäcklund, G. Djurberg och H. Ålund att såsom särskilda experter biträda inom styrelsen vid utredningsarbetet, får härmed i underdånighet överlämna betänkande med förslag till lag om virkesmätning m. m.

En inom riksdagens andra kammare år 1943 väckt motion, nr 269, angående utredning av frågan om opartisk mätning av allt virke som ingår i allmän flottning, vilken motion överlämnats till skogsstyrelsen, har tagits i beaktande vid utredningens verkställande.

De i betänkandet framlagda förslagen ha tillstyrkts av de tillkallade sakkunniga.

Sedan på skogsstyrelsens föranstaltande utarbetats föreskrifter för mätning av bl. a. massaved i travat mått, vilka väsentligen äro enhetliga för hela landet, har styrelsen med biträde av förutnämnda experter igångsatt utredningar för utarbetande av föreskrifter avseende mätning av massaved i fast mått och sågtimmer av barrträd, vilka föreskrifter skulle vara ägnade att kunna tillämpas mera allmänt.

Beträffande massaved i fast mått ha utarbetats förslag till mätning sinstruktioner, vilka gjorts till föremål för omfattande provmätningar under omedelbar ledning av ett flertal virkesmätningssföreningar och under samarbete med Föreningen Skogsarbeten. Härvid ha vissa utredningar verkställts av statens skogsforskningsinstitut. Eders Kungl. Maj:t har, efter riksdagens hörande, den 12 april 1946 medgivit att ett belopp av högst 50 000 kronor finge utanordnas till genomförande av dessa provmätningar. Vissa kvalitetsundersökningar utföras utan kostnad för statsverket vid några skogsindustriers laboratorier. Virkesmätningssrådet har i skrivelse till skogsstyrelsen den 4 maj 1946 meddelat att, om nämnda statsanslag om 50 000 kronor skulle visa sig otillräckligt, styrelsen för provmätningarna kunde påräkna ett bidrag från rådet av intill 10 000 kronor. Skogsstyrelsen beräknar att utredningen i denna del blir avslutad under innevarande år.

Den pågående utredningen om mätning sinstruktion för sågtimmer av barrträd beräknas komma att kräva en tid av ytterligare ett år.

I detta ärendes avgörande ha, förutom undertecknad Strindlund, deltagit ledamöterna i skogsstyrelsen riksdagsmannen A. Andersson, landstingsmannen B. Ekström, revisionssekreteraren E. Hagbergh och direktören B. Holmbäck. Föredragande har varit jägmästaren F. Silvén.

Stockholm den 30 augusti 1946.

Underdånigst

GERH. STRINDLUND

F. Silvén

FÖRFATTNINGSFÖRSLAG

Förslag till lag om virkesmätning

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Konungen äger förordna att inom riket eller viss del därav mätning av virke skall, i den omfattning Konungen bestämmer, utföras i enlighet med föreskrifter som meddelas av Konungen eller efter Konungens bestämmande av skogsstyrelsen.

Då särskilda skäl därtill äro, äger Konungen tillika förordna, att inom riket eller viss del därav mätning av virke må, i den omfattning Konungen föreskriver, ombesörjas allenast av virkesmätare, som därtill erhållit tillstånd (auktorisation) av Konungen eller efter Konungens bestämmande av skogsstyrelsen.

Finnes visst slag av virke böra undantagas från förordnande eller påkallas eljest av förhållandena inskränkningar, skola därav föranledda begränsningar i förordnandet göras. Undantag från meddelat förordnande må för särskilt fall medgivras av skogsstyrelsen.

2 §.

Med mätning av virke förstås i denna lag dels bestämmande genom räkning och mätning av virkets stycketal och dimensioner eller, där virket mätes i travat mått, av antalet och dimensionerna av de staplar eller travar, vari virket upplagts, dels ock bedömande av virkets beskaffenhet

3 §.

Auktorisation som virkesmätare må meddelas allenast den som vunnit nödig erfarenhet om virkesmätning. Där så prövas lämpligt, må auktorisation meddelas virkesmätningssammanslutning eller annan sammanslutning, som har till syfte att åstadkomma en betryggande och opartisk mätning och vars stadgar fastställts av Konungen, eller ock virkesmätningssnämnd varom förmåles i 5 §. Auktorisation kan begränsas att avse visst område eller på annat sätt inskränkas. Den må när som helst återkallas.

Erhåller virkesmätningssammanslutning eller annan sammanslutning eller virkesmätningssnämnd auktorisation som virkesmätare, skall på sammanslutningen eller nämnden ankommande mätningarbete utföras av mätningssper-

sonal som antingen är anställd hos sammanslutningen eller nämnden eller ock av denna godkänts för sådant arbete.

Innan någon verkställer mätning enligt denna lag, skall han avgiva skriftlig försäkran att efter bästa förstånd och samvete med oväld och redlighet utföra anförtrödda uppdrag angående virkesmätning samt att icke för obehörig yppa förhållanden som avse virkesmätningen.

4 §.

Vid prövning av stadgar för virkesmätningssammanslutning eller annan sammanslutning tillses särskilt, att stadgarna innehålla föreskrift därom att virkessäljar- och virkesköparintressen skola vara lika företrädade inom sammanslutningens styrelse samt att hos sammanslutningen eller gemensamt för flera sådana sammanslutningar skall finnas en nämnd (kontrollnämnd) med uppgift att där så påkallas öva tillsyn över mätningsarbetet.

Kontrollnämnd skall bestå av tre ledamöter och lika antal suppleanter, vilka skola företräda virkessäljar-, virkesköpar- och skogsarbetarintressen.

5 §.

Virkesmätningssammansämnd skall enligt Konungens bestämmande bestå av fem eller sju ledamöter jämte lika antal suppleanter, som för tre år i sänder förordnas av Konungen. Ordförande jämte suppleant för denne utses bland personer som ej kunna anses företräda virkessäljar- eller virkesköparintressen. Av övriga ledamöter och suppleanter skall ena hälften företräda virkessäljar- och andra hälften virkesköparintressen.

För virkesmätningssammansämnd eller gemensamt för flera sådana nämnder skall finnas kontrollnämnd med sammansättning som i 4 § andra stycket sägs. Ledamöterna och suppleanterna i sådan kontrollnämnd förordnas av Konungen för tre år i sänder.

Konungen utfärdar reglemente för virkesmätningssammansämnd.

6 §.

Över vad vid mätningförrättning förekommit skall upprättas skriftlig handling (mätbesked), som så snart ske kan skall tillställas sakägarna.

7 §.

Kostnader som uppkomma i anledning av auktoriserad mätningförrättning skola gäldas av sakägaren och, om flera sakägare finnas, av dessa enligt grunder varom överenskommelse må hava träffats. Föreligger icke sådan överenskommelse, svare sakägarna för kostnaderna i enlighet med föreskrifter som meddelas av Konungen. Mätningssökande vare pliktig att erlagga förskottersättning för mätningen. Inbetalas ej förskottersättning inom tio dagar efter anfordran, äger virkesmätaren vägra mätning, intill dess ersättningen guldits.

8 §.

Tillsyn över mättningsarbetets fullgörande skall utövas av skogsstyrelsen.

9 §.

Sakägare som är missnöjd med auktoriserad mättningsförrättning äger däröver föra talan hos vederbörande kontrollnämnd inom tio dagar efter förrättningens avslutande, såframt han icke vid avslutandet eller sedermera före klagotidens utgång skriftligen godkänt förrättningen.

Klagan över kontrollnämndens beslut må inom tio dagar efter beslutets meddelande föras hos skogsstyrelsen.

10 §.

Över skogsstyrelsens beslut rörande auktoriserad mättningsförrättning må klagan ej föras.

Klagan över beslut, som enligt denna lag eljest meddelats av skogsstyrelsen, må föras hos Konungen genom besvär, som skola ha inkommit till jordbruksdepartementet sist en månad från den dag klaganden erhöll del av beslutet.

11 §.

Visar någon vårdslöshet eller försummelse vid utförande av mätning enligt denna lag, eller ombesörjer någon auktoriserad virkesmätning utan att vara därtill berättigad, straffes med dagsböter.

Samma lag vare, där någon förhindrar eller försvårar verkställande av mätning eller åsidosätter vad på honom ankommer till fullgörande av föreskrift som meddelats med stöd av denna lag.

12 §.

Böter som ådömas enligt denna lag tillfalla kronan.

13 §.

Närmare föreskrifter angående tillämpningen av denna lag meddelas av Konungen eller efter Konungens bestämmande av skogsstyrelsen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1947, då lagen den 20 juni 1935 (nr 369) om virkesmätning skall upphöra att gälla.

Förslag till kungörelse om mätningsföreskrifter m. m.

Med stöd av lagen den 1947 om virkesmätning förordnas som följer.

1 §.

Mätning av sågtimmer av furu och gran, fanér- och plywoodvirke av furu, slipersämnen av furu och lärk, sparr- och bjälkämmen av furu och gran, kraftledningsstolpar av furu, telegraf- och telefonstolpar av furu och lärk, sågbar kubb av furu och gran, massaved, props och propsämnen, sågtimmer av björk, klibbal, asp, ek och bok, möbelfanér- och plywoodvirke av björk, klibbal och asp, fanérvirke av ek, tändsticksvirke av björk, klibbal och asp, skidvirke av björk, kubb av björk, klibbal, asp och bok, träullsved av furu, gran och asp samt brännved och flottningsbrännved skall, där mätningen är avsedd att ligga till grund för bestämmande av vederlag för virket, utföras enligt av skogsstyrelsen meddelade föreskrifter. Finnes så påkallat, må för olika delar av riket utfärdas skilda föreskrifter.

I fråga om virke, som försäljes till enskild person för dennes husbehovs-förbrukning eller för förädling i rörelse vilken drives utan biträde av flera än make och barn under sexton år, vare ej nödigt att tillämpa mätningsföreskrifterna med mindre part så påfordrar.

2 §.

Om den vars rätt beröres av mätning enligt 1 § framställer begäran därom, skall mätningen utföras av virkesmätare, som därtill erhållit tillstånd (auktorisation) jämligt förenämnda lag om virkesmätning.

3 §.

Har överenskommelse icke träffats angående fördelning parterna emellan av kostnaderna för auktoriserad mätningförrättning, skola dessa, där ej nedan annorlunda stadgas, erläggas av parterna till hälften vardera. Köpare, som påfordrat auktoriserad mätning utan att frivillig mätning enligt gällande föreskrifter ägt rum, har att helt gälda nämnda kostnader. Har auktoriserad mätning utförts efter det frivillig mätning ägt rum, skola kostnaderna helt gäldas av part som påfordrat auktoriserad mätning, därest denna mätning icke medför ändring av den tidigare mätningen till nämnda parts fördel av lägst fem procent av virkespartiets värde, och av den andra parten, därest den auktoriserade mätningen medför sådan ändring överstigande tio procent av virkespartiets värde.

4 §.

Om klagan hos kontrollnämnd eller skogsstyrelsen över auktoriserad mättingsförrättning icke medför ändring till klagandens fördel av lägst fem procent av virkespartiets värde, äger nämnden eller skogsstyrelsen i samband med ärendets avgörande att, efter vad som prövats skäligt, förplikta den klagande att helt eller delvis gälda kostnaderna för kontrollmätning som föranletts av klagomålet.

5 §.

Närmare föreskrifter angående tillämpningen av förenämnda lag om virkesmätning meddelas av skogsstyrelsen.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 juli 1947.

MOTIV

FÖRSTA HUVUDDAVDELNINGEN

KAP. I

Direktiv för utredningen m. m.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndiganden den 23 juli och den 3 oktober 1936 tillkallade statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet två utredningsmän för att i enlighet med vissa angivna riktlinjer verkställa utredning och avgiva förslag rörande skogsbrukets ekonomiska läge och de åtgärder, som kunde vidtagas för att höja dess bärkraft, ävensom fem sakkunniga personer att med utredningsmännen deltaga i överläggningar i ämnet. Utredningen antog benämningen 1936 års skogsutredning.

Som direktiv för denna utredning angavs bland annat att genom utredningen i första hand syntes böra belysas skogsbrukets samt den därpå grundade förädlingsindustrins betydelse ur försörjningssynpunkt. Genom utredningen borde även utredas möjligheterna att under statens medverkan höja skogsbrukets bärkraft. Till övervägande borde upptagas spørsmålet huruvida och på vad sätt en lämpligare avvägning kunde åstadkommas mellan intressenterna inom ifrågavarande näringsgrenar. Undersökas skulle sålunda, huruvida icke läget för det skogsägande jordbruket kunde förbättras utan att andra samhällsgrupper därigenom tillfogades men. I sådant syfte borde klargöras förutsättningarna för ett sammanförande av utbudet från de många små skogsägarna till större enheter genom skogsägarnas organiserande i ekonomiska föreningar. Vidare skulle utredas, huruvida och på vad sätt staten lämpligen borde främja tillkomsten av dylika organisationer. Även andra vägar för åvägabringande av en ur skogsägarnas synpunkt mera tillfredsställande avsättning av det oförädlade virket torde böra undersökas. I den mån därvid befundes lämpligt, att ett särskilt informationsorgan inrättades till skogsbrukets tjänst, borde förslag därom framläggas. Till behandling i detta sammanhang torde jämväl böra upptagas frågan om en avverkningsstatistik för landets skogar.

Med skrivelser den 25 och 26 november 1938 har utredningen avlämnat två betänkanden, innefattande det ena förberedande undersökningar och uttalanden rörande åtgärder för främjande av en ändamålsenlig virkesproduktion och det andra förslag till åtgärder i ämnet (SOU 1938: 53 och 58).

Av utredningens återstående uppgifter, såsom jordbrukets transportförhållanden (däribland flottningsslågstiftningen), det oförädlade virkets avsättning, virkets användning, inom skogsbruket rådande sociala förhållanden samt vissa därmed sammanhängande spörsmål rörande inkomstfördelningen, hade endast vissa detaljfrågor berörande flottningsslågstiftningen därefter varit föremål för undersökningar, då utredningens arbete vid krigets början hösten 1939 i huvudsak tillsvidare fick vila.

Jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 10 januari 1941 förklarade chefen för jordbruksdepartementet att utredningsarbetet skulle upptagas i större sammanhang. Enligt vad chefen för jordbruksdepartementet därvid uttalade borde utredningen i första hand inriktas på att undersöka, huruvida i samband med de åtgärder, som i anledning av rådande kris vidtagits eller komme att vidtagas beträffande landets bränsleförsörjning och skogsindustrins råvaruförsörjning, anordningar lämpligen kunde genomföras; vilka tillgodosågo önskemålet att främja en ändamålsenlig skogsproduktion eller på annat sätt bidra till att varaktigt öka det svenska skogsbrukets bärkraft. Vidare torde frågan om reglering av virkesmätningen inom de delar av landet, där gällande slagstiftning icke vore tillämplig, böra upptagas till övervägande. I berörda delar borde utredningen bedrivas med största möjliga skyndsamhet så att av utredningen föranledda förslag kunde framläggas snarast möjligt.

Genom beslut den 5 juni 1942 förordnade Kungl. Maj:t, att de arbetsuppgifter som åvilade 1936 års skogsutredning skulle, sedan denna avslutat den inom utredningen pågående undersökningen rörande skogsbrukets transporter på vägar och järnvägar, övertagas av skogsstyrelsen.

En inom riksdagens andra kammare år 1943 väckt motion, nr 269, angående utredning av frågan om opartisk mätning av allt virke som ingår i allmän flottled har därefter överlämnats till skogsstyrelsen för att tagas under övervägande vid skogsstyrelsens utredning av frågor som ha samband med virkesmätning.

KAP. II

Historik jämte redogörelse för gällande bestämmelser i ämnet

A. Utvecklingen före tillkomsten av 1935 års lag om virkesmätning

Försäljning av avverkat virke sker i vårt land regelmässigt på det villkor, att köpeskillingen skall utgå i förhållande till virkets mängd och kvalitet. I anslutning härtill plägar vid försäljningen avtalas, att virket senare skall inmätas för fastställande av köpeskillingens belopp.

Ehuru mätningen av försålt virke principiellt i lika hög grad berör säljarens och köparens intressen, företogs mätningen tidigare i praktiken endast mera sällan av kontrahenterna gemensamt eller av mätare som representerade dem båda. I regel avtalade kontrahenterna därvid, att mätningen skulle verkställas av endera av dem eller av mätare som endera utsett, dock med rätt för den andre att därvid närvara och kontrollera mätningen. Mätningens verkställande uppdrogs regelmässigt genom avtalet åt köparen eller dennes mätare. Exempel saknades dock ej på att denna uppgift genom avtalet anförtroddes säljaren eller någon av denna tillkallad mätare. Huruvida uppdraget i det särskilda fallet lämnades den ene eller den andre kontrahenten, torde i allmänhet ha berott på vilken av dem som vid avtalets slutande disponerade över lämplig personal och tekniska resurser för mätningens utförande. Ofta lär mätningen ha utförts av den part, som intog den starkaste ställningen och sålunda bäst kunde tillvarata sina intressen.

I äldre tid torde mätningarna i allmänhet ha skett utan tillämpning av fasta regler (mätninginstruktioner). Vid mätningarna kommo också de mest skilda metoder och redskap till användning. Man mätte efter svenska, danska och engelska mått samt stundom med anlitande av en kombination av sådana mått. Då stockarna voro ovala, inmättes än den största diametern, än den minsta och än ett medeltal av båda. Samma sortiment kunde mätas på bark eller också under bark. I vissa fall företogs mätningen i stockens topp, i andra fall åter på dess mitt. Mätningen kunde också bliva osäker därigenom att måtten antingen kunde tagas exakt eller avrundas nedåt till en lägre liggande måttenhet. Måttenheterna voro därvid ofta alltför stora. Vissa mätare gjorde avdrag för fel å stocken, medan andra underlät detta. Mätningen kunde också vara direkt avhängig av medkontrahentens person

och av den omständighet om denne genom närvaro vid mätningen bevakade sina intressen. Mätningsredskapen voro primitiva och otillförlitliga. Stundom fastställdes kvantiteten efter så godtyckliga bestämningsgrunder som »ett hästlass». Där mätningen ombesörjdes av köparen, d. v. s. normalfallet, utnyttjade denne ej sällan mätningen som ett konjunkturinstrument. I händelse av god tillgång å virke kunde mätningen bli mycket hård, medan motsatsen kunde vara fallet då stark efterfrågan rådde å virke. En annan icke obetydlig olägenhet med den äldre mätningen var, att den kunde medföra mer eller mindre utpräglad oredlighet. Sådan oredlighet i virkeshandeln kunde florera desto lättare som möjligheten till kontroll och alltså risken för upptäckt var ganska ringa. Det torde ha varit nära nog omöjligt att genom avtal i detalj reglera mätningsförfarandet och därigenom undvika förenämnda ovisshet i mätningens utförande.

Vad angår de större virkesköparna i landet, de trävaruförädlare bolagen, plägade dessa tidigare vid sina virkesköp förbehålla sig att genom hos dem anställd personal inmäta det köpta virket. Denna metod visade sig emellertid i många fall vara oekonomisk, i det ett flertal bolag ofta köpte virke från skogar inom samma område. Härigenom medförde den särskilda mätningen för varje köpare att en onödigt stor mätningsspersonal användes. Sålunda inträffade att mätare från olika företag uppträdde på samma plats och vid arbetets utförande reste om varandra. Metoden medförde även missförhållanden i fråga om sättet för mätningens utförande. Till följd av den inbördes konkurrensen beträffande det salubjudna virket föranleddes bolagen och andra större virkesköpare, i syfte att stimulera skogsägarna till virkesförsäljningar, att erbjuda s. k. »liberal tumning» av det försålda virket. Härigenom skapades ett osunt system, innebärande att vid mätningen virkets dimensioner till förmån för säljarna angävos vara större än de verkliga eller att skadat eller felaktigt virke godtogs såsom fullgott.

Som reaktion mot detta system uppkom tanken att genom sammanslutande av trävarubolagen och andra större virkesköpare i särskilda virkesmätningsföreningar söka åstadkomma enhetliga och objektiva metoder i fråga om virkets mätning samt tillika nedbringa mätningskostnaderna. Inom de delar av landet, där trävaruindustrin nått en mera betydande utveckling, vann denna tanke småningom allt större anslutning från de virkesköpande bolagens sida, och efterhand bildades inom olika grupper av dessa, representerande skilda inköpsområden, ett flertal virkesmätningsföreningar. Dessa föreningar omfattade huvudsakligen större delen av Norrland, Dalarna, Värmland och Dalsland. Flertalet av de särskilda virkesmätningsföreningarnas verksamhetsområden avgränsades på ett naturligt sätt av de större flod-områdenas vattendelare.

Samtliga virkesmätningsföreningar antogo stadgar, varigenom föreningarnas organisation och verksamhet reglerades. I anslutning till ändamålet med föreningarnas bildande angavs i stadgarna föreningarnas uppgift vara att åstadkomma en korrekt och likartad mätning av virke, som av föreningsmedlemmarna inköptes eller av dessa eljest anmälades till mätning genom ve-

derbörande förening. Under den tid föreningarna ägt bestånd har deras verksamhet alltmera utvecklats.

En närmare redogörelse för dessa föreningars nuvarande organisation och verksamhet lämnas i det följande (kap. III).

B. 1935 års lag om virkesmätning och dess betydelse

Lagens tillkomst. Den organisation för mätning av köpvirke, som genomförts inom de områden av landet där virkesmättningsföreningar bildats, ansågs otvivelaktigt i flera avseenden vara till gagn för denna verksamhet. Genom föreningarna vanns större noggrannhet och enhetlighet beträffande mätningens verkställande samt motverkades användandet av de osunda mättningsmetoder som tidigare praktiserats inom dessa områden. Därjämte skapades bättre förutsättningar för utbildande av kunniga och erfarna virkesmätare samt främjades tekniska framsteg inom virkesmätningen. Ifrågavarande organisation medförde även, att mättningsarbetet i stort sett bedrevs med snabbhet och precision, varigenom mättningskostnaderna kunde hållas vid en jämförelsevis låg nivå.

Om virkesmättningsföreningarna sålunda i flera hänseenden befordrat en ändamålsenlig utveckling av mättningsverksamheten, ansågs å andra sidan obestriddligt, att föreningarna, som nästan uteslutande varit sammansatta av större virkesköpare, utgjort ett betydelsefullt medel för tillvaratagande av dessas intressen med avseende å denna verksamhet. Den starka ställning gentemot virkessäljarna, som de större virkesköparna vunnit genom trävaruindustrins och den därmed förbundna virkeshandels koncentration till ett mindre antal stora bolag, befestes ytterligare genom virkesmättningsföreningarnas verksamhet. På grund härav hade dessa föreningar i stort sett kunnat fastställa såväl efter vilka regler medlemmarnas köpvirke skulle inmätas som huru dessa regler i det särskilda fallet skulle tillämpas. Då föreningarna erhållit anslutning från det övervägande flertalet av de mera betydande virkesköparna inom ifrågavarande delar av landet, hade den mättningsverksamhet beträffande köpvirke, som de särskilda föreningarna utövade inom sina verksamhetsområden, ofta varit av monopolliknande karaktär. En följd härav hade blivit, att många virkessäljare i praktiken ej kunnat gentemot föreningarna hävda sina intressen i fråga om mätningen av det av dem försålda virket utan hade föranletts att godtaga denna, även då mätningen enligt deras mening varit alltför hård.

Då mätningen av köpvirke i realiteten innebär ett närmare bestämmande av den köpeskilling som skall erläggas för virket och sålunda i lika grad berör säljarens och köparens intressen, har den organisation av mätningen, som genomförts inom virkesmättningsföreningarnas verksamhetsområden och enligt vilken bestämmanderätten över mätningen i huvudsak tillkommit virkesköparna, ej ansetts tillfredsställande. Även om virkesmättningsföreningarna eftersträvat att verkställa de å dem ankommande mät-

ningarna av köpvirke i överensstämmelse med vederbörande mätninginstruktioner, framträdde det dock såsom uppenbart, att vid den stora mängd dylika mätningar, som varje förening årligen hade att verkställa, felaktigheter och förbiseenden kunde förekomma. Att säljarna i dylikt fall praktiskt taget saknade möjlighet att göra gällande sin rätt gentemot köparna, ansågs ej förenligt med skäligen krav på rättssäkerhet. De yrkanden, som från säljarnas sida framställdes på åstadkommande av ett mera opartiskt mätning förfarande, kunde därför ej fränkännas fog.

Såsom den närmaste till hands liggande utvägen att vinna sådan ändring i mätningföreningarnas instruktion att berörda syfte förverkligades erbjöd sig möjligheten att genom frivilliga överenskommelser mellan säljare och köpare av virke ordna virkesmätningen på det sätt, att säljarna och köparna erhöles ett likvärdigt inflytande å denna och sålunda båda gruppernas intressen därvid i lika mån tillgodosågos. Ernåendet av dylika överenskommelser ansågs dock möta stora svårigheter. Med den omfattning, som handeln med virke ägde inom ifrågavarande trakter, framträdde det som ett betydande allmänt intresse, att denna bedrevs i former, som voro ändamålsenliga och omfattades med förtroende från såväl säljarnas som köparnas sida. Detta gällde särskilt virkets mätning, vars riktiga utförande i regel kräver ett betydande mått av insikt och erfarenhet och med avseende varå meningsskiljaktigheter mellan säljarna och köparna ofta förekomma. En från teknisk och ekonomisk synpunkt tillfredsställande mätning av köpvirke inom dessa landsdelar ansågs i allmänhet ej kunna vinnas med mindre mätningen därstädes organiserades såsom en gemensam angelägenhet för de särskilda flodområdena eller grupper av sådana. På denna väg ansågos också kostnaderna för mätningen kunna nedbringas till önskvärd nivå samt säkerhet vinnas för mätningens riktiga och lämpliga utförande. En dylik organisation av mätningen, vilken tillika innefattade garantier att säljarnas och köparnas intressen därvid i lika mån tillgodoses, förmenades ej kunna ernås utan lagstiftningens medverkan.

Sedan riksdagen i skrivelse den 15 april 1932, nr 116, anhållit, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om skyndsamt och allsidig utredning rörande virkesmätningföreningarnas verksamhet samt för riksdagen framlägga de förslag till vilka utredningen kunde föranleda, uppdrogs åt en särskild utredningsman jämte vissa sakkunniga personer¹ att verkställa sådan utredning. Utredningsmannen och de sakkunniga, vilka antogs benämningen virkesmätningsskommissionen, avlämnade till fullgörande av uppdraget den 21 september 1934 betänkande med förslag till lag om virkesmätning m. m. (SOU 1934: 32).

Sedan det av kommissionen framlagda lagförslaget i anledning av införade yttranden omarbetats inom jordbruksdepartementet samt, efter det lag-

¹ Hovrättsrådet T. W. G. Sjöfors samt generaldirektören G. W. G. Kuylentjärna, numera ledamoten av riksdagens andra kammare, jur. dokt. G. Hedlund, hemmansägaren E. Johansson i Hemavan, jägmästaren N. Schager, direktören J. W. R. Lilliestråhle och kamreraren C. O. Johansson i Sollefteå.

rådet däröver hörts, i vissa hänseenden varit föremål för ytterligare överarbetning, förelades förslag i ämnet 1935 års riksdag genom proposition nr 140.

Sedan riksdagen för sin del antagit ett i vissa detaljfrågor något omarbetat förslag till lag i ämnet (sammansatt andra lag- och jordbruksutskotts utl. nr 1; r. skr. nr. 295), utfärdades den 20 juni 1935 (nr 369) lag om virkesmätning.

Lagens huvudsakliga innehåll. 1935 års lag åsyftar att mätning av köpvirke inom de områden, där virkesmätningssällskap då utövade eller tidigare utövat verksamhet, skall till skydd för virkessäljarnas berättigade intressen kunna i viss utsträckning uppdragas åt särskilda nämnder, i vilka virkessäljare och virkesköpare tillförsäkrats likvärdigt inflytande och vilka nämnder skola ha uteslutande befogenhet att, var inom sitt verksamhetsområde, verkställa mätningen. Enligt lagen äger Kungl. Maj:t sålunda, då skäl därtill äro, förordna, att inom vissa angivna län i norra och mellersta Sverige, där virkesmätningssällskap vid lagens tillkomst voro eller varit verksamma, eller viss del av dessa län mätning av virke, som i större omfattning är föremål för försäljning från enskilda skogsägare till trävarubolag eller andra större virkesköpare, må, där mätningen skall ligga till grund för bestämmande av köpeskilling eller annat vederlag för virket, ombesörjas allenast av virkesmätningssällskap som omförmäles i lagen. Till virke som nyss sagts har hänförts sådant runt virke av barrträd, som är avsett för industriellt bruk, förädling eller export i oförädlad skick. Innan här avsett förordnande meddelas av Kungl. Maj:t, skola virkessäljare och virkesköpare inom det område varom fråga är ävensom vederbörande hushållningssällskap och handelskammare höras i ärendet. Vid förordnandets meddelande bestämmer Kungl. Maj:t verksamhetsområdet för den eller de virkesmätningssällskapsnämnder som förordnandet avser.

Virkesmätningssällskapets verksamhet är enligt lagen ej begränsad till ombesörjande av mätning, som är underkastad nämndens förenämnda befogenhet. För att göra nämndens verksamhet så omfattande som möjligt och därigenom nedbringa mätningsskostnaderna har i lagen upptagits en bestämmelse, att nämnden äger att inom sitt verksamhetsområde ombesörja även annan mätning av virke än sådan som enligt lagen uteslutande ankommer på nämnden. Såsom villkor härför gäller dock, att mätningen kan ske utan förfång för den mätning som nämnden ensam äger ombesörja. Nämnden är sålunda principiellt oförhindrad att inom sitt verksamhetsområde mäta även s. k. eget och rotköpt virke.

I lagen regleras även frågan, vilket mätningssätt virkesmätningssällskap skall använda, d. v. s. huru virke som mätes av nämnden skall vara beskaffat och upplagt, huru hänsyn vid mätningen skall tagas till å virket förekommande fel samt huru den egentliga mätningen av virket skall verkställas. Det mätningssätt skall tillämpas av nämnden som påkallas av vederbörande mätningssökande. För främjande av enhetlighet och likformighet

i mätningssättet har införts en bestämmelse, att Kungl. Maj:t äger, efter hörande av virkesmättningsnämnd, till ledning för virkessäljare och virkesköpare utfärda mättningsregler för olika slag av virke. Dessa regler som äro avsedda att utgöra normalregler rörande mättningsmetod och bedömning av virkes beskaffenhet med mera, skola ej vara tvingande utan tillämpningen av dem vara beroende på framställning av de mättningsökande.

En följd av virkesmättningsnämnds befogenhet att inom sitt verksamhetsområde ensam ombesörja viss mätning är, att det mättningsförfarande, som skall av nämnden tillämpas, ansetts böra till skydd för de mättningsökande angivas i lagen. I denna ha dock upptagits allenast de grundläggande bestämmelserna i ämnet. Erforderliga detaljföreskrifter rörande mättningsförfarandet äro avsedda att införas i de mättningsinstruktioner, som Kungl. Maj:t efter hörande av vederbörande virkesmättningsnämnder enligt lagen har att utfärda. Mättningsinstruktion kan vara gemensam för flera virkesmättningsnämnder.

Med hänsyn till de förhållanden varunder virkesmätningen i allmänhet utföres är uppenbart, att mätningen regelrätt ej kan verkställas av virkesmättningsnämnden såsom sådan. Lagen förutsätter därför, att den å nämnden ankommande mätningen i allmänhet verkställas av särskild hos nämnden anställd mättningspersonal. Nämndens uppgift är begränsad till att leda och övervaka mättningspersonalens arbete samt i förekommande fall vidtaga rättelse däri.

Virkesmättningsnämnds mättningspersonal skall bestå av mättningschef och mätare samt annan erforderlig personal. Mättningschefen har att under nämndens inseeende leda mätningen samt tillse, att denna utföres på ändamålsenligaste sätt. Mätarna ha närmast att utföra det egentliga mättningsarbetet. Där så finnes erforderligt för mätningens behöriga utförande, må hos virkesmättningsnämnd anställas, förutom mättningschef och mätare, jämväl distriktschefer och kontrollanter m. fl. befattningshavare.

Det i lagen angivna mättningsförfarandet har närmast utformats med hänsyn till mätning, som hos nämnden påkallas på grund av avtal, varigenom virke försålts eller eljest avyttrats på villkor att mätning därav skall verkställas (mätning av köpvirke). Enligt lagen skall dock det förfarande, som är avsett att tillämpas i fråga om mätning av köpvirke, i huvudsak användas jämväl beträffande annan å nämnden ankommande mätning.

Mätning som i behörig ordning påkallats hos virkesmättningsnämnd skall, där ej annorlunda föreskrives i mättningsinstruktion, verkställas av två ojäviga mätare, av vilka en skall vara förman. Över allt vad vid mätningen förekommit skall upprättas skriftlig handling (mätbesked) som undertecknas av förrättningsmännen. Åtnöjes ej sakägare med mättningsförrättning, äger han att inom viss tid efter förrättningens avslutande klaga hos virkesmättningsnämnden. Mot nämndens beslut må däremot talan ej föras.

Mätbesked, som upprättats vid mättningsförrättning vilken vunnit laga kraft eller som utfärdats av virkesmättningsnämnd, skall i fråga om mätning av köpvirke lända till efterrättelse mellan säljaren och köparen.

Ett genomförande av den i lagen avsedda ordningen för mätning av virke förutsätter, att erforderliga medel beredas för bestridande av utgifterna för virkesmättningsnämnds verksamhet. I fråga om sättet för anskaffande av dessa medel intager lagen den principståndpunkt, att det bör åligga dem som anlita nämnden såsom mättningsorgan att gälda kostnaderna för nämndens verksamhet. Denna grundsats har utformats på det sätt, att virkesmättningsnämnds utgifter skola regelrätt för varje räkenskapsår inom viss tid av nämnden fördelas å de mätningar, som under året vunnit laga kraft eller av nämnden slutligen prövats. Fördelningen skall principiellt verkställas i förhållande till mängden av det inmätta virket. Utgiftsbelopp, som vid fördelning belöper å viss mätning, skall gäldas av den som sökt mätningen. Äro flera sökande, äro dessa solidariskt ansvariga för beloppet.

Enligt den i lagen angivna metoden för beredande av medel för virkesmättningsnämnds verksamhet erhåller nämnden för varje räkenskapsår först i efterskott inkomster för bestridande av de utgifter, som nämnden fått vidkännas under året. Ett lagfästade av denna metod förutsätter sålunda, att erforderliga förlagsmedel beredas nämnden under löpande räkenskapsår.

För tillgodoseende av nämndens behov av förlagsmedel ha i lagen upptagits bestämmelser om skyldighet för mätningssökande att till nämnden erlægga förskottersättning. Dessa bestämmelser innebära, att envar som hos nämnden sökt mätning är pliktig att till nämnden erlægga förskottersättning för mätningen enligt grunder som bestämmas i nämndens reglemente. Underlåter sökande att erlægga stadgad förskottersättning inom viss tid efter det nämnden tillställt honom räkning å förskottersättningen, äger nämnden principiellt vägra mätning, intill dess ersättningen guldits.

I lagen har även frågan om virkesmättningsnämnds sammansättning och ansvarighet för sin förvaltning m. m. reglerats.

Lagen upptager i detta ämne allenast bestämmelser av mera allmän innebörd. Erforderliga detaljföreskrifter äro avsedda att införas i det reglemente som Kungl. Maj:t har att utfärda för virkesmättningsnämnd. Virkesmättningsnämnd skall efter Kungl. Maj:ts bestämmande bestå av fem eller sju ledamöter, som förordnats för tre år i sänder av Kungl. Maj:t. För ledamöterna förordnas på samma sätt suppleanter, i förra fallet nio och i senare fallet tretton.

Ordföranden i nämnden jämte en suppleant för denne (d. v. s. vice ordföranden) utses efter förslag av nämndens övriga ledamöter. Av sistnämnda ledamöter och deras suppleanter skall hälften företräda virkessäljar- och andra hälften virkesköparintressen. Dessa ledamöter och suppleanter utses efter förslag, avgivna särskilt för säljar- och särskilt för köparsidan.

Förslag för säljarsidan skola principiellt avgivas av det eller de hushållningssällskap, som finnas inom nämndens verksamhetsområde. Finnas flera sällskap inom området, har varje sällskap att föreslå hela det antal ledamöter som skall i nämnden företräda virkessäljarintressen jämte suppleanter för dem. Prövas det med hänsyn till omfattningen av kronans virkessäljarintressen inom viss virkesmättningsnämnds område skäligt, att dessa in-

tressen äro särskilt representerade inom nämnden, skall Kungl. Maj:t äga föreskriva, att förslag å säljarsidans representanter jämte suppleanter skola avgivas dels av hushållningssällskap dels ock av domänstyrelsen. Kungl. Maj:t skall därvid bestämma det antal ledamöter jämte suppleanter, som skall upptagas å de särskilda förslagen.

Den rätt att avgiva förslag å säljarsidans representanter i virkesmättningsnämnd, som enligt det förut anförda tillkommer hushållningssällskap, må efter beslut av Kungl. Maj:t överflyttas å sammanslutning av virkessäljare inom hushållningssällskapets område. Såsom villkor för sådan överflyttning gäller, att sammanslutningen i fråga om virkesmätning kan anses nöjaktigt företräda virkessäljarintressena inom hushållningssällskapets område samt att stadgar för sammanslutningen godkänts av Kungl. Maj:t. Har Kungl. Maj:t förordnat om överflyttning, skall vad i lagen är stadgat i fråga om hushållningssällskap i stället gälla sammanslutningen.

Förslag för köparsidan skola avgivas av dem, vilka vid mätning, som under det senast förflutna räkenskapsåret vunnit laga kraft eller av nämnden slutligen prövats, fått inom nämndens verksamhetsområde virke inmätt såsom köpare. Förslagsrätten utövas å stämman med köparna. Rösträtt å stämman tillkommer, med de begränsningar som äro bestämda i nämndens reglemente, varje köpare i förhållande till mängden av det åt honom inmätta virket.

Virkesmättningsnämnd skall årligen inom tid som bestämmes i reglementet avgiva förvaltningsberättelse för det senast förflutna räkenskapsåret jämte redovisning. Förvaltningsberättelsen och redovisningen skola granskas av tre revisorer, som årligen förordnas av Kungl. Maj:t vid början av det räkenskapsår granskningen avser. Av revisorerna skall en företräda virkessäljar- och en virkesköparintressen. Dessa två revisorer skola utses efter förslag avgivna i enahanda ordning som gäller i fråga om förslag å virkessäljarnas och virkesköparnas representanter i nämnden. Revisorerna skola för varje räkenskapsår över sin granskning avgiva revisionsberättelse.

Virkesmättningsnämndens förvaltningsberättelse jämte redovisning samt revisorernas berättelse skola genom nämndens försorg tillställas det eller de hushållningssällskap, som finnas inom nämndens verksamhetsområde, samt domänstyrelsen ävensom framläggas å den ordinarie stämman med virkesköpare. Nämnda hushållningssällskap, domänstyrelsen och stämman ha där efter var för sig att besluta, huruvida ansvarsfrihet skall beviljas nämnden för den tid förvaltningsberättelsen omfattar.

Lagens verkningar. I samband med utfärdandet av lagen om virkesmätning fann Kungl. Maj:t gott anbefalla en var av länsstyrelserna i Stockholms, Uppsala, Älvsborgs, Värmlands, Örebro, Västmanlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län att bereda tillfälle för de inom länet verksamma skogsägar- och virkesmättningsföreningarna samt andra därstädes arbetande sammanslutningar av virkessäljare eller virkesköpare ävensom länets hushållningssällskap samt den

eller de handelskammare som funnes inom länet att avgiva yttrande, huruvida sådant förordnande som omförmåles i 1 § lagen borde meddelas i fråga om länet eller viss del därav, samt med yttrandena ävensom eget utlåtande inkomma till Kungl. Maj:t. Samtliga länsstyrelser med undantag för länsstyrelsen i Västernorrlands län avstyrkte, att berört förordnande då skulle meddelas i fråga om respektive län eller viss del därav. Vad angår Västernorrlands län ställde sig länsstyrelsen tveksam, huruvida förordnande borde meddelas beträffande Örnsköldsviks tunningsförenings verksamhetsområde. Därest emellertid så skulle ske, borde förordnandet omfatta hela den så kallade Skuleskogen, eller utom Örnsköldsviks tunningsförenings verksamhetsområde jämväl Nätraälvens flodområde.

Under år 1937 inkommo till Kungl. Maj:t framställningar om tillämpning av lagen i Jämtlands, Västernorrlands och Västerbottens län från Jämtlands skogsägareförening u. p. a., Västernorrlands läns skogsägareförening u. p. a., Ådalarnas skogsägareförening u. p. a. samt Norra Ångermanlands och Södra Västerbottens skogsägareförening u. p. a.

I syfte att mellan köpare och säljare av virke i de trakter, varom i framställningen från Ådalarnas skogsägareförening var fråga, få till stånd en frivillig överenskommelse angående virkesmätningens ordnande avhölls 6 juli 1938 sammanträde inför statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet mellan representanter för nämnda skogsägarförening, å ena, samt skogsindustrin i Västernorrlands och södra Västerbottens län, å andra sidan. Representanterna enades därvid om följande.

Virkesmätningen inom det område varom vore fråga skulle såsom hittills ordnas på frivillighetens väg och verkställas av Ångermanälvens tunningsförening. Föreningens styrelse skulle bestå av en opartisk ordförande med domarkompetens och fyra representanter för en var av parterna. Representanterna för säljarna skulle utses av skogsägareföreningen. Ordföranden skulle i första hand utses av övriga ledamöter i styrelsen. Därest dessa icke skulle kunna enas om valet av ordföranden, skulle denne utses av Kungl. Maj:t. Den för närvarande tillämpade tunningsinstruktionen skulle, med de jämkningar varom överenskommelse träffats vid ett sammanträde mellan parterna den 13 september 1937 eller varom parterna senare enades, i fortsättningen tillämpas vid virkesmätningarna. På lämpligt sätt skulle meddelande ut-sändas om den förändring som vidtagits i styrelsens sammansättning för klagörande att numera säljare och köpare hade erhållit lika inflytande i styrelsen. Den mellan parterna sålunda träffade överenskommelsen skulle gälla under tiden från och med den 1 augusti 1938 till och med den 30 juni 1941 samt därefter förlängas på ett år i sänder, därest icke uppsägning skett sex månader före utgången av varje giltighetsperiod. Såsom förutsättning för ifrågavarande överenskommelse skulle gälla, att densamma godkändes av styrelsen för skogsägareföreningen samt av de intressenter köparrepresentanterna företrädde.

I syfte att mellan köpare och säljare av virke i de trakter, varom i Norra Ångermanlands och Södra Västerbottens skogsägareförenings u. p. a. framställning var fråga, få till stånd en frivillig överenskommelse angående virkesmätningens ordnande avhölls härefter den 5 april 1939 sammanträde inför statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet mellan representanter för nämnda skogsägarförening, å ena, samt skogsindustrin inom norra

Ängermanland och södra Västerbottens län, å andra sidan. Representanterna enades därvid om följande.

Bland skogsägareföreningens medlemmar med 25 hektars skogsmark eller däröver inom Öre och Lögde älvars samt Hörneåns och Leduåns vattenområden skulle anställas omröstning, huruvida nämnda vattenområden skulle hänföras till Örnsköldsviks tunningsförening eller till Umeå tunningsförening. Omröstningen skulle verkställas genom skogsägareföreningarnas riksförbunds försorg. Resultatet av omröstningen skulle delgivas statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet. Denne skulle därefter under beaktande av röstningsresultatet äga avgöra till vilken av nämnda tunningsföreningar förenämnda fyra älvars och åars vattenområden skulle hänföras. Detta beslut skulle vara för parterna bindande. Virkesmätningen inom det sålunda fastställda området för Örnsköldsviks tunningsförening skulle såsom hittills ordnas på frivillighetens väg och verkställas av Örnsköldsviks tunningsförening.

Föreningens styrelse skulle bestå av en opartisk ordförande med domarkompetens och fyra representanter för en var av parterna. Representanterna för säljarna skulle utses av skogsägareföreningen. Ordföranden skulle i första hand utses av övriga ledamöter i styrelsen. Därest dessa icke skulle kunna enas om valet av ordföranden, skulle denne utses av Kungl. Maj:t. Den för närvarande tillämpade tunningsinstruktionen skulle, med de jämkningar varom parterna framdeles möjligen enades, i fortsättningen tillämpas vid virkesmätningarna. På lämpligt sätt skulle meddelande utsändas om den förändring som vidtagits i styrelsens sammansättning för klargörande att numera säljare och köpare hade erhållit lika inflytande i styrelsen. Den mellan parterna sålunda träffade överenskommelsen skulle gälla under tiden från och med den 1 augusti 1939 till och med den 30 juni 1942 samt därefter förlängas på ett år i sänder, därest icke uppsägning skett sex månader före utgången av varje giltighetsperiod.

Genom nu återgivna och eljest träffade överenskommelser omorganiseras virkesmättningsföreningarna allmänt på sådant sätt att säljare och köpare blevo lika representerade i föreningarnas styrelser. Med hänsyn härtill förordnade Kungl. Maj:t den 31 maj 1940, att framställningarna om tillämpning av 1935 års lag skulle, såsom icke föranledande någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd, läggas till handlingarna. Något förordnande om lagens tillämpning har ej heller eljest meddelats. Syftet med lagstiftningen torde nämligen i stort sett ändock ha vunnits.

Virkesmättningsföreningarna framträda numera som fullt opartiska organ för handhavande av mätning av virke, vilken fullgöres av erfaren sakkunnig personal. Denna har därvid att följa av föreningarna utfärdade instruktioner. Några väsentliga anmärkningar gentemot det sätt varpå dessa sammanslutningar efter omorganisationerna fullgöra sin uppgift ha ej heller framkommit.

C. 1943 års lag med vissa bestämmelser om mätning av ved och annat virke samt tillämpningen av denna lag

Lagens tillkomst. I samband med de överväganden, som under krigsåren ägde rum i fråga om statliga ingripanden i prisreglerande syfte å virkesmarknaden, aktualiserades åter spørgsmålet att åstadkomma en förbättrad ordning för mätning och kvalitetsbedömning av virke. Sedan den 10 april 1943 revisionssekreteraren Erik Hagbergh tillkallats såsom särskild utredningsman för att verkställa en undersökning rörande införande av ett enhetligt system för mätning och klassificering av ved och annat virke samt utredningsmannen den 12 maj 1943 avgivit en promemoria i ämnet jämte lagförslag, förelades 1943 års riksdag genom proposition nr 322 ett på grundval av utredningen utarbetat förslag till lag angående auktoriserad mätning av ved och annat virke.

Från detta lagstiftningsärende må här återgivas följande.

Den virkesmätning som ombesörjdes av virkesmättningsföreningarna i norra och mellersta Sverige ansågs väl fylla alla anspråk på tillförlitlighet och opartiskhet. Men i södra Sverige framträdde starkt ett behov att ernå större enhetlighet. Anledningen till att lagstiftningsfrågan då krävde en snabb lösning var i främsta rummet de förhållanden som sammanhänge med den rådande krissituationen. Från vissa krisorgan, främst statens bränslekommission och statens priskontrollnämnd, hade sålunda framställts krav på genomförande av en lagstiftning som möjliggjorde att på ett snabbt och förhållandevis enkelt sätt få till stånd mätning av ved och annat virke. Det hade därvid påpekats att bristande enhetlighet vid mättningsförfarandet i åtskilliga fall försvårat en effektiv övervakning av gällande prisregleringar. En mätning genom statligt auktoriserade organ skulle vara ägnad att möjliggöra en opartisk och enhetlig bedömning av såväl varans mängd som kvalitet samt öka kontrollmöjligheterna. De statliga ingripandena på vedmarknaden ansågos vidare göra det nödvändigt, att under vissa förhållanden mätning av brännved kunde komma till stånd på sådant sätt, att mätningen erhöles vitsord gentemot såväl säljare som köpare. Man befarade nämligen, att i det läge, då veden icke längre bleve lika begärlig å den allmänna marknaden som under krisåren, tvister skulle komma att uppstå i fråga om kvantitet och kvalitet beträffande betydande partier levererad eller för leverans avsedd ved.

Utgångsläget för införande av enhetligt mätningssystem var emellertid helt olika för, å ena sidan, de delar av norra och mellersta Sverige, där en monopoliserad virkesmätning tillämpades genom virkesmättningsföreningarna, och å andra sidan, övriga delar av landet. På grund av förhållandena i södra Sverige ansågs en monopolisering av virkesmätningen vara synnerligen svår att genomföra där.

Det framhölls av departementschefen vid anmälan av förenämnda proposition, att vid utformande av en lagstiftning i här angivet syfte närmast syntes

ligga till hands att utsträcka gällande bestämmelser i 1935 års lag om virkesmätning att avse även södra delarna av landet samt de virkessortiment beträffande vilka en auktoriserad mätning befundes önskvärd men vilka icke innefattades under gällande bestämmelser. En dylik anordning ansågs dock komma att medföra betydande svårigheter. Virkesmätningens lagens bestämmelser betraktades såsom alltför omständliga och invecklade för att lämpligen kunna komma till användning då det gällde mätning av ved. Ett förfarande enligt dessa bestämmelser skulle därjämte komma att ställa sig mycket dyrbart. Med hänsyn till de lokala förhållandena med ett stort antal köpare och säljare spridda över stora områden och utan någon fast organisation, motsvarande de som funnos i norra och mellersta delarna av landet, ansågs en utsträckning av 1935 års lags bestämmelser till södra Sverige icke lämpligen låta sig göra utan att förorsaka de intresserade parterna kostnader och onödigt omgång. En helt ny lagstiftning på ifrågavarande område framträdde därför såsom nödvändig.

Det genom propositionen framlagda lagförslaget innehöll i huvudsak att Kungl. Maj:t skulle, då särskilda skäl därtill vore, äga förordna, att inom riket eller viss del därav mätning av ved eller annat virke skulle, där mätningen skulle ligga till grund för bestämmande av vederlag för virket eller för fastställande av annan ersättning såsom kostnad för transport av virket, ombesörjas allenast av virkesmätare, som därtill erhållit tillstånd (auktionisation) av Kungl. Maj:t eller myndighet Kungl. Maj:t bestämde.

Riksdagen (andra lagutskottets utl. nr 53; r. skr. nr 459) förklarade emellertid, att riksdagen icke kunnat antaga det framlagda lagförslaget i oförändrat skick utan i stället antagit förslag till lag med vissa bestämmelser om mätning av ved och annat virke. Andra lagutskottet anförde därvid i sitt av riksdagen godkända utlåtande bland annat följande.

Förutsättningarna för införande av ett mätningssmonopol äro helt annorlunda i södra Sverige än i norra och mellersta delarna av landet. Stora tekniska svårigheter komma här att uppstå, därest auktoriserad mätning göres obligatorisk. Dessa svårigheter ha starkt betonats i flertalet av de till Kungl. Maj:t inkomna remissyttrandena och även understrukits av departementschefen. Enligt utskottets mening är det synnerligen tveksamt, om svårigheterna kunna lösas på ett tillfredsställande sätt genom de tillämpningsföreskrifter, som skola utfärdas till lagen. Förfarandet torde under alla förhållanden bli mycket tungrott. I samband härmed inställer sig frågan, huruvida den auktoriserade mätning som lagen föreskriver såsom obligatorisk skall kunna utföras utan alltför stora kostnader. De farhågor, som härvidlag kommit till uttryck i åtskilliga av remissyttrandena, äro enligt utskottets mening välgrundade. Det är sannolikt, att den föreslagna organisationen skulle komma att ställa sig mycket dyrbart. Stora svårigheter synas vidare uppstå, när det gäller att anskaffa utbildad mätningsspersonal i så stor utsträckning som skulle bli följden av en obligatorisk auktoriserad mätning. Föredragande departementschefen har förutsatt, att, om så finnes nödvändigt, erforderlig personal kommer att utbildas för ändamålet. Kungl. Maj:t har i propositionen äskat anslag för anordnande av kurser för virkesmätare. Det torde emellertid kunna ifrågasättas, om dessa kurser hinna genomföras inom rimlig tid.

Hur den föreslagna lagen kommer att verka torde i stor utsträckning bli beroende av de tillämpningsföreskrifter, som skola utfärdas till densamma. Förslag

till sådana tillämpningsföreskrifter ha icke bilagts propositionen. Vad nu sagts är ägnat att ingiva betänkligheter med hänsyn till det vidsträckta tillämpningsområde, som föreslagits för lagen.

Enligt utskottets mening torde utan att den föreslagna lagstiftningen förfelar sitt syfte nu omförmälda olägenheter kunna undvikas, därest lagen gives en annan omfattning än Kungl. Maj:t föreslagit.

De önskemål, som ur prisregleringssynpunkt framförts såsom skäl för lagen, torde i stor utsträckning kunna tillgodoses genom införande av särskilda föreskrifter, som obligatoriskt kunna tillämpas vid utförande av virkesmätning. En del sådana föreskrifter gälla redan beträffande brännved och massaved. I enlighet med vad nu anförts vill utskottet föreslå, att i lagen införas ett stadgande, att Konungen, då särskilda skäl därtill äro, äger förordna, att mätning av ved eller annat virke för sådant ändamål som angives i lagförslaget skall utföras i enlighet med föreskrifter, som meddelas av Konungen eller myndighet Konungen bestämmer.

Såsom ett av skälen för den föreslagna lagstiftningen har framhållits, att i samband med en kommande avveckling av vissa på grund av krisen genomförda åtgärder beträffande handeln med ved tvister kunna befaras uppstå i fråga om kvantitet och kvalitet beträffande betydande partier ved samt att det därför vore önskvärt, att mätning av ved kunde komma till stånd på sådant sätt att mätningen erhöles vitsord gentemot såväl säljare som köpare. Detta önskemål läser icke kunna tillgodoses enbart genom utfärdande av föreskrifter, som skola iakttagas vid mätning. För nämnda ändamål synes det givetvis önskvärt, att part i en virkesaffär skall kunna få mätning utförd genom auktoriserad mätare. Det torde emellertid icke vara nödvändigt, att den auktoriserade mätningen göres obligatorisk. Mätning genom auktoriserad mätare bör endast ske, då den vars rätt beröres av mätningen framställer begäran därom.

Med hänsyn till vad nu anförts, bör enligt utskottets mening regeln om auktoriserad mätning så utformas, att förordnande angående tillämpning av mätningsföreskrifter må, om förhållandena därtill föranleda, innefatta, att mätningen skall utföras av auktoriserad virkesmätare, där så påfordras av den, vars rätt beröres av mätningen.

Den 30 juni 1943 utfärdades den av riksdagen antagna lagen (nr 453).

Lagens huvudsakliga innehåll. 1943 års lag, som ursprungligen gällde till och med den 30 juni 1944, har två gånger förlängts, första gången för ett år och andra gången för två år. Giltighetstiden för lagen kommer alltså att utgå den 30 juni 1947.

Enligt lagens 1 § skall det ankomma på Kungl. Maj:t att, då särskilda skäl därtill äro, förordna, att inom riket eller viss del därav mätning av ved eller annat virke skall, där mätningen är avsedd att ligga till grund för bestämmande av vederlag för virket eller för fastställande av annan ersättning såsom kostnad för transport av virket, utföras i enlighet med föreskrifter som meddelas av Kungl. Maj:t eller myndighet Kungl. Maj:t bestämmer. Om förhållandena därtill föranleda skall förordnandet jämväl kunna innefatta att mätningen skall, där så påfordras av den vars rätt beröres av mätningen, utföras av virkesmätare, som av Kungl. Maj:t eller myndighet Kungl. Maj:t bestämmer därtill erhållit tillstånd (auktorisation). Finnes visst slag av virke böra undantagas från förordnande som här avses eller påkallas eljest av förhållandena inskränkningar, skola därav föran-

ledda begränsningar i förordnandet göras. Undantag från meddelat förordnande skall ock för särskilt fall kunna medgivas av myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer.

I 2 § stadgas, att auktorisation som virkesmätare skall få meddelas allenast den som vunnit nödig erfarenhet om virkesmätning. Virkesmätningss-förening ävensom annan sammanslutning med liknade syfte må, om så prövas lämpligt, erhålla auktorisation. Sker det, skall på sammanslutningen ankommande mättningsarbete utföras av mättningspersonal som är anställd i sammanslutningens tjänst.

Jämlikt 3 § skall skriftlig handling (mätbesked) upprättas över vad som förekommit vid mättningsförrättning. I samma paragraf är vidare stadgat, att föreskrifter angående gäldande av kostnader, som uppkommit i anledning av mättningsförrättning, skola meddelas av Kungl. Maj:t.

Tillsyn över mättningsarbetet skall utövas av myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer (4 §).

I 5 § äro intagna regler om klagan över auktoriserad mätning. Sådan klagan skall kunna föras hos skogsstyrelsen inom tio dagar efter förrättningens avslutande, såframt sakägare icke vid avslutandet eller sedermera före klagotidens utgång skriftligen godkänt förrättningen. Över skogsstyrelsens besked skall klagan ej kunna föras.

Vårdslöshet eller försummelse vid utförande av mätning enligt lagen skall enligt 6 § straffas med dagsböter.

Lagens tillämpning. Kungl. Maj:t har genom kungörelserna den 15 oktober 1943 (nr 754) och den 31 december 1943 (nr 944) meddelat förordnande jämlikt 1943 års lag. Sistnämnda kungörelse innehåller följande.

Mätning av sågtimmer av furu och gran, fanér- och plywoodvirke av furu, slipersämnen av furu och lärk, sparr- och bjälkämmen av furu och gran, kraftledningsstolpar av furu, telegraf- och telefonstolpar av furu och lärk, sågbar kubb av furu och gran, massaved, sågtimmer av björk, klibbal, asp, ek och bok, möbelfanér- och plywoodvirke av björk, klibbal och asp, fanérvirke av ek, tändsticksvirke av björk, klibbal och asp, skidvirke av björk, kubb av björk, klibbal, asp och bok, träullsved av furu, gran och asp samt brännved och flottningsbrännved skall, där mätningen är avsedd att ligga till grund för bestämmande av vederlag för virket, utföras enligt av skogsstyrelsen meddelade föreskrifter, i den mån Kungl. Maj:t ej därom särskilt förordnat. Finnes så påkallat, må för olika delar av riket skilda föreskrifter utfärdas. Sådan mätning varom förut sagts skall, där så påfordras av den vars rätt beröres av mätningen, utföras av virkesmätare som därtill erhållit tillstånd (auktorisering) jämlikt 1943 års lag.

I fråga om brännved i partier understigande etthundra kubikmeter travat mått skall auktoriserad mätning, utan att frivillig mätning enligt gällande föreskrifter ägt rum, icke få utföras, med mindre parterna äro ense om att mätning skall utföras av auktoriserad virkesmätare eller skogsstyrelsen med hänsyn till föreliggande särskilda förhållanden finner skäl bifalla framställning av ena parten om sådan mätning.

För särskilt fall skall skogsstyrelsen äga medgiva undantag från meddelade mättningsföreskrifter.

Tillsyn över fullgörande av mättningsarbete som avses i kungörelsen skall utövas av skogsstyrelsen.

Auktorisation att utföra mätning skall, där ej fråga är om virkesmättningsförening eller annan sammanslutning med liknande syfte, meddelas av skogsstyrelsen.

Beträffande kostnaderna för auktoriserad mätning är i kungörelsen stadgat, att dessa skola gäldas i enlighet med vad parterna överenskommit. Har sådan överenskommelse icke träffats, skola kostnaderna, där ej nedan annorlunda sägs, erläggas av parterna till hälften vardera. Köpare, som påfordrat auktoriserad mätning utan att frivillig mätning enligt gällande föreskrifter ägt rum, skall ha att helt gälda nämnda kostnader. Har auktoriserad mätning utförts efter det frivillig mätning ägt rum, skola kostnaderna helt gäldas av part som påfordrat auktoriserad mätning, därest denna mätning icke medför ändring av den tidigare mätningen till nämnda parts fördel av lägst fem procent av virkespartiets värde, och av den andra parten, därest den auktoriserade mätningen medför sådan ändring överstigande tio procent av virkespartiets värde. Skogsstyrelsen skall äga meddela föreskrifter angående skyldighet för part att erlagga förskottersättning för auktoriserad mätning.

Om klagan hos skogsstyrelsen över auktoriserad mätning icke medför ändring till klagandens fördel av lägst fem procent av virkespartiets värde, skall skogsstyrelsen i samband med ärendets avgörande äga att, efter vad som prövas skäligt, förplikta den klagande att helt eller delvis gälda kostnaderna för kontrollmätning som föranletts av klagomålet.

Närmare föreskrifter angående tillämpningen av 1943 års lag skola meddelas av skogsstyrelsen.

Med stöd av förenämnda bemyndigande har skogsstyrelsen utfärdat dels särskilda cirkulär med tillämpningsinstruktioner för de i förenämnda kungörelse angivna virkessortimenten, dels ock ett cirkulär med föreskrifter angående auktoriserad mätning.

Inom skogsstyrelsen har igångsatts ett omfattande utredningsarbete i syfte att få till stånd enhetliga mättningsföreskrifter om möjligt för landet i dess helhet eller åtminstone beträffande större sammanhängande områden avseende massaved i fast mått och sågtimmer. Vad angår massavedsföreskrifterna har arbetet fortskridit så långt att upprättade förslag för närvarande göras till föremål för ingående provmätningar. Resultaten av dessa komma sedermera att bli avgörande för innehållet i föreskrifterna.

Auktorisation som virkesmätare har av Kungl. Maj:t meddelats samtliga tio nu verksamma virkesmättningsföreningar. Däremot har skogsstyrelsen icke funnit anledning att meddela sådan auktorisation åt enskild person.

Auktoriserad mätning har, om man bortser från brännved, endast kommit till utförande i ett fåtal fall. Beträffande brännved anordnas alltsedan den 1 juni 1945 auktoriserad mätning bland annat av praktiskt taget all

den ved som skall tillföras de s. k. handelsreglerade orterna. Omfattningen av sistnämnda mättningsverksamhet är betydande.

De nu av skogsstyrelsen utfärdade mättningsföreskrifterna ha varit nära beroende av de priskontrollerande åtgärder, som ansetts erforderliga å virkeshandels området. Detta förhållande har också framträtt vid föreskrifternas tillämpning på så sätt, att ej obetydliga svårigheter förelegat att, där mätningarna icke utföras av vederbörande virkesmättningsförening, få föreskrifterna efterlevda. Sammankopplingen av priskontroll och virkesmätning har sålunda gjort mättningsföreskrifterna impopulära. Strävandena att åstadkomma en enhetlig mätning i landet ha utan tvivel försvårats genom denna sammankoppling. Avsikten har nämligen på många håll tydligen varit den att vid mätning utförd av parterna själva tillämpa mättningsföreskrifterna så att prisbestämmelserna bliva verkningslösa.

När denna sammankoppling av prispolitik och mättningsföreskrifter numera delvis upphört, torde svårigheterna att upprätthålla sådana föreskrifter bli avsevärt mindre. De komma då att huvudsakligen framträda som instrument för att åstadkomma redlighet, enhetlighet och ordning i virkeshandeln.

Som förut nämnts ha virkesmättningsföreskrifterna, där mätningarna icke utföras av vederbörande inmättningsförening, icke blivit efterföljda i tillfredsställande omfattning. Detta har bl. a. konstaterats genom den kontrollverksamhet som ägt rum genom tjänstemän hos skogsstyrelsen. Av denna verksamhet har framgått att det sätt varpå virkesmätningen mången gång handhaves alltjämt är synnerligen otillfredsställande. De använda mättningsmetoderna äro sålunda fortfarande icke blott oenhetliga utan även primitiva och otillförlitliga. Detta gäller framförallt södra Sverige. Med hänsyn till rådande konjunkturen blir mätningen f. n. i allmänhet tämligen »liberal». Även motsatsen har dock visat sig vara fallet. Sålunda har auktoriserad mätning av ett timmerparti, vilket tidigare inmätts av en köpare som i bygden hade ansetts som »liberal mätare», givit ett resultat, som med cirka 30 procent översteg den angivna kvantiteten och värdet vid den frivilliga mätningen. Liknande exempel finnas jämväl beträffande vedmätning. Genom kontrollen har också framgått att virkespartier ej alls inmätts utan att köparen helt enkelt bjudit en klumpsumma för hela partiet. I åtskilliga fall har visserligen mätning ägt rum men kvalitetsbedömning enligt föreskrifterna underlåtit och i stället en godtycklig rabattering skett för hela partiet.

D. Lagen om mått och vikt m. m.

Regler om hur mätning eller vägning av en vara skall ske, då mätningen eller vägningen skall ligga till grund för ersättnings bestämmande eller dylikt, återfinnas i lagen den 11 maj 1934 om mått och vikt.

Med mätning och vägning skall enligt denna lag förstås varje bestämmande av längd, yta, rymd eller vikt (massa) efter någon nu eller tidigare, inom eller utom riket i lag fastställd eller eljest vedertagen enhet. Såsom mättnings- och vägningsredskap skall anses varje redskap som är avsett för mätning eller vägning eller eljest för sådant ändamål användes. I lagen har vidare lämnats närmare definition å enheterna, jämte över- och underenheter, för längd, vikt, yta och rymd. Enhet för längd skall vara metern och enhet för vikt kilogrammet. Enhet för yta skall vara kvadratmetern. Enhet för rymd skall vara, då metern lägges till grund, kubikmetern men, då kilogrammet lägges till grund, litern.

Med justering av mättnings- och vägningsredskap skall enligt lagen förstås av vederbörlig myndighet företagen åtgärd, varigenom redskapet undersökes och godkännes samt stämpas med stadgade justeringstecken. Justering skall antingen vara nyjustering eller omjustering.

Vid mätning eller vägning, som företages i statlig verksamhet, i yrkesmässig handel eller rörelse eller å allmänt tillgänglig försäljningsplats och som skall ligga till grund för beräkning av ekonomiskt anspråk efter mått och vikt, skall, enligt vad som vidare är stadgat i lagen, icke få nyttjas andra mättnings- eller vägningsredskap än sådana som här i riket blivit vederbörligen justerade för användning varom fråga är. Vad nu stadgas skall dock icke tillämpas å mätning, som sker uti förvarings- eller transportredskap, i vilket den uppmätta varan förvaras eller levereras och som med avseende å rymden är märkt på visst i lagen närmare angivet sätt, eller uti sedvanligt emballage, såsom kartonger, korgar, säckar och flaskor, i vilket den uppmätta varan förvaras eller levereras. Om avlöningsförmåner skola beräknas i förhållande till storleken av arbetsprodukt, skall vid mätning eller vägning, som för detta ändamål sker, få användas ojusterade redskap, därest erforderliga justerade redskap finnas att tillgå för nödig kontroll av de ojusterade redskapen.

Justerade mättnings- och vägningsredskap skola, med undantag för vågar, omjusteras, längdmått före utgången av september månad sjätte kalenderåret samt övriga redskap före utgången av samma månad tredje kalenderåret efter det, varunder justering senast verkställes. Omjustering av vågar skall få äga rum, då det hos vederbörlig myndighet begäres. För särskilda mättnings- och vägningsredskap, avsedda för tillgodoseende av särskilda behov, skall Kungl. Maj:t eller den myndighet, som av Kungl. Maj:t erhåller befogenhet därtill, äga bestämma annan tid för omjustering än förut stadgats ävensom, där fråga är om vågar, föreskriva omjusteringsplikt och fastställa tid, inom vilken omjustering skall ske.

Mättnings- och vägningsredskap skola för att kunna justeras vara inrättade enbart efter de i lagen angivna enheterna samt uppfylla de fordringar i övrigt, vilka föreskrivas av Kungl. Maj:t eller den myndighet, som av Kungl. Maj:t erhåller befogenhet därtill.

Justerat mättnings- eller vägningsredskap, vilket undergått sådan förändring att det icke kan anses riktigt, skall icke få nyttjas i fall, då användande av justerat redskap är föreskrivet. Har å mättnings- eller vägningsredskap anbragt justeringstecken blivit borttaget, utplånat eller överkorsat, skall justeringen ej längre vara gällande.

Den som å allmänt tillgänglig försäljningsplats tillhandahåller varor efter mått eller vikt skall tillse, att erforderliga justerade mättnings- eller vägningsredskap finnas att tillgå för varornas uppmätande eller uppvägande. Å allmän tillgänglig försäljningsplats, där varor avlämnas efter mått eller vikt, skola med vissa undantag icke få finnas mättnings- eller vägningsredskap, som kunna användas vid mätning eller vägning för beräkning av ekonomiskt anspråk efter mått eller vikt i den å platsen bedrivna rörelsen men som lagligen icke skall få nyttjas för detta ändamål.

För bestämda slag av rörelse såväl som för handel med bestämda slag av redskap skall Kungl. Maj:t kunna medgiva undantag från vissa av lagens bestämmelser.

Med stöd av detta bemyndigande har Kungl. Maj:t genom kungörelsen den 10 maj 1935 förordnat att vissa slag av mättnings- och vägningsredskap skola under vissa förutsättningar få användas ojusterade. Sålunda är i kungörelsen föreskrivet, att tum- eller diameterklavar av stål, mätkedjor av stål-kätting, mätlinor av stålwire, mätband av linne med invävda sträckta metalltrådar ävensom rin eller liknande mätribbor av trä samt å sågmaskiner anbringade skalor skola få användas ojusterade för mätning av virke inom virkeshandel och trävarurörelse, dock under förutsättning att justerade längdmättningsredskap av motsvarande eller större längd finnas att tillgå för nödig kontroll av de ojusterade redskapen samt, vad angår tum- eller diameterklavar, mätkedjor, mätlinor och mätband, allenast då mätningen avser runt eller bilat virke. Vidare är i kungörelsen bland annat stadgat, att redskap, inrättade enbart efter andra än metrisk mått- och viktenheter, få användas uteslutande vid handel med utlandet.

Den som mot lagens bestämmelser använder ojusterade mättnings- eller vägningsredskap eller håller sådana ojusterade redskap tillgängliga å allmänt tillgänglig försäljningsplats skall straffas med böter från och med fem till och med etthundra kronor, där ej gärningen är belagd med straff enligt allmänna strafflagen.

I förordningen den 9 maj 1924 med vissa bestämmelser angående handel med brännved och annat virke i löst mått finnes stadgat, bland annat, att vid försäljning av brännved i löst mått myckenheten skall angivas i vedens rymd vid uppmätning i den form, vari veden levereras. Vid försäljning av brännved i travat mått skall dock, därest köparen uppdrager åt säljaren att före

leveransen såga eller hugga eller på annat sätt sönderdela veden, myckenheten få angivas i vedens rymd vid uppmätning före sönderdelningen. Småved skall icke få försälgas i annan längd än en fjärdedels meter och annan brännved, med undantag av gengasved, icke i andra längder än hela månfalder av en fjärdedels meter, allt såvida icke köpare för särskilt fall påfordrar leverans av ved av angiven annan längd. Gengasved må icke försälgas i större längd än femton centimeter. Vad nu sagts om brännved skall i tillämpliga delar gälla jämväl i fråga om försäljning i löst mått av annat virke än brännved. Vid all försäljning i löst mått skall vedens myckenhet angivas i kubikmeter travat mått (m^3 t.) samt beträffande småved i hektoliter travat mått (hl t.) eller kubikmeter stjälpst mått (m^3 s.) och i fråga om gengasved i hektoliter stjälpst mått (hl s.).

KAP. III

Virkesmätningsföreningarna, deras tillkomst och nuvarande organisation

Såsom förut framhållits (kap. II) har flertalet virkesmätningsföreningar ursprungligen bildats såsom särskilda sammanslutningar bland köpare av virke för att för deras räkning ombesörja en gemensam inmätning av allt leveransvirke inom respektive förenings verksamhetsområde. Numera äro dessa föreningar emellertid omorganiserade så att även säljarparten erhållit medinflytande å föreningarnas verksamhet.

De två senast bildade föreningarna, nämligen Ljusnans tumningsförening och Södra Sveriges virkesmätningsförening u. p. a., organiserades däremot redan från början såsom opartiska organ med lika representation för virkesköpare och virkessäljare i styrelse.

Virkesmätningsföreningarna ha bildats i följande ordning.

Ångermanälvens tumningsförening år 1892,

Wernländska inmättningsföreningen år 1909,

Sundsvalls virkesmätningsförening u. p. a. och *Umeå* tumningsförening u. p. a. år 1915,

Skellefteå tumningsförening år 1916, vilken förenings namn sedermera i samband med viss utvidgning av föreningens verksamhetsområde ändrades till Överbottens tumningsförening och vilken förening år 1936 uppdelades i Skellefteå tumningsförening och *Norrbottnens* tumningsförening,

Dalälvarnas tumningsförening u. p. a. år 1920,

Örnsköldsviks tumningsförening u. p. a. år 1922,

Ljusnans tumningsförening och *Södra Sveriges* virkesmätningsförening u. p. a. år 1944.

Samtliga virkesmätningsföreningar ha antagit stadgar. Några av dem ha vunnit registrering såsom ekonomiska föreningar enligt lagen den 22 juni 1911 (jfr regeringsrättens årsbok 1944 s. 169).

I det följande lämnas en redogörelse för det viktigaste innehållet i virkesmätningsföreningarnas stadgar och för deras verksamhet. Vissa statistiska uppgifter rörande föreningarna återfinnas i kap. V tabellerna 4—8.

Virkesmätningsföreningarnas ändamål. I flertalet virkesmätningsföreningars stadgar är ändamålet med verksamheten angivet att åstadkomma opartisk och för såväl virkesköpare som virkessäljare fullt betryggande och likartad inmätning av rundvirke. Enligt några stadgar är verksamheten begrän-

sad till att avse inmätning av runt och bilat virke av furu och gran. För Norrbottens och Skellefteå föreningar skall inmätningen avse flottgods samt andra råvaror eller halvfabrikat för förädling av löv- och barrträdsvirke.

Virkesmätningsföreningarnas verksamhetsområden. Norrbottens tumningsförenings verksamhetsområde omfattar samtliga flottleder inom följande vattendrag: Jävreån, Rokån, Lillpite älv, Pite älv, Alter älv, Rosån, Lule älv, Råne älv, Vitån, Töre älv, Kalix älv, Sangis älv, Torne och Muonio älvars svenska bivatten, Torne och Muonio gränsälvar; oreglerade vattendrag samt järn- och landsvägar mellan dessa huvudälvar ävensom kuststräckan, öar och holmar mellan gränsen mot Västerbottens län och Torne älvs utlopp i havet.

Verksamhetsområdet för Skellefteå tumningsförening utgöres av samtliga flottleder inom följande vattendrag: Kolabodaån, Bure älv, Skellefte älv, Kåge älv, Byske älv och Åby älv; ävensom oreglerade vattendrag samt järn- och landsvägar, industri- och upplagsplatser mellan dessa huvudälvar samt kuststräckan, öar och holmar mellan Kolabodaåns utlopp i havet och gränsen mot Norrbottens län.

Umeå tumningsförenings verksamhetsområde är angivet att avse samtliga flottleder inom följande vattensystem i Västerbottens län: Rickleån, Sävarån, Täfte- och Tavleån, Umeälven samt övriga inom vattensystemens drivningsområden förekommande virkesavlägg.

Örnsköldsviks tumningsförening skall inmäta virke som avlastas vid samtliga virkesavlägg från och med Norrmjölleån i norr till och med Näskeån i söder samt utanför kusten mellan nämnda vattendrag.

Verksamhetsområdet för Ångermanälvens tumningsförening omfattar Ångermanälvens och Helgum—Gideåns flodområden ävensom till nämnda områden hörande kuststräckor och öar till och med Dockstaån i norr.

Sundsvalls virkesmätningsförening har till ändamål att åstadkomma en opartisk, korrekt och likartad inmätning av trävaror inom Sundsvalls sågverksdistrikts flodområden och Medelpads kustområde.

Ljusnans tumningsförenings verksamhetsområde är landskapet Hälsingland utom Testeboåns vattenområde, Ljusnans flodområde inom Jämtlands och Kopparbergs län, Dellarnas och Hasselas vattenområden inom Väster- och norrlands län samt Hamrånge socken i Gästrikland.

Dalälvarnas tumningsförenings verksamhetsområde omfattar samtliga inom nedannämnda områden belägna järnvägar och bilvägar samt flottleder, med undantag av sådana som avrinna till Klarälven och Ljusnan, nämligen hela Kopparbergs län, av Gävleborgs län hela Gästrikland med undantag av Hamrånge socken, hela Uppsala län, av Västmanlands län den del, som är belägen norr om järnvägen länsgränsen—Västanfors—Ängelsberg, Ängelsberg—Snyten—Krylbo, Krylbo—Sala—Heby, Heby—Enköping mot Uppsala länsgräns samt av Stockholms län den del som är belägen norr om Mälaren.

Wermländska inmätningsföreningens stadgeenliga verksamhetsområde utgöres av landskapen Värmland och Dalsland samt de delar av Dalarna och Nor-

ge, som ligga inom Vänern—Göta älvs vattenområde. Härjämte verkställer föreningen inmätning i Bohuslän.

Verksamhetsområdet för Södra Sveriges virkesmätningsförening omfattar enligt föreningens stadgar Malmöhus, Kristianstads, Blekinge, Kronobergs, Kalmar, Gotlands, Jönköpings, Hallands, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs (utom Dalsland), Skaraborgs, Östergötlands och Södermanlands län, Stockholms stad samt delar av Örebro, Västmanlands, Stockholms och Uppsala län.

Medlemskap. För flertalet virkesmätningsföreningar gäller att till medlem endast skall kunna antagas fysisk eller juridisk person, som inom respektive förenings verksamhetsområde uppköper skogsprodukter. För flera föreningar är stadgat, att produkterna skola transporteras till havet eller förädlingsverk genom flottning eller på annat sätt.

I några stadgar är som villkor för medlemskap angivet att vederbörande skall vara virkesägare med timmermärke som godkänts av flottningsförening. Beträffande Ljusnans och Dalälvarnas föreningar är medlemskapet begränsat till köpare av runt och bilat virke av furu och gran.

Enligt stadgarna för Örnsköldsviks förening kunna till medlemmar i föreningen antagas envar, som inom föreningens verksamhetsområde äger inregistrerat flottledsmärke eller uppköper råvara, avsedd för industriellt bruk, förädling eller export i oförädlad skick, samt av den eller de skogsägarföreningar inom verksamhetsområdet, som Sveriges skogsägareföreningars riksförbunds styrelse utser. Därjämte kan efter skriftlig ansökan om inträde, för beredande av behörighet för någon att vara styrelseledamot, till ledamot antagas annan juridisk eller fysisk person, där föreningen å stämma i särskilt fall beslutar bevilja sådan ansökan.

För Södra Sveriges förening gäller härutinnan en särskild ordning. Till medlem av denna förening skola sålunda kunna antagas sammanslutning av producenter eller konsumenter, vilka äro köpare resp. säljare av virke, ävensom enskild person, företag eller institution som är virkesköpare eller virkessäljare. Föreningens styrelse må också undantagsvis till medlem antaga annan enskild person som styrelsen anser lämplig. Inträdesansökan skall innehålla uppgift, huruvida medlemskap önskas såsom köpare eller säljare.

Styrelse. Enligt samtliga stadgar skall styrelsen för virkesmätningsförening bestå av lika antal köpar- och säljarrepresentanter.

För flertalet föreningar är föreskrivet, att ordföranden varken skall representera köpar- eller säljarintressen och vara fullt opartisk. Enligt ett par stadgar gäller att ordföranden bör äga juridisk sakkunskap och domarkompetens. Ordföranden skall utses av övriga styrelsemedlemmar. För Skellefteå förening, vars styrelse består av sex ledamöter, tre köpar- och tre säljarrepresentanter, är föreskrivet, att styrelsen inom sig utser ordförande och vice ordförande. Därest vardera sidans ledamöter stanna i skilda meningar och sammanjämkning ej kan ske, skall beslutet avgöras av en av

länsstyrelsen i Västerbottens län utsedd opartisk person. Jämväl styrelsen för Wermländska föreningen, som består av högst fjorton personer, utser inom sig ordförande. Kan enighet om valet ej vinnas, skall den mening givas företräde varom köpargruppen enats.

För Norrbottens förening är stadgat att, om vid val av ordförande icke enighet uppnås för viss person, hemställan skall ske till länsstyrelsen i Norrbottens län att utse opartisk person som ordförande. Beträffande Umeå förening skall ordförande i sådant fall utses av länsstyrelsen i Västerbottens län, för Örnsköldsviks och Ångermanälvens föreningar av Kungl. Maj:t, för Sundsvalls förening gemensamt av länsstyrelserna i Västernorrlands och Jämtlands län, för Ljusnans förening av länsstyrelsen i Gävleborgs län samt för Dalälvarnas förening av länsstyrelsen i Kopparbergs län. Därest vid val av ordförande i Södra Sveriges förening fullständig enighet icke uppnås för viss person, skall hemställan ske till skogsstyrelsen om utseende av opartisk person med domarkompetens att bekläda sådant uppdrag.

Köparrepresentanter skola i allmänhet utses av respektive föreningsstämma. För Södra Sveriges förening är däremot i stadgarna direkt angivet, att två styrelseledamöter skola utses av Sydsvenska virkesföreningen, två av Träindustriens branschorganisation (Tibo) och två av sågverksorganisationerna inom föreningens verksamhetsområde.

Säljarrepresentanter skola i regel utses av skogsägarföreningarna och domänstyrelsen samt i vissa fall av hushållningssällskapets förvaltningsutskott. I Norrbottens förening utses sålunda en ledamot av domänstyrelsen och två av Norrbottens skogsägarförening; i Skellefteå förening utses en ledamot vartdera av Västerbottens och Norrbottens läns hushållningssällskap ävensom en av domänstyrelsen; i Umeå förening utses en ledamot av domänstyrelsen och tre ledamöter av hushållningssällskapet i Västerbottens län eller av institution som sällskapet i sitt ställe utser; i Örnsköldsviks förening utses ledamöterna av den eller de skogsägarföreningar inom verksamhetsområdet som Sveriges skogsägarföreningars riksförbunds styrelse utser; i Ångermanälvens förening utses ledamöterna av Ådalarnas skogsägarförening u. p. a., därvid skall tillses dels att samtliga ledamöter äro bosatta inom Ångermanälvens flodområde och dels att två ledamöter äro bosatta inom Västernorrlands län, en ledamot inom Jämtlands län och en ledamot inom Västerbottens län; i Sundsvalls förening utses en ledamot av Medelpads skogsägarförening u. p. a., en av Jämtlands skogsägarförening u. p. a. och en av Jämtlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott; i Ljusnans förening utses ledamöterna av Gävleborgs—Härjedalens skogsägarförening u. p. a.; i Dalälvarnas förening utses en ledamot av Kopparbergs och Gävleborgs läns hushållningssällskap vartdera, en av Dalarnas skogsägarförening, en av Uppsala läns skogsägarförening och Stockholms läns skogsägarförening gemensamt ävensom en av domänstyrelsen; i Wermländska föreningen utses en ledamot av domänstyrelsen (ersättare av stiftsnämnden i Karlstads stift), en i skogsbruk och virkesfrågor erfaren skogägare, som ej är knuten till trävaruindustrin, av Värmlands läns hushållningssällskap

(ersättare av Älvsborgs läns norra hushållningssällskap), en (jämte ersättare) av representanter för skogsägare i Norge samt resten av de skogsägarföreningar som finnas inom den svenska delen av föreningens stadgeenliga verksamhetsområde; i Södra Sveriges förening utses fem ledamöter av Sveriges skogsägareföreningars riksförbund och en av domänstyrelsen.

Beslut inom virkesmättningsförenings styrelse fattas genom enkel röstövertikt. I allmänhet gäller vidare att, om vardera sidans ledamöter äro av skilda meningar och jämkning ej kan ske, ordföranden äger utslagsröst. Beträffande Södra Sveriges förening är föreskrivet att, om vid omröstning inom styrelsen lika antal röster avgivas från köpar- och säljarsidan, det åligger ordföranden att, därest majoriteten av de på endera sidan närvarande det påfordrar, före ärendets avgörande inhämta yttrande hos skogsstyrelsen eller annan institution, varom majoriteten å ömse sidor enas.

Revision. Revisorena i virkesmättningsförening utses i allmänhet å föreningsstämma och alltså av köparna. I Dalälvarnas och Wermländska föreningarna utses tre revisorer, i Umeå, Ångermanälvens och Sundsvalls föreningar två samt i Örnköldsviks förening endast en, vilken skall vara auktoriserad. Enligt stadgarna för Umeå och Dalälvarnas föreningar skall en av revisorerna vara auktoriserad. I Norrbottens, Skellefteå, Ljusnans och Södra Sveriges föreningar äro såväl köpare som säljare representerade i revisionen. Både i Norrbottens och Skellefteå föreningar skola utses tre revisorer, en av föreningsstämman, en av hushållningssällskapet och en av länsstyrelsen. Likaledes skola utses tre revisorer i Ljusnans förening, nämligen en av stämman, en av Gävleborgs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott samt den tredje, som skall vara auktoriserad, av de sålunda utsedda eller, om enighet om valet icke kan uppnås, av handelskammaren i Gävle. För Södra Sveriges förening skola finnas två revisorer, som båda utses av stämman, den ene av köparrepresentanterna och den andre av säljarrepresentanterna.

Föreningsstämma. Varje föreningsmedlem har rösträtt vid föreningsstämma i förhållande till kvantiteten av under närmast föregående verksamhetsår genom föreningen för hans räkning inmätta skogsprodukter eller i förhållande till vad han deltagit i föregående års omkostnader. I de flesta föreningar äger varje medlem dock minst en röst. I allmänhet får rösträtt icke utövas för mer än viss del ($\frac{1}{10}$, $\frac{1}{5}$ eller $\frac{1}{3}$) av vid stämman representerat rösttal. Enligt stadgarna för Wermländska föreningen gäller, att en röst erhålles för varje uppnått ett hundratal fasta kubikmeter, dock högst tvåhundra röster. Beträffande Södra Sveriges förening gäller att köparrepresentanterna och säljarrepresentanterna skola var för sig äga samma antal röster. Inom dessa grupper av representanter skola rösterna fördelas efter antalet kubikmeter fast mått.

Personal. I varje förening skola genom styrelsen anställas en mättningschef samt övrig erforderlig personal. Mättningschefen äger säte men ej röst-

rätt i styrelsen. I Ångermanälvens förening benämnes chefen verkställande direktör. Han må ej för egen eller annans räkning ägna sig åt trävarurörelse.

I vissa stadgar är angivet att all mätningsspersonal skall ha avgivit försäkran att följa för föreningen gällande instruktioner och reglementen på heder och samvete eller under edlig förpliktelse. Tystnadsplikt angående tjänsten åligger samtliga funktionärer i Wermländska föreningen. Hinder för erhållande av anställning hos denna förening skall föreligga, om vederbörande samtidigt är delägare i eller anställd hos företag eller person, som driver handel med eller förädlar skogsprodukter. Bestämmelser av liknande innebörd finnas även intagna i andra föreningars stadgar. Sålunda föreskrives i stadgarna för Norrbottens och Skellefteå föreningar, att tummare, som är jävig, ovillkorligen och vid risk av anställnings förlust är skyldig fransäga sig mätningen i det eller de fall jävet berör. Ej heller må tummare deltaga i mätning av sådant virke, vars inköp han i egenskap av ombud för medlem verkställt eller för dennes räkning förmedlat.

Virkesmärken. Virkesmärken, som skola användas av medlem eller annan som begär mätning genom virkesmätningsförening, skola anmälas till föreningen.

Gemensamma kontraktsformulär. I vissa virkesmätningsföreningar åligger det medlem att vid köp av sågtimmer och massaved (rundvirke av furu och gran, dock ej specialsортiment) använda de kontraktsformulär som föreningen fastställt. Medlem får ej heller vidtaga ändring eller strykning i sådant formulär. Detta synes ha tillkommit i avsikt att förhindra illojal konkurrens.

Mätning för virkesmätningsförenings medlemmar. Medlemmarna i samtliga virkesmätningsföreningar med undantag för Södra Sveriges förening äro i viss utsträckning skyldiga att inmäta köpvirke genom föreningarna. Detta gäller i allmänhet även virke som utfaller genom sådana rotköp, där likvidens storlek är beroende av mätningens resultatet.

För Wermländska föreningen gäller att undantag från skyldigheten att anlita föreningens mätare medges för sådan mätning, som utföres inom köparens sågverks- eller vedgårdssområde av härför bemyndigade mätare. Liknande gäller för Dalälvarnas förening. Medlem i Wermländska föreningen har rättighet att själv eller genom ombud utföra mätning av specialsортiment (annat än sågtimmer och massaved). Liknande gäller för Dalälvarnas och Ljusnans föreningar (furu och gran, rundtimmer).

För Norrbottens förening, liksom för Skellefteå, Umeå och Sundsvalls föreningar, gäller att allt köpvirke skall inmätas genom respektive förening. Enligt stadgarna för Ångermanälvens förening skall allt köptimmer, med undantag för virke som levereras direkt till resp. förädlingsverk, inmätas genom föreningen.

De olika föreningsstyrelserna äga rätt att i vissa fall meddela dispens från inmätningsskyldigheten. Sålunda innehålla stadgarna för Norrbottens och

Skellefteå föreningar den bestämmelsen, att styrelsen äger medgiva undantag från mätningstvånget beträffande virke som på järnväg eller landsväg transporteras till förädlingsverk eller för virke för vilket tumningskostnaderna skulle avsevärt fördyras.

Föreningsmedlem äger rätt att genom inmätningsförening mäta virke, avverkat från egna fastigheter eller rotposter, och i allmänhet virke som överlåtes medlemmar emellan (d. v. s. mellan två industriföretag).

Inmätningens karaktär och kontrollmätning. I flertalet stadgar är angivet att genom virkesmätningsföreningens försorg utförd mätning äger lagligt bindande kraft gentemot såväl köpare som säljare, såvida ej någondera parten genom skriftlig framställning till föreningen begärt kontrollmätning. Sådan begäran skall ske inom viss i stadgarna angiven tid (t. ex. 30, 14, 10 eller 8 dagar efter förrättningens avslutande eller mätsedels erhållande). Visar verkställd kontrollmätning, som skall utföras av föreningens kontrollerande personal, att det kontrollmätta partiets värde med i regel 5 procent eller mera över- eller understiger det vid första inmätningen erhållna, skall kontrollmätningen gälla och bekostas av föreningen, men i varje annat fall skall den första inmätningen gälla och kostnaden för kontrollmätningen gäldas av den som påkallat densamma. Kan tvist ej biläggas genom kontrollmätning, skall den i allmänhet avgöras enligt skiljedom. I Umeå förening äger part däremot fullfölja talan inför domstol. Kontroll som verkställs av föreningens personal utan att ha påkallats av köpare eller säljare beröres ej av vad nu sagts.

I vissa stadgar är uttryckligen föreskrivet, att föreningen icke ikläder sig någon ersättningsskyldighet till köpare eller säljare för skiljaktighet i mätningförfarande eller mättningsresultat som påvisas genom kontrollmätning eller på annat sätt.

Tvist mellan säljare och köpare angående mättningsinstruktionens tillämpning eller eljest då mättningsförfarande och ordningsföreskrifter kunna bliva föremål för klander av part ävensom angående ommätning handläggas inom Norrbottens, Umeå och Ljusnans föreningar av en särskild *kontrollnämnd*. Ledamöterna i kontrollnämnden i Norrbottens förening, vilka böra vara med tumning och skogsbruk väl förtrogna män, äro fem, av vilka fyra utses av länsstyrelsen i Norrbottens län, hälften att representera köparparten och hälften säljarparten. Dessa fyra ledamöter utse som ordförande en femte ledamot, vilken skall besitta domarkompetens. Kan enighet härvid icke uppnås, utses även den opartiske ordföranden av länsstyrelsen. Ordförande kan utses gemensamt med annan kontrollnämnd. Ledamot i kontrollnämnden för Norrbottens förening må ej tillhöra föreningens styrelse. Beträffande ledamöter i kontrollnämnden för Umeå förening gäller, att köparna utse två ledamöter på ordinarie föreningsstämma, att ytterligare två ledamöter utses av hushållningssällskapet i Västerbottens län eller av institution, som sällskapet i sitt ställe utser, samt att de sålunda utsedda, såsom ordförande, utser en femte le-

damot, vilken skall besitta domarkompetens. Kan majoritet icke uppnås vid sådant val, skall avgörandet överlämnas åt länsstyrelsen i Västerbottens län. I Ljusnans förening består kontrollnämnden av styrelsens ordförande samt två inom styrelsen utsedda ledamöter, en för köparrepresentanterna och en för säljarrepresentanterna. Vid överläggningar med kontrollnämnd men ej i dess beslut äger mätningsschefen deltaga såsom »sakkunnig ledamot».

Medlemsavgifter. I flertalet virkesmätningssammanslagningar äro medlemmarna skyldiga att erlägga årsavgifter. I några sammanslagningar utgå dessa avgifter i förhållande till storleken av de virkeskvantiteter som inmätts för medlemmarna närmast föregående år. I vissa sammanslagningar skola medlemmarna dessutom vid inträdet erlägga en särskild insats (inträdesavgift).

Kostnadsfördelning. Kostnaderna för den inmätning som utförts under varje särskilt räkenskapsår, sammanslagningarnas allmänna kostnader samt förvaltningsutgifter skola årligen fördelas mellan de medlemmar, som anmält virke till respektive sammanslagning, i förhållande till storleken av verkställd inmätning. I flertalet sammanslagningar sker kostnadsfördelningen distriktsvis. Några stadgar innehålla vissa ytterligare regler för debiteringen.

Enligt vad som är föreskrivet i några sammanslagningars stadgar förutsättes att debiteringen för viss inmätning kan bli högre än den normala (t. ex. om inmätningsskostnaderna bli avsevärt högre än normalt till följd av partiets ringhet, olämpliga belägenhet eller av annan orsak).

För Wermländska sammanslagningen skola kostnaderna för mätning åt utomstående (ej medlem) debiteras efter samma grunder som åt sammanslagningsmedlemmar, såvida sammanslagningens styrelse ej annorlunda bestämmer. Styrelsen har f. n. bestämt en förhöjning för icke-medlem om 10 procent. I Södra Sveriges sammanslagning skall mätning åt icke-medlem debiteras efter de grunder som fastställas av sammanslagningens styrelse.

Beträffande inmätning av eget virke tillämpas av några sammanslagningar ett rabatts-system. Vid fördelningen av de allmänna förvaltningsutgifterna rabatteras sålunda i vissa fall 50 procent.

Den som anmält virke till inmätning genom virkesmätningssammanslagning är skyldig att efter anfordran förskotta medel för verksamhetens uppehållande i förhållande till anmälda virkeskvantiteter och enligt grunder som närmare angivas i stadgarna eller bestämmas av respektive styrelse.

Sex virkesmätningssammanslagningars räkenskapsår omfattar tiden 1 augusti—31 juli och övriga fyra sammanslagningars räkenskapsår tiden 1 september—31 augusti.

Fondering av medel. I vissa virkesmätningssammanslagningars stadgar är angivet, att beslut kan fattas om uppläggande av fonder för särskilda angivna ändamål. Inom Dalälvarnas sammanslagning kunna fonder sålunda uppläggas till bestridande av pensioner. I det bidrag till bestridande av Ångermanälvens sammanslagnings utgifter, som årligen erlägges av dess medlemmar, skall ingå tillskott med 0,02 öre per inmätt kubikfot i och för avsättning till Ångermanälvens

tumningsförenings pensions- och gratifikationsfond. För några föreningar finnes föreskrivet att av överskott, som uppstår å föreningarnas verksamhet, avsättning skall ske till reservfond.

Utträde ur virkesmättningsförening. Medlem av virkesmättningsförening äger rätt att utträda ur föreningen vid början av nytt räkenskapsår, om han därom hos styrelsen gjort skriftlig anmälan viss tid dessförinnan. Han äger därvid icke återfå andel i fonderade medel m. m. Medlem inom Wermländska föreningen har att kvarstå såsom medlem i fyraårsperioder, varvid gäller ett års uppsägningstid före varje period. Vissa föreningars stadgar innehålla bestämmelser av innebörd att, om medlem bryter mot stadgarna, han kan förklaras förlustig medlemskapet. I sådant fall åligger det föreningens styrelse att genast indriva full valuta för den garantiförbindelse (skuldebrev), som medlem har att deponera hos föreningen.

Mättningsregler. En mycket viktig princip för virkesmättningsföreningarna har varit, att dessa verkställt sina inmätningar efter bestämda regler (tumnings- eller mättningsinstruktioner). Dessa instruktioner voro från början mera svävande och ändrades tid efter annan, ej sällan efter konjunkturerna. Så småningom och särskilt efter virkesmättningsföreningarnas omorganisation efter tillkomsten av 1935 års lag om virkesmätning ha mättningsinstruktionerna blivit mera fasta. Ändring i instruktionerna verkställes sålunda numera endast sällan. Före tillkomsten av 1943 års lag med vissa bestämmelser om mätning av ved och annat virke stod det fritt för varje virkesmättningsförening att antaga sina speciella mättningsinstruktioner. De olika föreningarna använda alltjämt olika instruktioner beträffande de viktigaste sortimenten. Inom vissa föreningar tillämpas till och med olika instruktioner för ett och samma virkessortiment.

KAP. IV

Virkesmätningsrådet

För att möjliggöra ett vidgat samarbete mellan virkesmättningsföreningarna bildades på enskilt initiativ år 1941 Virkesmättningsrådet.

Enligt de samma år för rådet antagna stadgarna utgör rådet ett samarbetsorgan för Sveriges virkesmättningsföreningar för tillvaratagande och främjande av gemensamma intressen. Samtliga nu verksamma virkesmättningsföreningar äro anslutna till rådet.

Rådet skall till fullgörande av sin verksamhet i huvudsak ha till uppgift att verka för ändamålsenlighet i mättnings-, instruktions- och kontraktsfrågor ävensom för enhetlighet i dessa frågor i lämplig omfattning,

att i förhållande till myndigheter och organisationer representera virkesmätningens intresse och att däröver avgiva yttrande,

att verka för god virkesvård och därigenom för ett ekonomiskt tillvaratagande av skogsbrukets produkter i allmänhet,

att föra statistik, att verkställa utredningar och undersökningar samt

att i övrigt följa frågor rörande virkesmätning och verka för dessas lösande på ett för föreningarna tillfredsställande sätt.

Rådet skall bestå av högst två ledamöter från varje i samarbetet deltagande virkesmättningsförening samt en ordförande, som icke är direkt knuten till köpar- eller säljarintressen. Såväl ordföranden som ledamöterna jämte ersättare för ledamöterna väljas varje gång för en period av tre kalenderår.

Rådet utser ordförande och inom sig en eller två vice ordförande samt inom eller utom sig sekreterare. Rådet är beslutmässigt, då minst åtta ledamöter äro närvarande; vid lika röstetal äger ordföranden utslagsröst. Vid rådets sammanträden äga föreningarnas mättningschefer rätt att närvara samt delta i överläggningarna men ej i besluten.

Rådet sammanträder en gång årligen på tid och plats som ordföranden bestämmer. Rådet äger att till prövning upptaga varje förslag rörande frågor av gemensamt intresse, vilka väckts av rådsledamot eller av föreningsstyrelse. Förslag skall vara rådets ordförande tillhanda senast fjorton dagar före sammanträdet; rådet dock obetaget att till prövning upptaga ärende som anmälts senare.

För ärendenas beredning och beslutens verkställighet utser rådet sex ledamöter och ersättare för dem att jämte rådets ordförande vara arbetsutskott. Utskottet må bland sina ledamöter utse vice ordförande. Vid frågor av lokal natur kan utskottet med sig adjungera rådsledamöter eller andra, vilka representera av frågan berört område.

Rådets beslut äro, med undantag för uttaxeringar, icke juridiskt bindande för de särskilda virkesmätningsföreningarna, dock att förening, som avser att icke efterkomma rådets eller arbetsutskottets beslut, är skyldig att snarast möjligt — i varje fall före vidtagande av avvikande åtgärd — utförligt informera rådet därom.

För rådets verksamhet erforderliga medel uttaxeras årligen hos virkesmätningsföreningarna i proportion till inmätt, verklig kubikmassa under de närmast föregående tre bokföringsåren. Rådsledamöternas kostnader ersättas av respektive virkesmätningsföreningar. Rådet äger besluta om särskilda arvoden för ordföranden, sekreteraren och ledamöterna i arbetsutskottet.

Bland de av Virkesmätningsrådet handlagda ärendena av större betydelse må nämnas avlönings-, kollektivavtals- och pensionsfrågor beträffande personal hos virkesmätningsföreningarna. Från rådets sida har därvid uttalats det önskemålet att mätningsföreningarna icke i personalfrågor skulle göra utfästelser, som kunde få icke önskvärd inverkan på andra förenings personalförhållanden.

Sedermåra (1943) beslöt rådet i dessa frågor följande.

1. Avtalsförhandlingar skulle föras under ledning av rådets avtalsdelegation med biträde av Föreningen skogsarbetens tjänstemän och i samförstånd med vederbörande virkesmätningsförening. Förhandlingarna skulle avse kollektiva uppgörelser med mättnings- och kontrollpersonal, distriktschefer och likställda (alltså ej personal vid huvudkontor).

2. Det skulle antecknas som självklart, att förhandlingar angående viss förenings personal icke kunde upptagas utan att vederbörande förening hörts och beretts tillfälle att deltaga i förhandlingarna.

3. Samtliga föreningar skulle ha rätt att uppsäga förbindelserna om rådets medverkan vid avtalsförhandlingar. Uppsägningstiden bestämdes till sex månader, beräknat från den tidpunkt meddelande ingivits till rådets sekreteriat.

Inom Virkesmätningsrådets sekreteriat har upprättats statistik från och med verksamhetsåret 1941/42 avseende de inmätta virkeskvantiteterna och mättningskostnaderna m. m. inom olika virkesmätningsföreningar.

Även andra utredningar ha verkställts eller påbörjats genom rådets initiativ, t. ex. beträffande tids- och arbetsstudier vid virkesmätning.

Virkesmätningsrådet har vidare för Kungl. Maj:t och myndigheter framlagt synpunkter på olika, virkesmätningen berörande frågor. Bland annat har initiativ tagits till den utredning genom vilken sedermera tillkom lagen den 9 juni 1944 om köparens rätt till märkt virke. I vissa statliga utredningar har rådet varit direkt representerat eller deltagit på annat sätt.

KAP. V

Statistiska uppgifter

A. 1937 års avverkningsstatistik

Till belysande av virkestillgången inom olika län ha i nedanstående tabell 1 sammanfattats vissa uppgifter hämtade från 1937 års officiella avverkningsstatistik (statistiska meddelanden ser. A band. V: 6, tryckt 1940). Det må framhållas, att avverkningen år 1937 var ovanligt stor.

Tabell 1. Den totala avverkningen år 1937.

(Måttenhet: kubikmeter verklig volym med bark m³ sk.)

L ä n	Timmer	Pappersved	Övriga sorti- ment	Total
1 o. 2 Sthlms län o Sthlms stad	270 380	124 181	241 452	636 013
3 Uppsala län	217 707	211 848	231 302	660 857
4 Södermanlands »	494 490	119 891	255 851	870 232
5 Östergötlands »	647 602	282 037	490 697	1 420 336
6 Jönköpings »	504 181	311 955	431 074	1 247 210
7 Kronobergs »	514 122	308 325	275 906	1 098 353
8 Kalmar »	645 302	271 885	726 043	1 643 230
9 Gotlands »	30 962	18	54 016	84 996
10 Blekinge »	144 430	54 127	129 405	327 962
11 Kristianstads »	174 813	32 993	236 896	444 702
12 Malmöhus »	55 408	3 872	140 037	199 317
13 Hallands »	68 498	61 806	81 580	211 834
14 Göteborgs o. Bohus »	53 174	37 966	43 569	134 709
15 Älvsborgs »	299 324	348 606	214 898	862 828
16 Skaraborgs »	280 064	118 247	223 012	621 323
17 Värmlands »	1 113 048	2 367 467	403 992	3 884 507
18 Örebro »	570 504	595 195	358 687	1 524 386
19 Västmanlands »	379 572	144 942	327 615	852 129
20 Kopparbergs »	1 885 042	2 244 450	705 635	4 835 127
21 Gävleborgs »	1 468 189	2 131 931	614 514	4 214 634
22 Västernorrlands »	1 338 385	2 881 881	227 339	4 447 605
23 Jämtlands »	1 621 136	3 068 455	273 868	4 963 459
24 Västerbottens »	2 293 485	3 345 106	203 688	5 842 279
25 Norrbottens »	1 913 560	2 109 162	556 008	4 578 725
Summa	16 983 378	21 176 346	7 447 029	45 606 753

För ett närmare bedömande av virkestillgången i södra Sverige, motsvarande i huvudsak verksamhetsområdet för Södra Sveriges virkesmättningsförening, ha i tabell 2 från 1937 års avverkningsstatistik sammanförts vissa uppgifter.

Tabell 2. Avverkningen i södra Sverige år 1937.

(Måttenhet: kubikmeter verklig volym med bark m³ sk.)

O m r å d e	Timmer	Pappersved	Övriga sortiment	Total
Södra och mellersta Sverige utom Värmland.....	5 350 533	3 027 894	4 461 990	12 840 417
<i>Därav</i>				
Kronoskogar	420 507	199 090	455 981	1 075 578
Övriga allmänna skogar	423 286	115 952	440 243	979 481
Bolagsskogar	850 459	742 128	578 296	2 170 883
Övriga enskilda skogar	3 656 281	1 970 724	2 987 470	8 614 475
Sthlms—Uppsala—Södermanlands län	982 577	455 920	728 605	2 167 102
Östergötlands län.....	647 602	282 037	490 697	1 420 336
Jönköpings, Kronobergs och Kalmar län	1 663 605	892 165	1 433 023	3 988 793
Gotlands, Blekinge, Kristianstads, Malmöhus och Hallands län	474 111	152 816	641 884	1 268 811
Göteborgs och Bohus, Älvsborgs och Skaraborgs län ..	632 562	504 819	481 479	1 618 860
Örebro och Västmanlands län	950 076	740 137	686 302	2 376 515

Beträffande de olika flodområdenas avverkning äro vissa uppgifter intagna i tabell 3.

Tabell 3. Avverkningen inom vissa flodområden år 1937.

(Måttenhet: kubikmeter verklig volym med bark m³ sk.)

O m r å d e	Timmer	Pappersved	Övriga sortiment	Total
Torne och Kalix älvar	727 334	953 745	301 522	1 982 601
Lule och Pite älvar	866 848	861 778	199 318	1 927 944
Skellefte älv	692 117	651 081	102 635	1 445 833
Ume älv.....	1 933 036	2 986 648	166 841	5 086 525
Ångermanälven	864 593	2 271 203	138 644	3 274 440
Indalsälven och Ljungan.....	1 736 088	2 928 072	305 352	4 969 512
Ljusnan	1 363 498	2 334 188	406 767	4 104 453
Dalälven.....	2 054 296	2 491 554	885 919	5 431 769
Summa	10 237 810	15 478 269	2 506 998	28 223 077

B. Omfattningen av virkesmätningsföreningarnas inmätningar m. m.

Beträffande virkesmätningsföreningarnas verksamhet ha vissa uppgifter, avseende åren 1936/37—1938/39 samt 1943/44 och 1944/45 inhämtats från föreningarnas förvaltningsberättelser ävensom genom statistik upprättad av Virkesmätningsrådet. I tabell 4 ha sammanställts uppgifter beträffande omfattningen av inmätningen av gagnvirke uttryckt i flottningskubikfot, i tabell 5 uppgifter om inmätningen av brännved m. m. i travat mått samt i tabell 6 uppgifter om mätningskostnaderna.

Tabell 4. Virkesmätningsföreningarnas inmätningar av gagnvirke.

(Måttenhet: engelska kubikfot e.f³)

Förening	1936/37	1937/38	1938/39	1943/44	1944/45
Norrbottnen.....	54 107 124	58 807 765	39 160 027	38 736 717	30 423 042
Skellefteå	30 932 267	29 760 143	20 378 424	22 303 543	14 332 850
Umeå	¹ 71 429 525	62 958 578	43 145 993	31 600 221	25 493 874
Härav Uman, Sävarån m. fl.....	² 52 839 030	44 873 775	31 428 643		
Örnsköldsvik.....	25 644 071	23 920 805	15 320 867	31 958 368	20 791 462
Ångermanälven	47 692 534	48 308 522	29 589 292	30 194 910	25 464 743
Sundsvall	ca 48 000 000	ca 40 000 000	ca 30 000 000	31 791 661	21 002 944
Ljusnan	—	—	—	—	12 069 657
Dalälvarna.....	46 400 000	66 417 000	40 866 000	57 145 320	45 883 438
Wermländska	86 682 815	92 526 607	46 187 164	72 621 190	76 162 908
Södra Sverige	—	—	—	³ 940 356	⁴ 4 361 932

¹ Inkl. Hörneån, Öran, Lögdeälven och Leduån. — ² Exkl. Hörneån, Öran, Lögdeälven och Leduån. — ³ Avser kalenderåret 1944. — ⁴ Avser kalenderåret 1945.

**Tabell 5. Virkesmätningsföreningarnas inmätning
av brännved.**

(Måttenhet: kubikmeter travat (löst) mått m³ t.)

Förening	1943/44	1944/45
Norrbottnen	32 367	132 324
Skellefteå	106 585	176 793
Umeå	72 447	215 211
Örnsköldsvik.....	64 321	74 713
Ångermanälven	190 766	340 190
Sundsvall	1 486 843	1 072 351
Ljusnan	—	264 170
Dalälvarna.....	1 072 845	880 513
Wermländska	454 727	247 085
Södra Sverige	¹ 20 210	² 749 490

¹ Avser kalenderåret 1944. — ² Avser kalenderåret 1945.

Tabell 6. Totala mätningskostnaderna.
(Kostnaderna avse öre per engelsk kubikfot.)

Förening	1936/37	1937/38	1938/39	1943/44	1944/45
Norrbottnen	1·22	1·21	1·21	1·37	1·54
Skellefteå	0·86	1·06	1·21	1·26	1·58
Umeå	0·72	0·76	0·85	1·08	1·33
Örnsköldsvik	0·83	0·91	1·09	1·06	1·32
Ångermanälven	0·83	0·91	1·10	1·36	1·46
Sundsvall	0·83	0·89	0·93	1·15	1·36
Ljusnan	—	—	—	—	1·86
Dalälvarna:					
sågtimmer	0·49	0·74	0·82	1·00	1·18
massaved, mätt i travat					
mått	0·23	0·35	0·39	0·46	0·57
Wermländska	0·65	0·75	0·92	1·12	1·19
Södra Sverige	—	—	—	2·16	2·16

För att utröna *dels* huru mycket s. k. eget virke som inmättes av medlemmarna inom de olika virkesmättningsföreningarnas områden, *dels ock* huru mycket som inom dessa områden inmättes av icke-medlemmar själva har viss utredning införskaffats. Med ledning av denna har i tabell 7 sammanställts uppgifter, utvisande det ungefärliga uppskattade förhållandet mellan virkesmättningsföreningarnas mätningar, föreningsmedlemmarnas egna mätningar och icke-medlemmars egna mätningar. Dessa uppgifter avse såväl det virke som flottas som annat virke utom brännved.

Tabell 7. Det ungefärliga förhållandet mellan virkesmätningar verkställda av virkesmättningsföreningarna och utom dessa i norra och mellersta Sverige år 1945.

Förening	Föreningarnas mätningar i %	Medlemmarnas egna mätningar i %	Icke-medlem- marnas egna mätningar i %
Norrbottnen	60	20	20
Skellefteå	65	0	35
Umeå	75	10	15
Örnsköldsvik	80	5	15
Ångermanälven ¹	70	25	5
Sundsvall	40	30	30
Ljusnan	20	60	20
Dalälvarna	60	20	20
Wermländska	70	20	10

¹ Fr. o. m. verksamhetsåret 1945/46 ha medlemmarna i Ångermanälvens förening överlämnat även den huvudsakliga inmätningen av s. k. eget virke till föreningen. Det beräknas att föreningen härnäst kommer att inmäta 95 procent av allt virke inom dess område.

Det procentuella förhållandet mellan olika virkesmättningsföreningars inmätning av köpvirke, s. k. eget virke och virke från avverkningsrätter under verksamhetsåren 1938/39, 1943/44 och 1944/45 framgår av uppgifterna i tabell 8.

Tabell 8. Vissa virkesmättningsföreningars inmätningar av köpvirke och s. k. eget virke m. m.

Förening	1938/39			1943/44			1944/45		
	Köp- virke	Av- verk- nings- rätt	Eget virke	Köp- virke	Av- verk- nings- rätt	Eget virke	Köp- virke	Av- verk- nings- rätt	Eget virke
	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Norrbotten	35·4	64·6		24·1	5·2	70·7	18·0	5·0	77·0
Skellefteå	35·6	37·0	27·4	53·0	38·1	8·9	46·8	39·4	13·8
Umeå	48·3	27·7	24·0	70·1	18·3	11·6	59·0	24·2	16·8
Örnsköldsvik	44·8	5·9	49·3	53·6	21·7	24·7	45·8	25·8	28·4
Ångermanälven	72·9	21·4	5·7	61·0	31·5	7·5	41·8	32·8	25·4
Sundsvall	72·4	27·3	0·3	98·4		1·6	97·4		2·6
Ljusnan	—	—	—	—	—	—	99·2	0·8	—
Dalälvarna {sågtimmer massaved	55·0	29·5	15·5	45·5	43·3	11·2	34·5	38·6	26·9
				77·8	15·1	7·1	72·8	11·4	15·8
Wermländska	76·0	24·0		83·9	16·1		81·5	18·5	

C. Förbrukningen av timmer och massaved

För att bedöma förbrukningen av timmer och massaved inom olika delar av landet ha i vidstående tabell 10 sammanställts vissa uppgifter för år 1943. Uppgifterna äro hämtade från industristatistiken. Förbrukningen av dessa gagnvirkessortiment var dock detta år ovanligt låg (jämför tabell 1 och 9). Massaved användes i stor omfattning som bränsle. Till jämförelse har i tabell 9 sammanställts uppgifter, utvisande industrins årliga förbrukning av massaved vid full kapacitet.

Tabell 9. Massaindustrins förbrukning av massaved per år efter full kapacitet beräknad efter fabrikernas belägenhet.

(Måttenhet: kubikmeter, verklig volym utan bark m³f.)

L ä n	Förbrukning
I. Stockholms län och stad samt Uppsala och Södermanlands län.....	740 000
II. Östergötlands län.....	565 000
III. Jönköpings, Kronobergs och Kalmar län	720 000
IV. Gotlands, Blekinge, Kristianstads, Malmöhus och Hallands län	210 000
V. Göteborgs och Bohus län samt Älvsborgs och Skaraborgs län.....	1 120 000
VI. Värmlands län.....	2 175 000
VII. Örebro och Västmanlands län.....	550 000
VIII. Kopparbergs och Gävleborgs län.....	3 915 000
IX. Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län	8 035 000
Summa	18 030 000

**Tabell 10. Sågverkens och pappersmassfabrikernas förbrukning av virke
år 1943, länsvis.**

(Måttenhet: kubikmeter verklig volym utan bark m³f.)

L ä n	S å g t i m m e r				P a p p e r s v e d				
	av furu	av gran	ej spec.	Summa	av gran	av furu	annan och ej spec.	Summa	
I {	1. Stockholms ..	37 308	35 095	13 906	86 309	138 341	—	—	138 341
	2. Uppsala	95 042	48 887	1 940	145 869	62 267	53 315	—	115 582
	3. Södermanlands	92 930	79 893	10 357	182 680	—	—	—	—
	Summa I	225 280	163 375	26 203	414 858	200 608	53 315	—	253 923
II	4. Östergötlands	135 551	107 212	47 599	290 362	176 923	53 094	986	231 003
III {	5. Jönköpings ..	144 535	141 342	45 857	331 734	240 395	32 749	—	273 144
	6. Kronobergs ..	78 912	95 995	53 988	228 895	180 073	41 458	352	221 883
	7. Kalmar	153 671	76 186	20 150	250 007	25 945	—	5 033	30 978
	Summa III	377 118	313 523	119 995	810 636	446 413	74 207	5 385	526 005
IV {	8. Gotlands.....	3 196	1 370	1 536	6 102	—	—	—	—
	9. Blekinge.....	10 174	20 712	800	31 686	16 571	—	—	16 571
	10. Kristianstads..	17 673	53 191	18 191	89 055	—	—	—	—
	11. Malmöhus	45	20 188	—	20 233	—	—	—	—
	12. Hallands	5 604	7 825	500	13 929	13 540	1 277	—	14 817
	Summa IV	36 692	103 286	21 027	161 005	30 111	1 277	—	31 388
V {	13. Gbgs och Bohus	1 395	10 443	3 157	14 995	47 689	3 270	—	50 959
	14. Älvsborgs.....	31 451	58 848	40 499	130 798	212 105	70 790	—	282 895
	15. Skaraborgs....	43 885	41 356	30 554	115 795	29 175	25	—	29 200
	Summa V	76 731	110 647	74 210	261 588	288 969	74 085	—	363 054
VI	16. Värmlands....	199 368	256 520	34 951	490 839	597 196	352 724	—	949 920
VII {	17. Örebro	143 886	146 398	14 304	304 588	90 930	25 345	63 000	179 275
	18. Västmanlands	89 659	90 877	18 630	199 166	15 910	—	—	15 910
	Summa VII	233 545	237 275	32 934	503 754	106 840	25 345	63 000	195 185
VIII {	19. Kopparbergs ..	422 577	230 497	23 746	676 820	217 642	12 484	27 680	257 806
	20. Gävleborgs....	584 998	396 073	18 875	999 946	554 439	360 634	—	915 073
	Summa VIII	1 007 575	626 570	42 621	1 676 766	772 081	373 118	27 680	1 172 879
IX {	21. Västernorrlands	572 992	613 805	2 500	1 189 297	1 021 769	376 602	46 953	1 445 324
	22. Jämtlands ...	59 819	121 105	—	180 924	131 346	—	—	131 346
	23. Västerbottens .	332 874	131 700	3 755	468 329	140 805	24 889	—	165 694
	24. Norrbottens...	501 806	155 917	12 584	670 307	—	88 963	—	88 963
	Summa IX	1 467 491	1 022 527	18 839	2 508 857	1 293 920	490 454	46 953	1 831 327
	Ej redovisat	528	792	—	1 320	—	—	—	—
	Riket	3 759 879	2 941 727	418 879	7 119 985	3 913 061	1 497 619	144 004	5 554 684

Anm. I tabellen ha endast medtagits industrianläggningar a) med i regel minst 10 arbetare eller b) med ett produktvärde av minst 15 000 kronor respektive en intjänt förädlingslön av minst 4 000 kronor.

D. Träindustrins omfattning

För att belysa träindustriföretagens fördelning inom olika landsdelar har ur kommerskollegiums industristatistik hämtats följande, i tabell 11 intagna uppgifter om antalet arbetsställen och arbetare samt använd drivkraft inom träindustrin, länsvis, år 1942.

Tabell 11. Antalet arbetsställen och arbetare samt använd drivkraft inom träindustrin år 1942.

L ä n	Antal arbetsställen	Antal arbetare	Använd drivkraft, Hk
1. Stockholms stad.....	104	1 014	3 306
2. Stockholms län.....	119	1 210	9 203
3. Uppsala „.....	77	1 325	14 250
4. Södermanlands „.....	105	2 040	11 443
5. Östergötlands „.....	226	3 228	16 269
6. Jönköpings „.....	440	6 356	21 218
7. Kronobergs „.....	187	2 279	10 434
8. Kalmar „.....	248	4 673	16 035
9. Gotlands „.....	8	53	298
10. Blekinge „.....	59	666	2 833
11. Kristianstads „.....	183	2 432	8 619
12. Malmöhus „.....	143	1 330	4 978
13. Hallands „.....	60	468	2 279
14. Göteborgs o. Bohus „.....	88	1 313	6 094
15. Älvsborgs „.....	171	1 944	10 153
16. Skaraborgs „.....	231	2 455	12 062
17. Värmlands „.....	119	2 452	17 220
18. Örebro „.....	115	1 896	11 785
19. Västmanlands „.....	105	1 498	11 091
20. Kopparbergs „.....	210	4 202	23 885
21. Gävleborgs „.....	155	5 262	40 659
22. Västernorrlands „.....	109	4 569	54 048
23. Jämtlands „.....	46	612	4 479
24. Västerbottens „.....	109	2 630	20 300
25. Norrbottens „.....	91	2 108	14 676
Summa	3 508	58 015	347 617
Därav för landsbygden	2 686	44 887	290 056

Anm. I tabellen ha endast medtagits industrianläggningar a) med i regel minst 10 arbetare eller b) med ett produktvärde av minst 15 000 kronor respektive en intjänt förädlingslön av minst 4 000 kronor.

KAP. VI

Gällande lagstiftning om virkesmätning i vissa främmande länder

A. Finland

Spörsmålet om särskilda lagstiftningsåtgärder å virkesmätningens område aktualiserades i Finland år 1933. Den finska riksdagen beslöt då att hos regeringen begära skyndsam undersökning rörande de missförhållanden som skulle föreligga vid mätning av trävaror. Det framhölls, att de vid försäljningar av särskilda virkesslag då använda mättningsreglerna vore skiftande och obestämda samt lämnade rum för godtycke och i flera fall ledde till uppenbara orättvisor. För att verkställa den begärda undersökningen tillsattes en kommitté som avgav betänkande den 20 februari 1936. Efter remissförfarande hänsköts detta betänkande för överarbetning till en särskild kommission. Kommissionen avgav betänkande i ämnet den 16 april 1937.

Frågan underställdes sedermera 1937 års riksdag. Genom proposition¹ förelades riksdagen förslag till lag om virkesmätning. Sedan detta förslag med vissa mindre ändringar antagits av riksdagen, utfärdades den 4 november 1938 lag om *virkesmätning*,² vilken lag trädde i kraft den 1 januari 1939. Med stöd av denna lag ha utfärdats *förordning angående virkesmätning*³ samt *förordning innefattande mättningsstadga för trävaror*.⁴

Då avslut skett beträffande köpe-, leverans-, avverknings- eller annat dylikt avtal, som gäller annat än industriellt förädlad virke, skola vid mätning, som verkställs för fastställande av försäljningspriset, vissa bestämmelser i lagen lända till efterrättelse.

Lagstiftningen bygger på att virkesmätningen i första hand skall ske jämlikt parternas överenskommelse. Mätningen skall sålunda förrättas av säljaren och köparen eller av deras ställföreträdare gemensamt eller ock av den varom parterna enats. Om sakägarna icke överenskommit om tiden för mätning av försålt virke, skall mätningen på yrkande av någondera sakägaren företagas inom fjorton dagar från den dag yrkandet framställts. Först

¹ Nr 116.

² Finlands författningssamling 1938 nr 337.

³ Finlands författningssamling 1938 nr 374 och 1945 nr 1153.

⁴ Finlands författningssamling 1938 nr 395 och 1943 nr 167 och 601.

i sådant fall då sakägare uttryckligen hemställer därom skall mätningen verkställas av officiell mätare. Officiell mätning skall också äga rum då sakägare som ej skriftligen godkänt verkställd frivillig mätning inom två dagar från förrättningens avslutande anhåller därom.

Vad nu sagts om officiell mätning gäller emellertid icke beträffande mätning av virke, som forstförvaltningen eller forstvetenskapliga forskningsanstalten försäljer från statsskogarna; ej heller i fråga om slutlig mätning i exporthamn av virke som utföres ur landet.

För utförande av officiella mätningar tillsätts nödigt antal officiella mätare och övermätare. Mätningsarbetet ledes och övervakas av skogsvårdsnämnderna. Övermätare bör ha avlagt forstexamen och äga erfarenhet i virkesmätning. För officiell mätare är stadgat att han skall ha avlagt forstexamen eller genomgått forstskola eller ock lärokurs vid skogs- och flottningsarbetsledaravdelning vid sågindustriskola samt äga erfarenhet i virkesmätning. Vid behov kan till officiell mätare härjämte antagas person som deltagit i arbetsledningen vid skogsavverkningar eller inom trävaruhandlingen under minst fem år och är förfaren i virkesmätning.

Den som ej åtnöjes med officiell mätares förrättning kan bringa saken under mättningsnämnds prövning. I sådant fall skall anmälan göras hos den officiella mätaren samma dag förrättningen avslutats. I mättningsnämnds beslut må ändring icke sökas.

Mättningsnämnd består av övermätaren såsom ordförande samt dessutom två ledamöter. Ledamöterna utses den ene av säljaren och den andre av köparen. Om sakägare underlåter att utse ledamot eller utsedd ledamot utblir från mättningsnämndens sammanträde, har övermätaren att till ledamot kalla av honom lämplig befunnen person. Ordföranden och ledamöterna i mättningsnämnd utöva sitt värv under domaransvar. Angående jäv för dem länder till efterrättelse vad om domarjäv är stadgat.

Sakägarens utevaro utgör icke hinder för officiell mätare att förrätta mätning, ej heller för mättningsnämnd att handlägga ärende. Som förutsättning härför gäller dock, att sakägaren underrättats om tiden och stället för förrättningen eller att han skriftligen hos officiell mätare eller övermätare anmält att han ej fordrar sådan underrättelse.

Över mätning som avses med lagen skall åt vardera sakägaren utfärdas av mättningsförrättaren undertecknat bevis (mätbesked). Om sakägarna annorledes enats om mängden av försålt virke, skall mätbesked likväl upprättas däröver. Mätbesked bör utvisa mättningsplatsen och mätningstiden, säljaren, köparen, avtalets datum, enligt vems anvisning virkesmätningen skett samt det inmätta virket till slag och mängd.

Mättningsförrättning anses vara avslutad så snart mätbeskedet behörigen undertecknats.

Resultatet av mätning som förrättats enligt lagen är för sakägarna bindande. Fel i uträkningen av mättningsresultatet bör dock rättas.

Kostnaderna för mätning som förrättats av officiell mätare skola erläggas enligt sakens beskaffenhet antingen av båda sakägarna eller endast av

den ene. Om sakägarna icke kunna enas om bestridande av kostnaderna, skall officiell mätare upprätta motiverat förslag därom samt underställa det skogsvårdsnämnds avgörande. Sakägare är därvid berättigad att inom sju dagar från mätningens avslutande till skogsvårdsnämnden inkomma med skriftlig anmärkning mot förslaget och räkningen.

Kostnader som åsamkas mätningarnämnden skola ersättas enligt sakens beskaffenhet antingen av båda sakägarna eller endast av den ena av dem. Mätningarnämnd äger avgöra, huru dess kostnader för behandling av ärende skola erläggas.

Överträdelse av nämnda bestämmelser straffas med böter.

Beträffande själva mätningens utförande är stadgat, att runt virke som sålts enligt fast kubikmått skall kuberas såsom en rak cylinder, vars höjd utgöres av blockets längd och basdiameter av dess tjocklek.

Stockar, stolpar, pålar och annat härmed jämförbart virke, som sålts enligt fast kubikmått, mätas på följande sätt.

Blockets längd mätes där avståndet mellan genomskärningsytorna är kortast. Dock mätes icke sådan del, där inhugget överskjuter en tredjedel av genomskärningsytans diameter. Största i längden icke inberäknade justeringsmån, som köparen kan påyrka, utgör 4 tum. När kubikinnehållet av ett block, som är längre än 23 fot, bestämmes på grund av endast en tjocklek, bör denna mätas på högst 23 fots avstånd från tjockändan. Kuberas sådant block i flera mätstycken, må mätstyckes längd ej överstiga 23 fot. Finnes, där tjockleken mätes, kvistansvällning eller annan förtjockning, mätes tjockleken, där den i riktning mot tjockändan är minst. Vid mätning av blockets längd tagas endast hela fot och av dess tjocklek endast hela och halva tum i betraktande, såframt ej köparen och säljaren överenskommit, att mätningen skall ske noggrannare.

Då priset för pappersved eller annat därmed jämförbart såsom långved sålt virke bestämts enligt fast kubikmått, mätes blockets längd på sätt förut är stadgat och dess tjocklek på mitten av blocket. Finnes, där tjockleken mätes, kvistansvällning eller annan förtjockning, bestämmes tjockleken enligt medeltalet av två på samma avstånd från mätningssättet uppmätta tjocklekar. Vid mätning av blockets längd tagas endast hela decimeter samt av dess tjocklek centimeter i betraktande, med avrundning av bråkdelar under en halv centimeter till närmast lägre hela centimeter och av en halv centimeter och däröver till närmast högre hela centimeter, såframt ej köparen och säljaren överenskommit att mätningen skall ske noggrannare.

Enligt löst mått sålt virke mätes på följande sätt.

Travens längd mätes på halva höjden i samma riktning som travens botten. Travens höjd mätes vinkelrätt mot längdens mätriktning från nedersta blockradens undre kant till övre kanten av det översta blocket. Mätningen av höjden verkställs på travens båda sidor med regelbundna, högst 3 meter långa mellanrum, och travens höjd utgör medelvärdet av de sålunda utförda mätningarna. Vid mätning av travens längd tagas endast hela och halva decimeter och av dess höjd endast hela centimeter i betraktande, så-

framt ej köparen och säljaren överenskommit, att mätningen skall ske noggrannare.

Därest mätning av runt barrträdsvirke, vars pris bestämts för enhet löst mått, är påkallad utan att virket för detta ändamål travas, uppmättes det samma för konstaterande av den fasta kubikmängden och den erhållna fasta kubikmängden reduceras till lös kubikmängd sålunda, att en enhet fast mått i löst mått motsvarar i kolumn B av nedanstående tabell upptagna mängder.

A Det uppmätta virkets längd; meter	B	
	Granvirke	Tallvirke
0·50—1·49	1·307	1·333
1·50—2·49	1·370	1·408
2·50—3·49	1·418	1·471
3·50—4·49	1·460	1·527
4·50—5·49	1·493	1·575
5·50—6·50	1·515	1·613

Därest mätning av runt virke, vars pris avtalats för enhet löst mått av vara med viss längd, är av nöden utan att blocken kapas till den längd det ursprungliga avtalet förutsätter, användes nedanstående tabell.

A Längd, enligt vilken varan uppmätts meter	B Längd, enligt vilken varan sålts meter	C De tal varmed mättningsresultatet i kolumn A skall multipliceras för erhållande av kubikmängden enligt kolumn B		
		Granvirke	Tallvirke	Lövträdsvirke
5·50—6·50	2·75—3·25	0·936	0·912	0·876
	1·75—2·25	0·904	0·873	0·824
	1	0·863	0·826	0·760
4·50—5·49	2·25—2·75	0·937	0·917	0·881
	1	0·876	0·846	0·775
3·50—4·49	1·75—2·25	0·938	0·922	0·889
	1	0·895	0·873	0·803
2·50—3·49	1·25—1·75	0·945	0·934	0·901
	1	0·922	0·906	0·845
1·50—2·49	1	0·954	0·947	0·916

Såframt mätning av gran- eller tallpappersved eller därmed jämförligt virke är av nöden före avbarkningen ehuru priset bestämts för avbarkad vara, anses vid beräkandet av mättningsresultatet en enhet obarkat virke motsvara 0,900 enheter halvbarkat, 0,860 enheter obarkat eller bastfritt eller ock 0,820 enheter renbarkat virke, likväl så, att reduktionstalen i Uleåborgs och Lapplands län äro 0,858, 0,820 och 0,782.

Enas sakägarna icke om avdrag för dålig travning av ved, är köparen berättigad att en gång omtrava den tvist underkastade traven eller del därav.

Om travens kubikinnehåll vid därefter verkställd ny mätning icke nedgått för brännved med mera än 5 procent och för annat travat virke med mera än 4 procent, skola kostnaderna för omtravningen erläggas av köparen men, om kubikinnehållet minskats mera, av säljaren. Mätningens resultatet omräknas på grund av de mått, som erhållits efter omtravningen.

Där avtalet gäller sågat eller bilat byggnadstimmer eller järnvägssyllar eller annat bilat virke eller ock virke, vars pris bestämts enligt annan än förut nämnd grund, skola vid mätning bestämmelserna i köpeavtalet iakttagas.

Ha ej säljaren och köparen sinsemellan annorlunda överenskommit, skola följande bestämmelser iakttagas.

Träds tjocklek bestämmes på grund av horisontal genomskärning. Justeringsmån mätes i blockets toppända. Kuberas block eller mätstycke på grund av topptjockleken, mätes denna på justeringsmåns avstånd från toppändan. Barrträdsblocks tjocklek mätes under barken. Sågstock av högst 23 fots längd kuberas på grund av topptjockleken. Tjockleken av obarkad lövträdsstock mätes jämte barken på halva längden.

Virke, som sålts enligt löst mått, får i längd avvika från den överenskomna med högst 1 centimeter i fråga om kortare virke än 2 meter och med högst 2 centimeter i fråga om virke, som är 2 meter långt eller längre.

Vid virkesmätning må för avtalsenligt virke ej i mätavdrag eller övermål göras andra än nu angivna avdrag.

Vid slutlig mätning av virke, som från landet utföres, må dock, om mätningen av enligt löst mått sålt virke sker i exporthamn, göras i köpeavtalet överenskomna mätavdrag.

Med fot och tum avses engelska fot och tum.

Då lagen om virkesmätning antogs, beslöt riksdagen samtidigt hemställa att regeringen i brådskande ordning skulle till prövning upptaga på vilket sätt sagda lag och av densamma förutsatt mätningssstadga skulle kunna tillämpas även i fråga om arbetsmätningar arbetstagaren och arbetsgivaren emellan och att till riksdagen avgiva proposition därom.

För bl. a. denna utredning tillsattes en kommitté, som i februari 1945 till statsrådet inkom med förslag till lag om virkesarbetsmätning och därtill ansluten förordning. I huvudsaklig överensstämmelse med detta förslag avläts till 1945 års riksdag proposition¹ med förslag till lag om virkesarbetsmätning.

Sedan denna proposition behandlats av riksdagen, utfärdades den 29 november 1945 *lag om virkesarbetsmätning* och med stöd av lagen *förordning angående virkesarbetsmätning*.²

Lagstiftningen äger tillämpning vid mätning av annat än i industrin förädlad virke för beräkning av arbetslön.

¹ Nr 58.

² Finlands författningssamling 1945 nr 1166 och 1167.

Arbetsgivare är enligt lagen icke berättigad att under namn av justermån, mätningmån, övermål eller annat sådant tillgodoräkna sig annan minskning av det faktiska mättningsresultatet än som tillåtits i författning. Avtalsvillkor som står i strid häremot är ogiltigt.

Om i virke som upplåtits till mätning finnes sådant, som icke uppfyller villkoren i arbetsavtalet, och arbetstagaren icke rättar bristfälligheterna före mätningens verkställande, får vid beräkning av mättningsresultatet för uppmätt eller uppskattad mängd avtalsvidrig vara avdragas så mycket, som skäligen motsvarar de nya arbetskostnader, vilka förorsakas arbetsgivaren av det avtalsvidriga arbetet, samt i dess helhet den mängd, som arbetsgivaren ej kan tillgodogöra sig. Enas parterna icke därom, huru mycket som till följd av dålig travning skall av det travade virket avdragas från mättningsresultatet, får den som låter utföra arbetet en gång låta trava om det travade virket eller del därav.

Godkänner arbetstagare icke mätning eller företagen minskning, skall han för arbetsgivaren anmäla missnöje inom loppet av tre dagar efter det han fått del av mättningsresultatet. Anmälan anses ha kommit arbetsgivaren tillhanda, även då den tillställts det ombud för arbetsgivaren, som delgivit mättningsresultatet eller under vars ledning ifrågavarande arbete utförts eller under vars överinseende vederbörande arbetstagare vid tiden för anmälan om missnöje utför arbete åt samma arbetsgivare. Då missnöje anmälts, är arbetsgivaren pliktig att ofördröjligen anhålla om att få saken undersökt och avgjord av officiell mätare. Sådan anhållan skall ställas till skogsvårdsnämnd eller direkt till officiell mätare.

Officiell mätare, som anmodats eller av skogsvårdsnämnd förordnats att verkställa undersökning av arbetsmätningstvist, skall ofördröjligen förrätta mätningen. Därvid äger officiell mätare bestämma, vilkendera parten som skall erlägga kostnaderna för förrättningen, och huru mycket den ena parten skall betala den andra i ersättning för utgifter och skada som föranletts av den officiella mättningsförrättningen. Anser officiell mätare saken vara så oklar, att grundat skäl att låta utföra officiell mätning förelegat, kan han bestämma, att kostnaderna skola fördelas mellan parterna och att envar själv får stå för de utgifter och den skada som förorsakats honom. Efter avslutad förrättning utfärdar officiell mätare bevis över vad vid förrättningen förelupit. Till beviset skall fogas räkning över arvode och ersättningar, vilka den officiella mätaren betingat sig, ävensom besvärshänvisning.

Om part är missnöjd med officiell mätares avgörande, äger han inom loppet av fjorton dagar, räknat från datum för det av den officiella mätaren utfärdade beviset, anmäla missnöje antingen hos den officiella mätare som verkställt förrättningen eller hos skogsvårdsnämnden. Härvid skall den officiella mätaren eller skogsvårdsnämnden i och för sammankallande av mättningsnämnd anmäla ärendet till övermätaren. Ledamöterna i mättningsnämnd utses härvid av arbetsgivaren och arbetstagaren eller om någondera parten det önskar på dennes vägnar av vederbörande arbetsgivar- eller arbetstagarorganisation.

Om tvist uppstår angående mättningsresultat, äger arbetsgivare icke fördenskull fördröja utbetalandet av den arbetslön vartill arbetstagaren har ostridig rätt.

B. Norge

Virkesmätningen blev i Norge tidigare lagligen reglerad än i Finland och Sverige. Sålunda utfärdades här redan den 22 juni 1928 en *lag om virkesmätning*. Denna lag som trädde i kraft den 1 juli samma år är fortfarande gällande.

Lagen upptager tvingande bestämmelser om mätning av saluvirke, avsett för industriellt bruk eller förädling eller för vidare försäljning i oförädlat skick. Vissa slag av dylikt virke äro dock undantagna från lagens tillämpning. Detta är fallet med virke, som levereras till vissa nyttjanderättshavare från allmänningar, samt virke som säljes omätt. Därjämte äger enligt lagen vederbörande departement bestämma, huruvida och i vilken utsträckning virke som inköpes till mindre lokala sågar och liknande träförädlingsverk skall vara undantaget från lagens tillämpning.

I fråga om mätning av virke som är underkastat lagens bestämmelser gälla olika regler, allteftersom mätningen verkställes inom område där virkesmättningsförening enligt lagen bildats eller utom sådant område.

Enligt lagen äger Konungen förordna, att det skall bildas virkesmättningsförening i varje distrikt som Konungen bestämmer. Sådant förening skall vara en gemensam organisation för köpare och säljare av virke i vederbörande distrikt med ändamål att åvägabringa en för båda parter fullt betryggande och likartad virkesmätning. Föreningens styrelse skall bestå av lika antal representanter för köpare och säljare. Det ankommer på Konungen att fastställa antalet styrelseledamöter för de särskilda distrikten.

Virkesmättningsförening har att inom sitt distrikt mäta allt virke, varå lagen äger tillämpning. Mätningen verkställes i metriska enheter i överensstämmelse med ett av Konungen fastställt reglemente. Utförandet av mätningen ankommer å särskilda virkesmätare, som antagas och avskedas av föreningens styrelse.

I fråga om beredande av medel för virkesmättningsföreningsverksamhet föreskrives, att de utgifter som föranledas av verksamheten skola av föreningen fördelas å det inmätta virket samt utgöras till hälften av köpare och hälften av säljare.

Utförliga bestämmelser meddelas i lagen om bildande av virkesmättningsförening inom distrikt, varest sådan förening enligt Konungens förordnande skall finnas men varest någon tillfredsställande virkesmättningsförening vid förordnandets meddelande ej kommit till stånd. I fråga om dylikt distrikt skall enligt lagen vederbörande departement skriftligen förelägga organisationerna av virkessäljare och virkesköpare inom distriktet, att virkesmättningsförening skall inrättas därstädes inom viss bestämd frist och att stadgar för densamma skola antagas. Finnes ej inom distriktet någon

organisation av virkessäljare och virkesköpare, som kan taga initiativet till bildande av dylik förening, äger vederbörande departement bestämma, att den av distriktets skogsförvaltare, som departementet utser, äger utlysa möte för bildande av förening. Kungörelse om sådant möte med kallelse av virkessäljare och virkesköpare inom distriktet skall minst fjorton dagar före mötet införas i två inom distriktet spridda tidningar, varjämte underrättelse om mötet såvitt möjligt samtidigt skall lämnas distriktets organisationer av virkessäljare och virkesköpare. Upprättas ej virkesmättningsförening i distriktet inom den av departementet förelagda fristen, äger departementet eller den som departementet därtill bemyndigar föreskriva, att virkesmätningen i distriktet skall utföras av mätare, som utses av departementet och som ha att mäta virket i överensstämmelse med departementets instruktion och av Konungen fastställda regler mot ersättning som bestämmes av departementet. Kostnaderna för sådan mätning skola delas lika mellan säljare och köpare.

Beträffande mätning av virke inom område, för vilket förordnande om bildande av virkesmättningsförening ej meddelats av Konungen och där laglig sådan förening följaktligen ej bildats, föreskrives, att inom sådant område säljare och köpare av virke äger fordra, att mätningen skall företagas gemensamt av parterna eller av mätare som representera dem båda. Kunna parterna ej enas härom, äger vederbörande departement eller den som departementet därtill bemyndigar utse mätare, som utför mätningen för parternas gemensamma räkning. Mätning av virke inom område varom nu är fråga skall verkställas i överensstämmelse med det av Konungen fastställda reglementet.

Lagen tillerkänner Konungen befogenhet att meddela bestämmelser om kubiktabeller, prisjämförelsetal, prisjämförelsetabeller och klassindelning av virke ävensom att fastställa närmare regler och instruktioner för virkesmätning och kontroll av sådan mätning, allt efter det vederbörande virkesmättningsförening eller andra intresserade erhållit tillfälle att yttra sig.

Överträdelse av lagens bestämmelser straffas med böter.

Med stöd av lagen har genom kunglig resolution den 11 maj 1929 fastställts *allmänt mättningsreglemente*, vilket reglemente gäller rörande mätning av virke, där ej annorlunda stadgats i reglementena för de särskilda virkesmättningsföreningarna.

Berörda allmänna reglemente upptager —förutom bestämmelse att varje stock skall besiktigas och mätas — huvudsakligen föreskrifter rörande mättningsredskap, måttenheter och måttagning.

Enligt reglementet skall stockens diameter mätas med klave samt längden med mätkedja, måttband eller mätsticka. Å de ställen, där virket på grund av naturförhållandena ej kan läggas i flakar utan måste mätas upplagt i större eller mindre vältor, må dock för upptagande av diametermåttet i stockens ända nyttjas mätlinjal (mätsticka). Samtliga mättningsredskap skola vara av justerad typ.

Diametern mätes med halvcentimeters intervaller och på det sätt, att blott full halvcentimeter medräknas. Längden mätes som rät linje i halvmeter med nedslag till närmaste fulla halvmeter. Lantbruksdepartementet äger dock beträffande särskilt virkesmättningsdistrikt lämna tillstånd, gällande tillsvidare, att mätning inom distriktet må äga rum i mindre längdenheter än halvmeter.

Mätning av diametern verkställes på bar ved (väl rundbarkad) i toppen eller på mitten och på fallande kant. Vid mätning i toppen tages måttet omedelbart nedanför »øie og snei». Håller stocken ej full längd, klavas toppen på det ställe, där sista halvmeterslängden slutar, mätt från rotändan. Diametermåttet skall tagas i rät vinkel mot stockens längdaxel. Klaven skall alltså sättas lodrät ned på stocken, så att klavens stång bildar rät vinkel mot denna.

Om stocken på det ställe, där den egentligen skall mätas, har onormal form, skall, då mittmätning tillämpas, diametermåttet utgöra medeltalet av två på ömse sidor om mitten och på samma avstånd därifrån (intill en halv meter från var kant) tagna diametermått. Vid tillämpning av toppmätning skall i berörda fall diametermåttet tagas å det ställe närmare rotändan, där stocken anses normal.

Vid upptagande av stockens längdmått medräknas ej »øie og snei». Finna mätarna stocken vara försedd med riktigt längdtal, må detta användas såsom längdmått.

Med tillämpning av bestämmelserna i 1928 års lag hava fjorton virkesmättningsföreningar bildats i Norge.

ANDRA HUVUDAVDELNINGEN

KAP. VII

Opartisk virkesmätning i södra Sverige

A. Framställning från Sveriges skogsägareföreningars riksförbund jämte däröver infordrade yttranden m. m.

Genom skrivelse till Kungl. Maj:t den 20 augusti 1938 hemställde *Sveriges skogsägareföreningars riksförbund förening u. p. a.* om vidtagande av åtgärder i syfte att bestämmelserna i 1935 års lag om virkesmätning bleve tillämpliga för hela landet. Riksförbundet anförde därvid, att nämnda lag bidragit till en godtagbar lösning av inmätningen av rundvirke inom de delar av landet, där virkesmätningssammanslagningar vore verksamma, i det att den tryggt formerna för mätningssammanslagningen på sådant sätt, att även virkes-säljarnas intressen blivit behörigen tillgodosedda. Det hade emellertid mer och mer framträtt behov av lagens hjälp utanför dess giltighetsområde. Just sådana missförhållanden, som föranledde lagens antagande, hade nämligen visat sig knappast mindre inom de delar av södra Sverige, där lagen icke ägde tillämpning, och från dessa trakter hade anförts upprepade klagomål över godtyckliga och oeffterrättliga virkesmätningar. I riksförbundets framställning hemställdes vidare om sådan ändring av bestämmelserna i virkesmätningssammanslagningen, att desamma beträffande landets mellersta och södra delar finge avseende jämväl å mätning av rundvirke av lövträd. Det yttrades i berörda hänseende, att i angivna delar av landet lövträdsvirket, som i stor utsträckning förbrukades såsom råvara i industriell förädling, hade en väsentlig betydelse för skogsägarnas försörjning, att handeln med rundvirke av lövträd uppginge till betydande belopp samt att inmätningen av dessa avsalusortiment skedde under samma godtyckliga former som då det gällde barrvirke.

Över riksförbundets framställning avgåvos yttranden av 1936 års skogsutredning, Sveriges skogsägareförbund och centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund.

Centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund uttalade — med förmålan att av skogsvårdsstyrelserna i landets södra och mellersta delar det överbä- gande antalet utan vidare anslutit sig till riksförbundets framställning samt de återstående i flertalet fall ställt sig förstående till densamma — sin prin-

cipiella anslutning till föreslaget att virkesmätningen i södra Sverige borde lagligt regleras samt förordade att frågan bleve föremål för undersökning.

Sveriges skogsägareförbund anförde bl. a., att mycket påtagliga motiv förelagat för avgränsning av virkesmätningens giltighetsområde till de delar av landet, där virkesmätning- eller tunningsföreningar vore verksamma, samt att lagen helt vore inriktad på uppgiften att förebygga att befintliga mätningföreningars verksamhet kunde utövas till skada för säljarna. Beträffande de förutsättningar under vilka virkesmätningens lagen ansetts kunna fylla en uppgift i landets norra och mellersta delar yttrade skogsägareförbundet vidare följande.

Inmätningen av virke genom en central organisation hade i ej ringa mån vuxit fram just på grund av den koncentration av skilda köpares (och även säljares) virkespartier till gemensamma avlägningsplatser, som i stora delar av norra och mellersta Sverige nödvändiggjordes av transport- och förädlingsförhållandena. Utan denna koncentration skulle utförande av mätning genom centrala, gemensamma organ bliva så arbetskrävande och dyr, att den vore ekonomiskt föga lönande och i många orter otänkbar. Virkesmätningens lagen hade tagit hänsyn härtill. Den förutsatte, att Kungl. Maj:t skulle befria mindre förädlingsverk eller mindre köpare, som ej använde de gemensamma avlägningsplatserna efter flottleder och järnvägar, från av lagen reglerad, monopoliserad mätning. I motiven till lagen nämndes, att dylik befrielse borde kunna beviljas köpare med en årskonsumtion av upp till 6 000 sågtimmer. Lagen förutsatte jämväl, att varje enligt densamma arbetande virkesmätningensnämnd skulle kunna fransäga sig mätningen av avsides liggande virkespartier eller ströposter, som skulle kräva allt för stora kostnader att nå. Slutligen hade lagen även givits den formulering, att virkesmätningensnämnds mätningensmonopol endast skulle omfatta de stora industrisortimenten av barrträd. Virke, som ej avsåges för industriell förbrukning, hade sålunda automatiskt uteslutits. Hit hörde pålar, stolpar, slanor, vidare kolved för skogskolning samt all kluven ved och bilat virke. Props borde enligt motiven jämväl undantagas. Lagen avsåg sålunda endast att omfatta sågtimmer, plywoodvirke, massaved och industriell kolved. Denna begränsning syftade till att mätningensmonopolet endast skulle syssla med de standardiserade huvudsortimenten och ej splittra sin tid och sitt arbete på den ofta tidsödande mätningen av en mångfald specialsortiment, för vilka kvalitetskraven växlade från fall till fall. Lagstiftaren hade genom nämnda anordningar och inskränkningar velat skapa viss garanti för att den monopoliserade mätningen skulle kunna utföras till låg kostnad.

Vad anginge frågan huruvida förutsättningar vore för handen för virkesmätningens tillämplighet i södra Sverige anförde skogsägareförbundet.

Ytterst betydelsefulla skilljaktigheter funnes mellan träförädlingsindustriernas organisation och förläggning å ena sidan i Norrland, Dalarna och Värmland samt å den andra i södra Sverige. I de norra landsdelarna vore berörda industrier koncentrerade till stora verk, förlagda vid älvmyningarna efter kusten eller vid Väneren. Detta gällde såväl massa-, wallboard- och plywoodindustrierna som jämväl sågverken. Antalet virkesköpande industriföretag i varje älvdal vore numera relativt litet. Små- och hemmaindustrier saknades så gott som fullständigt, om man bortsåg från skogsägarnas egna klingsågverk, vilka i detta sammanhang torde kunna lämnas åsido. Det vore under hägnet av dessa förhållanden som den monopoliserade mätningen i Nordsverige kunnat växa fram. I södra Sverige vore förhållandena helt motsatta. De träförädlingsindustrierna vore där splittrade på ett mycket stort antal företag, av vilka blott ett fåtal av högsta storleksordningen men de flesta små eller medel-

stora. Industrierna vore ej heller koncentrerade till vissa platser utan tämligen jämnt fördelade över landsdelen. Några storföretag inom sågverksindustrin förekomme knappast i södra Sverige. I stället funnes små sågverk i de flesta orter. Gemensam inmätning av sågtimmer för flera köpare förekomme icke. Massaindustrin vore koncentrerad till något större enheter; på få undantag när dock ingalunda av samma storleksordning som de norrländska. Ett antal av massaindustrierna i södra Sverige utförde gemensam inmätning genom Sydsvenska virkesföreningen, vilken vore det enda i södra Sverige förefintliga, kooperativt organiserade mätningsorganet och vilken endast befattade sig med massaved. Det vore emellertid att märka, att i södra Sverige sortimenten massaved och timmer icke hade närmelsevis samma dominerande betydelse som i Norrland. I Sydsvrige vore rundvirkeshandeln utomordentligt mångsidig och skiftande samt arbetade med ett flertal sortiment. Pålar såldes till kontinenten, telefonstolpar till England. Järnvägarna köpte sliprar i stora mängder. Vissa fabriker köpte rundvirkeskubb för sågning och export av gruvsliprar. De över hela landsdelen talrika snickeri- och möbelfabrikerna köpte stora virkesmängder. Småindustrier av alla slag, vilka tillverkade träull, bobiner, leksaker, redskap, par-kettstav m. m., vore spridda över hela området och utgjorde kontinuerliga rundvirkesköpare. Härtill komme, att i södra Sverige husbehovsförbrukningen av virke ej blott på själva landsbygden utan även i stadsomhållena spelade en mångdubbelt större roll för rundvirkesmarknaden än längre norrut. På den sydsvenska rundvirkesmarknaden opererade sålunda ett mycket stort antal köpare, vilka kunde räknas i tusental och vilka arbetade med alla tänkbara sortiment. Bortsett från de till Sydsvenska virkesföreningen hörande massaföretagen, vore dessa köpare icke organiserade i några kollektiva mätningsorgan. En monopolisering av virkesmätningen i Sydsvrige skulle av organisatoriska orsaker vara nästan omöjlig att genomföra eller i varje fall bliva oskäligt dyrbar. Av träförädlingsindustriernas och rundvirkeshandels uppsplittring på ett otal företag eller privata företagare, lokaliserade till länens alla delar, föranleddes, att även inmätningen av virke spriddes ut över praktiskt taget alla delar av skogarna. De många småsågarna inmätte ofta virket lassvis, när det framkördes till sågbacken eller närbelägen väg. De större sågarna mottog sitt leveransvirke vid bilväg, efter kusten eller på sjöar, å vilka det sedan bogserades till köparens verk. Dessa mottagningsplatser låge regellöst utspridda över landskapet. Köparens förmänspersonal måste under alla förhållanden mottaga virket, förhyra upplagsplatserna, ordna om vidare transporter m. m. och bleve därav nödsakad att allt som oftast besöka avläggningsplatserna. Mätningen kunde därvid utföras utan extra kostnad. Skulle mätningen återigen lagligen förbehållas en central organisation i varje län, tillkomme omständliga och dyrbara resor för detta organs mätare. Resornas längd och dyrhet skulle icke stå i rimlig proportion till de var för sig ofta mycket små virkesmängderna på varje plats. Därtill komme en mängd andra svårigheter och fördyrande moment. Flera av förbundets ledamöter hade framhållit, att de oregelbundna och nyckfulla snöförhållandena i södra Sverige måste, i varje fall för sågtimrets del, försvåra eller omöjliggöra en centraliserad mätning. Massaveden upplades allmänt efter med bil körbar väg. Köparen förhyrde upplagsplatserna, där virket låge över sommaren för att torka. Biltransporterna ordnades sedan kontinuerligt till verken. Beträffande detta sortiment förelåge sålunda vissa förutsättningar för en centraliserad mätning och sådan hade även i viss omfattning ägt rum. Beträffande specialsортiment hölle skogsägareförbundet före, att mätning genom centralt organ icke i någon som helst form vore möjlig med hänsyn till att leveranserna ägde rum på de mest spridda platser och ofta avsåge mycket små partier. Därtill komme, att kvalitetskrav, mätnings- och leveransbestämmelser växlade från fall till fall. Säljare och köpare hade noga avtalat om sagda villkor, ofta efter gemensam granskning och uttagning av de ifrågakommande stammarna i skogen. Det finge av dessa anledningar förutses, att en centralt organiserad mätning i södra

Sverige måste bli alltför dyr. Det kunde ej undgås, att berörda kostnadsökning måste verka sänkande på rotvärdet. Under åberopande av det anförda förklarade sig skogsägareförbundet avstyrka riksförbundets framställning.

Skogsägareförbundet förmenade att, om man till säljarnas stöd ville skapa någon slags organisation för kontroll över virkesmätningen, detta måste för södra Sveriges vidkommande ske under helt andra former än vad virkesmätningenslagen föreskrev. En tänkbar utväg vore, att lagbestämmelse meddelades därom, att envar part i en rundvirkesaffär ägde rätt att, då tvist uppstått om mätningens rätta utförande, begära kontrollmättnings verkställande av auktoriserad mätare, som då borde finnas i varje län.

1936 års skogsutredning yttrade i anledning av riksförbundets framställning följande. Virkesmätningenslagen vilade på särskilda förutsättningar, som ägde samband med, bland andra, de tekniska förhållandena i inmättnings- och andra hithörande avseenden inom dess nuvarande geografiska giltighetsområde. Såvitt skogsutredningen kunnat finna torde samma villkor icke eller allenast i mindre mån vara förhanden i återstående delar av landet; andra betingelser vore väsentligen därstädes rådande. Den av riksförbundet förordade utvidgningen av berörda giltighetsområde till att omfatta hela riket samt förslaget om lagligt reglerande av mätningen i södra och mellersta Sverige av rundvirke av lövträd läte sig därför icke utan olägenhet genomföra med den konstruktion virkesmätningenslagen för närvarande hade. Skogsutredningen framhöll vidare att ett ställningstagande till den av riksförbundet väckta frågan måste grundas på ingående undersökning av de lokala förhållandena i de åsyftade landsdelarna.

Genom beslut den 25 oktober 1940 fann Kungl. Maj:t riksförbundets framställning icke föranleda någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd.

B. Skogsstyrelsens yttrande och förslag

Betydelsen av ett ordnat virkesmätningssystem. I det föregående (kap. II) har närmare utvecklats, huruom virkesmätningen i allmänhet har direkt betydelse för såväl säljare som köpare. Men även andra intressenter i skogshanteringen kunna vara beroende av mätningen, nämligen arbetare av olika slag såsom huggare och körare. Ersättningen för deras tjänster bestämmes nämligen regelmässigt efter mätning av det virkesparti som huggits eller framforslats ur skogen.

Virkesmätningen är emellertid av intresse icke enbart för den direkta uppgörelsen enskilda parter emellan utan också för handeln med virke. Enhetlig och korrekt utförd mätning underlättar nämligen en sund prisbildning och är därigenom ägnad att öka möjligheterna till en fördelaktig avsättning av virket. Överläggningar om virkespriser samt upprättande av pris- och värdekalkyler ske betydligt enklare, om virket inmätas på ett likartat sätt. I den mån större enhetlighet åstadkommes å detta område, försvåras också möjligheterna att bedriva illojal konkurrens genom att begagna ett svåröverskådligt prissättningssystem.

Ett ändamålsenligt organiserat virkesmätningförfarande har även direkt nationalekonomisk betydelse. Mätning sinstruktion och aptering av virke stå nämligen i intimt samband med varandra. En olämplig mätning sinstruktion eller en olämplig mätning kan sålunda medföra en oriktig aptering av virket, medan en väl avvägd mätning torde utgöra en förutsättning för en ändamålsenlig aptering av virket. En förbättring av mätningssystemet kan också bidra till ett större uttag av gagnvirke ur skogen. Genom ett rationellt mätningssystem undviks vidare onödigt slöseri med skogstillgångarna på så sätt att värdefullare virkessortiment komma till användning där mindre värdefulla sådana böra utnyttjas. De vinster som i dessa hänseenden kunna ernås äro av betydande storleksordning, ehuru de äro svåra att siffermässigt angiva; de framträda för skogsägaren i form av ökat rotvärde, för skogsindustrin genom bättre sortering av råvarutillgångarna samt för landet i dess helhet genom stigande avkastning av skogen. En god hushållning med skogskapitalet är för närvarande av allra största vikt med hänsyn till den stora efterfrågan å råvaror för träindustrin.

Jämväl andra fördelar av ekonomisk art äro förenade med en ändamålsenlig virkesmätning. Då korrekt mätning förutsätter en lämplig uppläggning av virket, främjar den virkesvärden. Förluster i form av lagringsskador och sjunkning i flottled kunna nämligen därigenom undvikas eller minskas. Även upprättandet av en fullt riktig avverkningsstatistik förutsätter ett enhetligt mätningssystem. Utöver vad nu angivits förtjänar framhållas att utfallet av virkesmätningen kan vara av betydelse ur skattesynpunkt.

Om virkesmätningen sålunda har avsevärd betydelse icke endast för enskilda parter, köpare, säljare och arbetare, utan även för det allmänna, måste därav följa att det blir av största vikt att mätningen kommer att utföras på mest ändamålsenliga sätt.

Då mätning eller vägning av en vara skall ligga till grund för ersättningsbestämmande e. d., skola, som i det föregående närmare berörts (kap. II; s. 24—25), bestämmelserna i lagen om mått och vikt lända till efterrättelse. Dessa bestämmelser torde emellertid icke ha samma betydelse för handeln med virke som med flertalet övriga varor. Vid virkeshandeln är det nämligen i regel icke tillräckligt att fastställa varans myckenhet. Kvaliteten å virket spelar nämligen en framträdande roll och är dessutom i regel svårbedömd. Även den kvantitativa mätningen ställer sig mera invecklad än för flertalet andra handelsvaror. Det skydd, som lagen om mått och vikt avser att lämna handeln, är därför icke på långt när lika effektivt beträffande vår största handelsvara, virket, som i fråga om ett flertal andra varor. Redan med hänsyn härtill framstår det som uppenbart att man icke får bortse från vem som i de särskilda fallen har att utföra virkesmätningen.

Missförhållanden å virkesmätningens område. Som förut nämnts (s. 40—42) utföres virkesmätningen numera i stor utsträckning av opartiska organ, virkesmätningssöreningar, i vilka såväl köpar- som säljarparten är represente-

rad. Den inmätning av virke som verkställes av dessa organ torde fylla högt ställda anspråk på opartiskhet och sakkunskap. Som förut ingående berörts är emellertid virkesmätningssföreningarnas verksamhet i huvudsak begränsad till de norra och mellersta delarna av riket. Den för södra Sverige nyligen bildade virkesmätningssföreningen har sålunda hittills endast fått sig anförtrord mätningssupplett i begränsad omfattning. Men även inom vissa delar av de övriga virkesmätningssföreningarnas områden verkställes inmätningen av rätt betydande virkespartier av andra mätare än föreningarnas och därvid i allmänhet genom parterna själva. Bortsett från inmätningen av s. k. eget virke, vartill skogsstyrelsen återkommer i senare sammanhang (kap. VIII), rör det sig här till stor del om mindre virkespartier, som levereras antingen direkt till såg eller eljest som regel icke flottas. Några köpare av större virkespartier ha emellertid jämväl inom de norra delarna av landet föredragit att stå utanför virkesmätningssföreningarna och att själva verkställa inmätningen helt eller delvis. Detta gäller bl. a. vissa industriföretag i Hälsingland och Jämtland.

Om den inmätning som verkställes genom virkesmätningssföreningarna i stort sett kan anses tillfredsställande, förhåller det sig ofta annorlunda med den inmätning som handhaves av parterna själva, den s. k. fria mätningen. De förhållanden för vilka förut redogjorts i samband med virkesmätningen i äldre tider (kap. II; s. 8—10) torde i stort sett allttjämt äga sin tillämpning för en väsentlig del av den fria mätningen. Den fria mätningen karakteriseras nämligen i hög grad av att äldre metoder bevarats. Allttjämt komma sålunda de mest skilda mätningssmetoder och redskap till användning. Synnerligen vanligt är också fortfarande att mätningen utnyttjas som ett konjunkturinstrument med hård mätning vid god tillgång å virke och motsatsen då efterfrågan å virke är mera stark. Detta bestyrkes av att under de senaste krigsåren, då högkonjunktur å området varit rådande, mätningen utnyttjats såsom ett medel i syfte att överskrida gällande normalpriser. En direkt oredlighet i virkeshandeln genom ett fördomsfritt utnyttjande av inmätningen torde ej heller få anses höra till undantagen.

Särskilt den omständigheten, att den fria mätningen av virke kan utnyttjas som ett konjunkturinstrument, får anses olycklig. Att virket inmättes efter växlande regler medför sålunda, att det ena året gränsen mellan prima och sekunda virke icke upprätthålles, medan man ett annat år går till motsatt överdrift och uppställer synnerligen stränga kvalitetskrav på virke av högsta klass. Detta förhållande är uppenbarligen icke tillfredsställande för säljarparten, än mindre är det förenligt med det allmännas intresse att naturtillgångarna utnyttjas rationellt. För säljaren måste det framträda som i hög grad osäkert vilka möjligheter till avsättning av virket som föreligga. Även om vissa normer för priserna överenskommits, vet säljaren icke, innan inmätning ägt rum, huru olika kvaliteter behandlas i mätningshänseende. Ur nationalekonomisk synpunkt är det självfallet ett framträdande önskemål att produktionen av kvalitetsvirke eller av sådant virke som är

av högre värde för förädlingsindustrin särskilt premieras och i prishänsende icke jämsätles med en mindre värdefull vara. Av största vikt är därför att inmätningen av virket åtminstone icke kommer att motverka strävan dena att främja produktionen av kvalitetsvirke. Även för virkesköparna lärrer det på något längre sikt vara en avgjord fördel att icke i något läge genom mätningens verkställande erlægga ett högre pris för varan än som motsvarar träffade prisöverenskommelser. Ur rationell synpunkt kan det ej heller anses ändamålsenligt att, som ej sällan händer, konkurrensen om råvaran verkställs genom inmätningen på så sätt att olika köpare bjuda över varandra genom »liberal mätning». Ett sådant system torde också stå i direkt motsättning till utvecklingen å andra områden, där man genom överenskommelser olika företagare emellan eller genom statligt ingripande sökt komma till rätta med osunda konkurrensmetoder. Även om tillgång och efterfrågan å råvaran ytterst torde avgöra prissättningen och skillnaden i pris mellan olika virkeskvaliteter, bör själva inmätningen utföras fullt oberoende härav och inmättningsreglerna vara i möjligaste mån fasta. En säsongmässig ändring av dessa regler bör sålunda ej få förekomma utan kontroll. Däremot kunna ändrade anspråk på virke för visst ändamål och nya rön å skogsindustrins område självfallet medföra att tid efter annan jämkningar och tillägg måste göras i inmättningsreglerna.

En jämförelse mellan virkesmätningen och motsvarande förhållanden å andra områden, där mätning eller vägning av en vara skall ligga till grund för bestämmande av köpeskillning e. d., synes klart giva vid handen, att förhållandena å den fria virkesmätningens område ofta äro synnerligen otillfredsställande och efterblivna. Detta framträder som så mycket mer anmärkningsvärt, som det här är fråga om en handelsvara med dominerande betydelse för det svenska nationalhushållet.

Under den tid 1943 års lagstiftning i ämnet varit gällande har som förut antytts (s. 23) från skogsstyrelsens sida skett en fortlöpande kontroll över speciellt de fria mätningarna. Erfarenheten från denna kontroll har kraftigt bestyrkt riktigheten av den lämnade kritiken av de fria mätningarna; detta gäller framför allt södra Sverige. Trots tillkomsten av skogsstyrelsens instruktioner för inmätningen, vilka, där dispens ej meddelats, skola lända till efterrättelse, ha mätningarna alltså i stor utsträckning skett efter äldre, delvis godtyckliga system. En viss förbättring har måhända, under inflytande av kontrollen och i samband därmed bedriven upplysningsverksamhet samt hotet om åtal, så småningom kommit till stånd. Kvar står dock det bestämda intrycket att den fria mätningen, såframt nu gällande bestämmelser upphävdes eller lättades, i huvudsak skulle återgå till tidigare otillfredsställande förhållanden. Skogsstyrelsens iakttagelser avse icke blott inmätning av mindre virkespartier utan även några mera omfattande inmätningar.

Det anförda giver enligt skogsstyrelsens uppfattning vid handen, att behov i hög grad föreligger av åtgärder för att åstadkomma förbättrade förhållanden å virkesmätningens område framför allt i södra Sverige.

Åtgärder i syfte att undanröja föreliggande missförhållanden å virkesmätningens område. Då det under kriget av orsaker som förut angivits ansågs lämpligt att vidtaga särskilda lagstiftningsåtgärder för att åstadkomma enhetlighet och reda å virkesmätningens område jämväl med avseende å mätningen utanför de då verksamma virkesmätningssammanslagningarnas område, föreskrevs att inmätningen av ett stort antal virkessortiment skulle äga rum efter bestämda regler. Dessa regler ha gällt såväl för virkesmätningssammanslagningarnas mätningar som för de s. k. fria mätningarna. Beträffande timmer och massaved ha därvid de av flertalet inmätningssammanslagningar antagna instruktionerna fastställts att gälla för respektive sammanslagningarnas områden. Helt nya instruktioner ha, vad angår sistnämnda sortiment, i huvudsak utfärdats endast för södra Sverige.

Detta försök att skapa ordning å virkesmätningens område har emellertid som förut nämnts icke helt lyckats. Vid de s. k. fria mätningarna tillämpas alltjämt i viss utsträckning äldre metoder. I sakens natur ligger att kontrollen å detta område aldrig kan göras fullt effektiv. Som tidigare framhållits torde anledningen till att bestämmelserna icke blivit efterföljda väsentligen ha varit sammankopplingen av prissättningen och mätningen. Genom en liberal mätning har man sökt eliminera verkningarna av att priserna varit fastlåsta. Sedan den direkta sammankopplingen av priser och mätningssammanslagningar upphävts, torde ett upprätthållande av ett system med fasta mätningssammanslagningar sannolikt komma att visa sig betydligt enklare. Dock måste uppenbarligen kontrollen över sådana bestämmelsers efterlevnad, där inmätningen kommer att verkställas av parterna själva, alltid bliva synnerligen komplicerad särskilt i fråga om mindre virkespartier.

Ett system med fasta regler för inmätningen av virke, som regelmässigt skulle tillämpas åtminstone i den egentliga virkeshandeln vid försäljningen till någon i och för hans rörelse, skulle obestriddligen vara ägnat att undanröja de mest påtagliga olägenheterna å virkesmätningens område. Att skogsstyrelsen i första hand och som enda åtgärd emellertid icke anser sig böra förorda en sådan lösning av föreliggande spörsmål, beror emellertid icke uteslutande på svårigheten att kontrollera tillämpningen av sådana regler. Ett annat skäl talar också starkt mot nämnda system. Det förutsätter nämligen förhandenvaron av ett flertal organ eller auktoriserade virkesmätare, till vilka de parter som vore missnöjda med den partsutförda mätningen kunde vända sig. Därest dessa auktoriserade mätare finge utföra mätningssammanslagningar allenast efter klagan av part, skulle de med all sannolikhet erhålla alltför ringa träning för sin uppgift. Då ett oeftergivligt villkor måste vara att mätarna icke samtidigt få vara anställda hos eller eljest stå i beroendeställning till parterna inom virkeshandeln, bleve vidare en sådan organisation av mätningen med säkerhet synnerligen dyrbar. Resultatet kunde förväntas bliva, att parterna av kostnadsskäl skulle draga sig för att anlita den auktoriserade mätningen. Vinsten av systemet torde sålunda åtminstone i vissa delar av landet bliva obetydlig.

Enligt skogsstyrelsens förmenande är den mest rationella lösningen av problemet i stället att i största möjliga utsträckning söka få virkesmätningen utförd av opartiska mätare, som äro anställda hos särskilda för ändamålet inrättade organ. Med en sådan organisation av virkesmätningen äro förenade stora fördelar. Virkesmätningen är till sin natur ömtålig och vid utförandet ej sällan komplicerad. För undvikande av tvistigheter och misstro parterna emellan framstår det därför som eftersträfvansvärt att mätningen handhaves av fullt opartiska mätare. I sakens natur ligger också att inmätning, verkställd genom personer som utöva denna yrkesmässigt, blir säkrare och bättre utförd än om den fullgöres som ett mera tillfälligt uppdrag. Där mätningen koncentreras att utföras genom särskilda organ, bör den kunna anordnas så att den ställer sig billigare än om den verkställs av parterna själva. En fördel vid mätning genom ett mätningsorgan framträder vidare, då försäljning från ett och samma skogsskifte skall äga rum av olika sortiment; särskilt i södra Sverige är sålunda icke ovanligt att ett flertal skilda sortiment tages ut vid samma avverkning samt att sortimenten avyttras till olika köpare. Sker mätningen genom ett särskilt organ, behöver säljaren i nu avsett fall endast uppvisa virket för en mätare i stället för ett flertal. Även om försäljningarna i regel föregå inmätningarna, förekommer dock även att avyttring av virke äger rum enbart på grundval av erhållet mätbesked. Detta förutsätter emellertid att opartisk mätning ägt rum. Jämväl byte av virke mellan olika industriföretag verkställs i icke ringa utsträckning, och en sådan transaktion underlättas, om mätningen skett av opartisk personal och efter samma regler. En opartisk inmätning bör utan risk kunna företagas även i parternas frånvaro, vilket innebär en betydande ekonomisk lättnad. Vid en fullt opartisk mätning behöver köparen icke räkna med den riskmarginal som eljest ansetts erforderlig för mätningen. En ytterligare fördel med den opartiska mätningen är att endast en inmätning av samma virkesparti som regel torde erfordras, medan för närvarande ingalunda är ovanligt att samma parti mätes flera gånger, först t. ex. av skogsägarföreningen, sedan av en virkesuppköpare samt slutligen av förbrukaren. Överhuvud torde de fördelar, som enligt det förut anförda äro förenade med en fullt ändamålsenligt organiserad mätning, framkomma först därigenom att mätningen allmänt överlämnas till opartiska organ.

Härvid må erinras, att den lagliga regleringen av virkesmätningen i Norge (se kap. VI; s. 51—53) innebär bl. a., att mätningen i stor utsträckning skall utföras av opartiska mätare. Även den finska lagen i ämnet (se kap. VI; s. 45—51) förutsätter, att virkesmätningen i viss utsträckning handhaves av opartiska mätare. Den nu gällande svenska lagen av 1935, som huvudsakligen gäller för norra och mellersta delarna av landet, bygger på samma princip.

Gentemot ett sammanförande av virkesmätningen till särskilda organ, som ju redan kommit till stånd beträffande huvudparten av inmätningen i norra och mellersta Sverige, har anförts, att en så ordnad mätning under vissa

betingelser skulle ställa sig alltför dyrbar och därigenom verka sänkande på virkets rotvärde. Mätning genom särskilda organ har därför icke ansetts genomförbar, där de enskilda mätningarna regelmässigt endast omfatta mindre spridda partier. Som en förutsättning för en ekonomisk opartisk mätning har sålunda uppställts att virkespartierna skola ligga samlade och helst utmed en och samma trafikled, t. ex. en flottled.

Vad särskilt gäller södra Sverige har anförts, att betingelserna där för en organiserad mätning skulle vara helt annorlunda än i de norra delarna av landet.

De betänkligheter, som anförts mot anordnandet av en mera centraliserad mätning av köpvirket i södra Sverige genom särskilda mättningsorgan, torde i flera hänseenden vara överdrivna och starkt generaliserade. Sålunda kan framhållas, att mätningen exempelvis i Bohuslän och Dalsland, i södra Värmland och Dalarna samt i norra Uppland och Västmanland, där förhållandena i väsentliga hänseenden äro likartade med dem i södra Sverige, till övervägande delen utförts av där verksamma inmätningsföreningar. En omfattande mätning äger sålunda i dessa landsdelar rum vid väg. Mätningen blir därigenom spridd över stora områden. Likaså äro, åtminstone beträffande Dalsland och Värmland, träförädlingsföretagen icke koncentrerade till enstaka platser utan ganska jämt fördelade utöver hela landsändan. I detta sammanhang må såsom särskilt anmärkningsvärt framhållas, att den Wermäländska inmätningsföreningen hör till dem bland virkesmätningsföreningarna som inom sitt område fått sig anförtrödd den största andelen av den totala inmätningen inom området och detta trots att de lokala förutsättningarna för en koncentrerad inmätning åtminstone i södra delen av föreningens verksamhetsområde anses sämre än i norra Sverige. Erfarenheten av den mättningsverksamhet, som hittills handhafs av Södra Sveriges virkesmätningsförening ger vid handen, att mättningskostnaderna vid en centraliserad mätning i södra Sverige, därest denna omfattar en väsentlig del av det avverkade virket, sannolikt endast obetydligt skulle överstiga motsvarande kostnader i norra och mellersta Sverige. I varje fall torde nämnda kostnader icke nämnvärt inverka på virkets rotvärde.

Beträffande ett så viktigt sortiment som massaved har en gemensam inmätning i viss grad kommit till stånd redan före bildandet av Södra Sveriges virkesmätningsförening. Även om svårigheter föreligga för en centraliserad mätning därigenom att virket ligger spritt å ett flertal upplagsplatser framförallt utmed olika enskilda skogsbilvägar men även vid allmänna vägar och järnvägar, synas dessa svårigheter i stort sett icke vara större för mätning genom ett särskilt organ än för mätning ombesörjd av de olika köparna själva. Påståendet rörande fördyring och omgång därigenom att även vid den opartiska mätningen representant för köparen obetingat måste närvara synes icke bärande. Liksom fallet är i norra Sverige torde det nämligen icke vara nödvändigt att parterna äro representerade vid själva mätningen, om denna utföres av opartiska förrättningsmän. Å mätsedlarna kan utan svårighet noggrant angivas var det inmätta virket är beläget, i före-

kommande fall åskådliggjort genom kartskiss eller dylikt. Genom mättningsförrättningen förebringas alltså alla uppgifter för virkespartiets identifiering och återfinnande. De besök köparen eller dennes ombud anse sig behöva göra å platsen för virkets uppläggning torde utan samma tidsförlust som i samband med inmätningen kunna ske vid andra tillfällen. Man får ej heller förbise att stora virkespartier avlämnas på sådant sätt att en mera koncentrerad mätning kan äga rum. Detta gäller bl. a. beträffande åtskilliga av domänverkets försäljningar. Problemet ställer sig dessutom i fråga om massaveden enklare än beträffande andra gagnsvirkessortiment därigenom att varje köpares sammanlagda inköpskvantitet i allmänhet är betydande. Vad som anförts beträffande detta sortiment giver alltså vid handen, att föreliggande organisatoriska svårigheter för anordnande av opartisk mätning äro överkomliga.

Att anordna opartisk inmätning av sågtimmer och liknande sortiment är i många fall svårare än beträffande massaved. Å andra sidan får emellertid ej förbises, att stora sammanhängande försäljningar av timmer från en och samma skogsägare och betydande inköp från samma virkesförbrukare förekomma även i södra Sverige. Kostnaderna för mätningen av dylikt virke bör ej, såsom uppgivits, ställa sig dyrare, om mätningen verkställles genom ett särskilt mättningsorgan än om det äger rum genom köparna själva, snarare bör motsatsen bliva fallet. Något avgörande hinder att åstadkomma en opartisk mätning för sådant sågtimmer synes icke föreligga.

Det må ej heller förbises att, även om de inom ett visst skogsområde eller utmed en och samma väg eller vid samma järnvägsstation från en säljare för en köpares räkning avlämnade virkespartierna mången gång äro relativt obetydliga, samtidigt inom samma område regelmässigt avlämnas virkespartier såväl från andra skogsägare som till andra köpare. Den samlade kvantiteten virke, som under en säsong skall inmätas vid samma järnvägsstation eller utmed en och samma väg, är i allmänhet icke av obetydlig storlek. Även om icke allt virke som levereras utmed samma väg torde kunna inmätas vid samma tillfälle, bör mätning genom ett organ, som erhåller tillräckligt stor del av den totala inmätningen, obetingat kunna, under beaktande jämväl av parternas berättigade intressen, organiseras på sådant sätt att kostnaderna regelmässigt bliva lägre än om parterna själva ombesörja mätningen. Genom att försäljningen av virke numera i växande omfattning äger rum genom säljarnas egna organisationer torde en centraliserad inmätning än mera underlättas och kunna avse även relativt små partier. Det förtjänar anmärkas att virkesmätningen i Norrland även vid flottlederna mången gång berör små spridda partier som ligga mycket otillgängliga i förhållande till andra kommunikationsleder.

Beträffande virke som levereras till verkliga småförbrukare torde en opartisk inmätning i vissa fall ställa sig betydligt svårare att organisera inom en rimlig kostnadsram. En stor del av sådant virke levereras också av säljarna direkt vid såg. I detta sammanhang må ock erinras att det redan enligt 1935 års virkesmätningsslag är förutsatt, att det däri avsedda mät-

ningsmonopolet icke skall behöva omfatta virke, som är avsett att förädlas vid mindre sågverk eller andra mindre träförädlingsverk. Antalet sådana mindre träförädlingsverk är emellertid vida talrikare i södra än i norra Sverige. (Jfr kap. V; tabell 11.) Om man önskar åstadkomma en förbättring av virkesmätningen i södra Sverige, torde man dock knappast böra helt utesluta de mindre företagen. Att utgå från att ett opartiskt organs mätare i allmänhet skall utföra mätningen av det virke, som exempelvis levereras direkt vid såg, låter sig icke göra. Inom Wermländska inmätningsföreningens verksamhetsområde samt i viss utsträckning även på andra håll, bland annat i Dalarna och Gästrikland där förhållandena i många hänseenden äro lika dem i södra Sverige, har detta problem emellertid tillfredsställande lösts på det sättet, att inmätningen av virke vid såg eller fabrik (även massafabriker) visserligen äger rum i föreningens regi men av vederbörande köparens egen personal. På framställning av virkesköparen be- myndigade vederbörande virkesmätningförening härvid lämpliga personer bland köparens folk att verkställa inmätningen vid sågen eller fabriken efter föreningens instruktion. Liksom andra mätare äro dessa skyldiga att verkställa mätningarna efter bästa förstånd, med oväld, nit och redlighet samt i enlighet med gällande instruktioner och reglemente. Förevarande mätningar äro liksom varje annan mätning underkastade kontroll från virkesmätningföreningens sida. Den säljare, som icke är nöjd med inmätningen, kan givetvis påkalla kontrollmätning, därvid föreningens kontrollmätare anlitas. Uträkningen av mätbesked sker centralt genom föreningens försorg. Mätbeskeden tillställas sakägarna genom virkesmätningföreningen. Några merkostnader för dessa mätningar vid såg eller fabrik uppstå på detta sätt i allmänhet icke, och föreningen debiterar regelmässigt ej heller för annat än andel i föreningens allmänna kostnader, motsvarande bl. a. utgifterna för uträkning av mätbesked och för kontrollen. Det virke, som dessa företagare icke erhålla levererat vid egna verk utan själva avhämta, skall givetvis i vanlig ordning inmätas genom föreningens egna mätare.

Genom en på detta sätt organiserad mätning torde man även i södra Sverige böra ha möjlighet att genom ett opartiskt organ övervaka en mycket väsentlig del av mätningen av det virke som levereras direkt vid företagen. Emellertid torde, även om sådan organisation genomföres av virkesmätningen i lämplig utsträckning, vissa virkespartier liksom i övriga delar av landet rimligen icke kunna inmätas i mätningsorganets egen regi. Detta gäller först och främst sådant virke, som är avsett för köparens husbehov. Men även vissa andra mindre försäljningar böra måhända, åtminstone till en början, undantagas från mätningsorganets mätningar.

Som nyss nämnts åsyftar ej heller 1935 års lag att virkesmätningssnämnderna ovillkorligen skulle inmäta sådant virke som vore avsett att förädlas vid mindre sågverk eller andra mindre träförädlingsverk. Men även i andra fall avsågs att undantag skulle meddelas från virkesmätningssnämndernas inmätningar, t. ex. beträffande virke som avyttrades till en del mindre virkesförbrukare såsom byggmästare, hantverkare, vissa fastighetsägare m. fl.,

eller virke som utdrevs till avlägset belägna sjöar, vattendrag eller andra transportleder eller som eljest upplagts för mätning å avlägset liggande eller otillgängliga platser. Då ett närmare angivande i lagen av alla de fall, då undantag från monopolet vore påkallade för vinnande av en ändamålsenlig virkesmätning, ej lämpligen ansågs kunna ske, förutsattes att erforderliga föreskrifter därutinnan skulle meddelas i administrativ väg. Härför ansågs även tala den omständigheten, att ifrågavarande undantag borde utformas med hänsyn till de växlande förhållanden som i skilda fall förelåge och jämväl borde kunna jämkas efter inträdande förändringar i dessa förhållanden.

Vad nu anförts beträffande undantag från virkesmätningssmonopolet enligt 1935 års lag om virkesmätning synes skogsstyrelsen i stort sett böra tillämpas i fråga om gränsdragningen mellan fri mätning och mätningssmonopets mätning. Överhuvud taget synes icke böra föreskrivas, att virkesmätningen obetingat skall tillkomma mätningssmonopet i fall där sådana omständigheter föreligga att mätning genom organet stöter på stora praktiska svårigheter av ekonomisk eller annan art.

Som ett allmänt önskemål kan uppställas, att den ordning å virkesmätningens område, som enligt den föregående framställningen bör eftersträvas och som anses ekonomiskt genomförbar, om möjligt ernås genom frivillig överenskommelse mellan berörda parter. Med den utveckling, som under senare tid ägt rum genom bildandet av starka branschsammanlutningar, borde sådana överenskommelser i praktiken lätt kunna ernås. Det ligger också i sakens natur, att en sådan lösning av föreliggande spörsmål vore att föredraga framför en tvångsreglering. Bl. a. torde den ömtåliga frågan om gränsdragningen mellan den opartiska mätningen och den fria mätningen härigenom smidigt kunna ordnas.

Utvecklingen å hithörande område gör det emellertid knappast sannolikt, att en sådan lösning kommer till stånd i önskvärd utsträckning utan stöd genom lagstiftning. De motsatta ekonomiska intressena mellan köpare och säljare av virke samt konkurrensen olika köpare emellan om de för närvarande ganska knappa råvarutillgångarna äro så pass starka, att parterna icke kunna väntas själva komma att taga initiativ till åtgärder, som i vissa lägen måhända framträda som mindre fördelaktiga för den enskilde. Flera viktiga framsteg, som hittills vunnits i riktning mot en allmän opartisk mätning, ha också huvudsakligen möjliggjorts genom lagstiftningsåtgärder. Det inflytande, som säljarsidan numera vunnit i de nord- och mellansvenska virkesmätningssmonopets styrelser, är sålunda att tillskriva tillkomsten av 1935 års virkesmätningsslag. Bildandet av Ljusnans tumningssmonop och Södra Sveriges virkesmätningssmonop sammanhänger vidare nära med 1943 års lag med vissa bestämmelser om mätning av ved och annat virke.

Om man alltså nödgas förutsätta, att en önskvärd utveckling å hithörande område knappast kommer att äga rum utan lagstiftningens stöd, torde man i allt fall böra eftersträva sådant innehåll av lagbestämmelserna, att dessa

i första hand stimulera till frivillig uppgörelse mellan de berörda parterna. Erfarenheten av 1935 års virkesmätningsslag är härutinnan god. Denna lag är, som närmare framgår av den förut lämnade redogörelsen (kap. II; s. 10—15), en fullmaktslag, vilken för sin tillämpning är beroende av Kungl. Maj:ts särskilda förordnande. Då syftet med lagen emellertid blivit i huvudsak tillgodosett genom parternas frivilliga överenskommelser, har något sådant förordnande hittills icke behövt meddelas.

Att på sätt föreslagits av Sveriges skogsägareföreningars riksförbund, med viss jämkning av innehållet i 1935 års lag, utsträcka dess giltighet till landet i dess helhet, torde emellertid icke giva en tillfredsställande lösning av förevarande spörsmål. Den reglering, som meddelats i denna lag, är av omständig art. En tillämpning av lagen påkallar bl. a. igångsättandet av en tungrodd administrationsapparat. I stället torde böra undersökas en i viss mån annan lösning av spörsmålet, varigenom skulle kunna åstadkommas en lämplig anpassning av regleringen efter föreliggande speciella förhållanden. Även för norra och mellersta Sverige torde för övrigt föreligga behov av möjlighet till en mera smidig legal reglering på ifrågavarande område. Bland annat bör möjlighet tillskapas att kunna reglera mätningen jämväl beträffande lövvirke. Av flera skäl är det givetvis önskvärt att samma lagregler å området komma att gälla för landet i dess helhet.

I anslutning till det anförda har skogsstyrelsens förslag, i vad det avser virkesmätningens handhavande, utformats så att Kungl. Maj:ts befogenhet att förordna om obligatorisk opartisk mätning skulle utsträckas att gälla för landet i dess helhet. I motsats till vad som nu gäller enligt 1935 års virkesmätningsslag utgår förslaget emellertid från att befintliga organisationer å området såvitt möjligt skola kunna utnyttjas. Härtill återkommer skogsstyrelsen i det följande (kap. IX). Gentemot 1935 års lag skiljer sig förslaget även därutinnan att Kungl. Maj:ts förordnande om mätning genom opartisk mätare icke begränsats att avse runt virke av barrträd. Sådant förordnande har föreslagits skola kunna meddelas även beträffande annat virke.

KAP. VIII

Opartisk mätning av s. k. eget virke**A. Motion vid 1943 års riksdag jämte
däröver infordrade yttranden m. m.**

Vid 1943 års riksdag väcktes en *motion*, nr 269, i andra kammaren av herrar Hedlund i Rådom och Andersson i Hedensbyn, vari hemställdes om utredning av frågan om opartisk mätning av allt virke, som ingår i allmän flottning.

Till stöd för denna hemställan har i motionen anförts bland annat följande.

Den mätning av rundvirke, som utfördes av de inom landet arbetande mätningföreningarna, omfattade företrädesvis endast det s. k. köpvirket, d. v. s. sådant virke som avyttrats på villkor att betalningen skulle erläggas enligt utförd mätning. Goda skäl talade emellertid för att fordra opartisk mätning av allt virke, som nedlades i flottled, oavsett om det inköpts att betalas enligt mätning eller avverkats å industriföretagens egna skogar eller med stöd av avverkningsrätter. Mätningen skulle ju ligga till grund för flottningskostnadernas fördelning och borde därför vara i möjligaste mån ensartad. Vidare vore skatteunderlagens storlek i viss utsträckning beroende av mätningen. Detta gällde förutom skogsaccisen all inkomstbeskattning. Eftersom betalning för avverkningsarbetet ofta utginge på grundval av mätningen, vore opartisk sådan även med hänsyn därtill önskvärd. Mätning genom ett och samma organ av allt virke i ett flottledsområde torde även medföra en sänkning av de sammanlagda mätninganskostnaderna. Endast genom lagstiftningsåtgärder syntes emellertid kunna uppnås, att allt virke, som vore föremål för allmän flottning, blev mätt av opartiskt organ. Lagen om virkesmätning syftade till att för vissa delar av landet trygga möjligheten att erhålla opartisk mätning av virke, som avyttrats på villkor att betalningen skulle utgå på grundval av mätningen. Enligt denna lag skulle nämnder kunna tillsättas av Konungen för att ombesörja sådan mätning. Ingenstädes i landet hade emellertid sådan mätning snämnd tillsatts. Detta berodde på att virkesköpare och -säljare frivilligt inrättat mätningorgan, där båda parterna hade inflytande. Det vore möjligt, att bestämmelserna i här angivet syfte lämpligen borde inrymmas i sagda lag och att dessa även kunde utformas så att de påverkade vederbörande att frivilligt ordna saken.

Yttranden över motionen avgåvos av kommerskollegium, domänstyrelsen, skogsstyrelsen, Sveriges industriförbund, Sveriges skogsägareföreningars riks-

förbund förening u. p. a. samt Svenska skogs- och flottningsarbetareförbundet. Domänstyrelsen fogade vid sitt remissvar yttranden från överjägmästaren i landets sex norra distrikt.

Den begärda utredningen tillstyrktes av domänstyrelsen, fyra av de hörda överjägmästarna, skogsstyrelsen, Sveriges skogsägareföreningars riksförbund, varemot den avstyrktes av kommerskollegium, Sveriges industriförbund, Sveriges skogsägareförbund och två överjägmästare.

Domänstyrelsen åberopade som eget utlåtande vad *överjägmästaren i Övre Norrbottens distrikt* yttrat i ärendet. Denne framhöll, att från domänverkets sida intet syntes vara att erinra mot motionärernas förslag. Tvärtom komme med visshet tumningskostnaderna väsentligt att nedbringas om vederbörande tumningsförening finge tumma allt virke mot att, som nu vore fallet, tummare från tumningsföreningar och olika bolag reste om vartannat på de olika flottlederna. Beträffande motionärernas övriga motiv vore det väl ostriktigt, att det hos arbetarna och flottningstrafikanter skulle ingiva en viss trygghetskänsla för rättvis mätning, om denna alltid företoges av opartisk tumnings- eller virkesmättningsförening. Överjägmästaren ville dock understrika, att de frivilligt inrättade mättningsorganen hade tillvunnit sig ett så stort förtroende och visat sig så väl fylla sina uppgifter, att ett lagförslag i enlighet med motionen ovillkorligen skulle medgiva vederbörande frivilliga virkesmättningsorgan rätt till tumning av allt virke så att ej virkesmättningsnämnder enligt 1935 års lag under alla förhållanden skulle tillsättas.

Överjägmästaren i Nedre Norrbottens distrikt uttalade, att för domänverkets vidkommande en opartisk mätning av allt virke syntes komma att medföra förbilligade kostnader för såväl tumning som flottning. Då betalningen av avverkningsarbetet utginge på grundval av den inmätta kvantiteten, syntes även här ett opartiskt mättningsförfarande komma att medföra fördelar för såväl arbetsgivar- som arbetstagarparten. Den förre skulle veta, att ett konkurrentföretag icke genom ett annat, för arbetarparten mera lockande mätningssätt, kunde draga till sig arbetare. Den senare skulle komma att hysa en större tilltro till den mätning, som vore grundläggande för utbetalningen av hans lön. — Vad beträffade tillsättande av mättningsnämnder enligt 1935 års lag om virkesmätning hemställde överjägmästaren att denna del av motionen lämnades utan bifall. De sedan flera år tillbaka arbetande tumnings- och mättningsföreningarna hade nämligen förskaffat sig så gott anseende hos såväl arbetsgivare som arbetare att en omläggning icke erfordrades nu. Tumningsföreningarnas verksamhet borde därför ostört fortgå i samma omfattning och enligt enahanda grunder som dithills.

Överjägmästaren i Skellefteå distrikt erinrade, att inom Skellefteå tumningsförenings verksamhetsområde samtliga medlemmar tummade allt virke — såväl leveransvirke och rotköpt virke som virke från egna skogar — genom föreningen. Endast en virkestrafikant i de vattendrag, där föreningen verkställde inmätningen av virket, var ej medlem i föreningen och ombesörjde själv inmätningen av sitt virke, nämligen Vikfors—Ytterviks aktiebolag. Den i motionen föreslagna lagstiftningen skulle här således endast be-

röra denna trafikant. Denna trafikants tillsläppning av virke år 1942 omfattade endast cirka 190 000 fl. f³ och avsåge flottning i Skellefte älv. Totala tillsläppningen virke i denna älv vore cirka 11 000 000 fl. f³. Detta enda undantag talade för att motionens bestämmelse vore motiverad.

Överjägmästaren i Umeå distrikt anförde, att inom områden tillhörande Umeå distrikt tillämpades numera beträffande praktiskt taget allt virke som tillfördes allmän flottning — således icke enbart i fråga om det s. k. köpvirket — inmätning genom sådant av virkesköpare och virkessäljare frivilligt inrättat mätningsorgan, där båda parterna utövade sådant inflytande att inrättande av statlig mättningsnämnd icke hade påkallats. Det enda kända nämnvärda undantaget från denna regel utgjordes av industribolagens egna skogar eller från rotköp sommaravverkat virke, som ofta gjordes till föremål för s. k. skogsturning genom virkesägarnas egna anställda. I fråga om mätning av i skogen liggande virke ställde sig ett dylikt förfarande mest praktiskt, då mätningen i allmänhet verkställdes i anslutning till den egna personalens befattning med övriga arbetsuppgifter. Enär förhållandena inom distriktet redan kunde anses vara i huvudsak reglerade på sätt som motsvarade motionens krav, kunde överjägmästaren icke finna det påkallat att vidtaga åtgärder för införande av lagbestämmelser i av motionärerna angivet syfte.

Överjägmästaren i Mellersta Norrlands distrikt yttrade bland annat följande.

Det är uppenbart att, då resultatet av mätningen av virke lägges till grund ej enbart för reglerande av priset å detsamma vid försäljning utan även för beräkning av flottningskostnader och vissa slag av skatter, mätningen av allt virke måste ske enligt enhetliga grunder, om icke ojämnheter skola uppkomma olika virkesägare emellan i sistnämnda hänseenden. Det kan måhända invändas, att dessa ojämnheter även under nuvarande förhållanden, då var och en mäter sitt virke själv (dock ej leveransvirket), bliva ganska obetydliga; så är dock med säkerhet icke fallet. En annan invändning, som kan väntas mot motiven är, att de olika företagen anse sig kunna tumma sitt virke billigare än genom tumningsföreningarna. Även om så skulle vara förhållandet i något fall, vilket långt ifrån är säkert, om tumningsföreningarna få vidgad verksamhet och sålunda sina fasta kostnader fördelade på större virkesmängd, vilket även skulle medföra mindre tomresor för personalen, så anser jag likväl rimligt och riktigt, att den obetydligt ökade tumningskostnad, som eventuellt kan uppkomma för någon trafikant vid tumning genom tumningsföreningarna, bör av denne gäldas i rättvisans och det allmännas intresse.

Största olägenheten av en eventuellt genomförd opartisk mätning av allt virke torde ligga däri, att tumningsföreningarnas nuvarande instruktioner och bestämmelser om kvalitet, sortimentsskiljaktigheter o. d. icke sammanfalla med alla intressenters önskemål i dessa avseenden; dessa önskemål variera nämligen ej blott olika virkesägare emellan utan även från år till år för en och samma virkesägare. På grund härav till synes nödiga reformer i fråga om principerna och sättet för tumningens verkställande och resultatets redovisning torde emellertid böra bli en senare fråga; diskussion av dessa förhållanden torde dock komma att visa sig ofrånkomlig i detta sammanhang, men bör icke få verka hindrande på huvudfrågans lösning.

I de ej alltför sällsynta fall, då virke upplägges och mätes direkt vid förädlings-

verk eller vid landsväg eller annan upplagsplats bortfaller flottningskostnadssynpunkten, men de i motionen berörda skattesynpunkterna torde även i dylika fall äga aktualitet; motionärerna synas emellertid icke ha medtagit dylikt virke i sin motion.

På grund av det anförda får jag vördsamt meddela, att jag anser mig kunna helt ansluta mig till motionärernas förslag och därjämte föreslå, att även frågan om mätning av virke vid förädlingsverk eller annan upplagsplats måtte göras till föremål för utredning i detta sammanhang.

Överjägmästaren i Gävle—Dala distrikt anförde.

Huvudflottlederna för Gävle—Dala distrikt äro Dalälven samt Ljusnan med Voxna älv. Av dessa är Dalälven för kronan givetvis av den största betydelsen på grund av de betydande kronoparksarealer, som äro belägna inom dess vattenområde. Virkesmätningen inom Dalälvens tillförselområde omhänderhaves sedan mer än 20 år av Dalälvarnes tumningsförening, till vilken största delen av virkesintressenterna äro anslutna, även de på sistone genom byggandet av flottleden Dalälven—havet nytillkomna. Utomstående äro ännu endast några få smärre inlandssågverk, som tumma sitt virke själva.

För Ljusnan med bivatten har någon tumningsförening ännu ej kommit till stånd, men planerna på en dylik synas likväl på sistone ha kommit mycket nära sin lösning. De större virkesintressenterna i Ljusnans flottleder ha sålunda överenskommit om enhetliga principer för virkesmätningen. Detta innebär visserligen ej samma trygghet för en fullt opartisk inmätning som när mätningen omhänderhaves av ett fristående särskilt organ, i vars ledning såväl skogsägar- som industriintressena äro tillbörligt representerade, men utgör dock ett steg i rätt riktning. Det torde enligt vad som förspors ej dröja länge förrän en tumningsförening bildats även för Ljusnan.

Såsom i motiven påpekas, har virkesmätningen hittills kunnat ordnas utan tillsättande av sådana virkesmättningsnämnder, som omförmälas i 1935 års lag, detta tydligen beroende på dels, att tidigare rådande missförhållanden i stort sett tillrättats genom att uppmärksamheten riktats på desamma, dels tumningsföreningarna, som organisera sig själva och sin verksamhet i överensstämmelse med lagens anda. Det vore utan tvivel fördelaktigt för alla parter om mättningsfrågan även i fortsättningen kunde lösas på frivillighetens väg genom tumningsföreningar. Att allt flottgods skall inmätas enligt enhetliga grunder och fullt opartiskt är givetvis ett önskemål, och vad motionärerna anfört härom äger utan tvivel sitt berättigande. Jag vill dock ifrågasätta, om saken verkligen numera kan anses ha så stor praktisk betydelse, att den kan motivera igångsättandet av den begärda utredningen just nu, när tidsläget kräver en anspänning av alla krafter i produktionens tjänst. Åtminstone inom Dalälvarnes tumningsförenings verksamhetsområde inmättes redan nu den övervägande delen av virkesfångsten även från rotköp och bolagsskogar genom tumningsföreningen. Det är därför knappast sannolikt, att den mättningsdifferens, som kunde tänkas uppstå vid inmätning genom tumningsföreningen av de virkeskvantiteter, vilka nu tummas av virkesintressenterna själva, skulle nämnvärt inverka vare sig på flottningskostnadernas fördelning eller i beskattningshänseende. Det kan för övrigt påvisas en tendens hos virkesintressenterna att alltmer anlita tumningsföreningen för inmätning av virket från de egna avverkningarna.

Såsom framgår av vad här anförts finner jag för detta distrikts vidkommande den i motionen äskade utredningen knappast f. n. erforderlig. I varje fall synes mig densamma kunna utan olägenhet anstå tills normalare förhållanden inträtt.

Skogsstyrelsen framhöll, vad beträffade behovet av enhetlig mätning av allt i flottled nedlagt virke för en rättvis fördelning av flottningskostnaderna, att flottningsföreningarna hade möjligheter att genom den kontrolltumning,

som regelrätt skedde, övervaka de olika träförädlingsföretagens egen inmätning. I frågan om skatteunderlagets beroende av flottningsgodsets mätning torde den synpunkten förtjäna framhållas, att mycket stora kvantiteter virke alls icke inginge i flottningen och fölle utanför mätningssamfundens verksamhet. Huruvida utvecklingen numera nått därhän eller sådana omständigheter i övrigt föreläge, att lagen kunde och borde utvidgas på sätt av motionärerna antyddes, innebärande en fordran å opartisk mätning av praktiskt taget allt i allmän flottled nedlagt virke, låte sig dock knappast avgiva med mindre hithörande frågor utredas. Därvid torde för möjliggörande av en tillfredsställande bedömning av åtskilliga förhållanden böra klarläggas, exempelvis i vilken omfattning de befintliga mätningssamfundens redan ombesörjde mätning av virke från industriföretagens egna skogar eller från förvärvade avverkningsrätter. Under erinran att styrelsen planerat att göra bland annat olika till virkesmätningen och därmed sammanhängande ämnen till föremål för utredning, framhöll styrelsen, att det torde ligga nära till hands att även behovet av särskilda åtgärder från statsmakternas sida för åvägabringande av opartisk mätning av allt virke som inginge i allmän flottning då övervägdes.

Sveriges skogsägareföreningars riksförbund yttrade följande.

Som grund för flottningskostnadernas debitering i allmän flottled ligger den uppskattning av virkets kubikmassa, som erhålles vid inmätning eller intumning av det flottgods, som tillföres flottleden. Om totala fraktkostnaden på ett fullt rättvisande sätt skall kunna slås ut per flottningsenhet, måste invägningen eller inmätningen av den vara, som skall befraktas, ske på ett likvärdigt sätt, vilket förutsätter, att bedömningen sker enligt ensartade normer och av opartisk institution. Man har icke anledning att säga att så hittills varit fallet. Beträffande det virke som transporteras i en och samma allmänna flottled och som utgöres av dels inköpt, upphugget leveransvirke, dels virke från egen avverkning av å rot inköpta poster och dels av virke från egna fastigheter har tillämpats och tillämpas ännu högst olika förfaranden vid behandlingen och inmätningen.

Inom de norrländska flottlederna har inmätningssamfund inrättats med ändamål att åstadkomma en korrekt och likartad mätning av virke, som av respektive medlemmar inköpes eller anmäles till mätning. Genom sådant enhetligt förfarande vid inmätning ha köparna velat eliminera de förut ofta tillämpade osunda konkurrensmetoder, som den enskilda fria mätningen möjliggjort, varigenom till leverantören utlovad »bra» och »liberal» tumning av köparparten utnyttjats för att reglera ett från början enhetligt inköpspris i sådan riktning, att det lockat leverantören till avslut. Inom köparkretsar har man sålunda reagerat mot vars och ens rätt att genom egen mätning fritt »behandla» köpvirket och reaktionerna häremot ha tagit sig uttryck i bildandet av inmätningssamfund. Enligt deras stadgar är det medlemmens icke endast rätt utan plikt att föreningsmäta allt köpvirke. Köparna ha sålunda själva med skärpa understrukt det faktum, att en icke önskvärd olikhet i inmätningssamfundens resultat alltid ligger nära till hands att medvetet eller omedvetet framskapa om mätningen sker av virkesägaren själv i stället för av opartiskt mätningssamfund.

Även om sålunda inmätningen av leveransvirket eller köpvirket numera genom överenskommelse mellan köparna sker genom opartiskt organ tillämpas fortfarande ofta det sättet, att virke från inköpta avverkningsrätter och från egna fastigheter mätes av virkesägaren själv med de ofrånkomliga ojämnheter i bedömandet, som i föregående stycke understrukits.

Givetvis kan nu från köparhåll anföras att beträffande virke från egen fastighet eller rotköp ägaren bör ha frihet att mäta detta på det sätt han anser lämpligt, då ju mätningen härvidlag i jämförelse med förhållandena vid direkta leveransköp icke innebär något bestämmande av köpeskillning, utan endast berör ägarens egna intressen. Mot detta kan då erinras, att lika väl som vid leveransköp en rättvis och objektiv mätning har av köparparten ansetts nödvändig genom mätningensföreningarnas medverkan så bör i konsekvens härmed också all mätning, som ligger till grundval för åsättande av en rättvis fraktkostnad, bliva utförd på likartat sätt, oavsett varifrån det virke hästammar, som skall befraktas i en och samma flottled.

Utan undantag ankommer det på leverantören skogsägaren att direkt eller indirekt betala flottnings- m. fl. kostnader, och det är därför för denna part av största intresse att dessa kostnader bli så rättvist fördelade som möjligt på allt tillsläppt virke. Därest allt flottvirke behandlas på samma sätt d. v. s. genom opartisk mätning av mätningensförening komma icke endast kostnaderna för inmätning att kunna reduceras utan underlaget för flottningskostnaderna även att bliva rättvist, då därmed varje godtycklig behandling och inmätning av en befraktare beträffande eget virke omöjliggöres.

För den enskilde skogsägaren lägges den inmätning av hans leveransvirke, som sker av mätningensförening, till grund för hans deklaration till skogsaccis och inkomstskatt. Beträffande virke från rotköp och från egna fastigheter gäller i allmänhet samma sak. Då bör också enligt riksförbundets förmenande mätning i egen regi icke godtagas utan överlämnas till opartisk mätning genom mätningensförening så att underlaget för beskattningen blir bedömt efter enahanda grunder och pålagorna komma att drabba lika, vare sig det gäller köpvirke, virke från avverkningsrätter eller från egen fastighet.

Riksförbundet har i ovan anförda velat poängtera rättvisekravet då det gäller olika skogsägare och deras virke. Då behandlingen och inmätningen av virket ligger till grund för fördelning av kostnader för inmätning, flottning, skatter, i vissa fall avverkningskostnader etc. bör denna ske på ett ensartat, likvärdigt och opartiskt sätt utan att de olika intressenterna givas möjligheter att efter godtycke påverka grunderna för en fullt rättvis och objektiv kostnadsfördelning.

Kommerskollegium fann en utveckling i sådan riktning, att parterna på frivillighetens väg lyckades uppnå ett tillfredsställande resultat, naturlig och mest önskvärd. Därigenom kunde kostnaderna för virkesmätningen hållas på en betydligt lägre nivå än som torde bliva fallet, därest statliga virkesmätningensnämnder skulle behöva tillsättas och träda i funktion. Den statliga organisation, som 1935 års lag om virkesmätning avsåge, torde redan i sin nuvarande omfattning komma att tarva en förhållandevis stor administrativ apparat och bliva för skogsägarna betungande. Då i motionen några bärande skäl knappast hade kunnat åberopas för att den hittillsvarande utvecklingen på området varit till förfång för någon av parterna eller menligt inverkat på flottningskostnadernas bestämmande, syntes det kollegium mindre välbetänkt att nu överväga en utvidgning av hithörande bestämmelsers tillämpning till ytterligare områden.

Sveriges industriförbund åberopade som eget yttrande vad *skogsindustriernas samarbetsutskott* anfört i ett av utskottet avgivet yttrande. I detta yttrande anfördes i huvudsak följande.

En sammanställning över allt virke, som under de tre sistförflutna säsongerna intummats av samtliga inmätningensföreningar fr. o. m. Värmland t. o. m. Norrbotten

— med undantag för Sundsvalls virkesmätningsförening, för vilken statistik ej föreligger — utvisar en total kvantitet av 204 081 970 bitar. Leveransvirke ingår i denna kvantitet med 110 713 257 bitar. Resterande del 93 368 713 utgöres däremot av eget virke, som sålunda representerar i det närmaste enahanda kvantitet som leveransvirket eller exakt angivet 46 procent. Det egna virket utgöres dels av virke från egna fastigheter och dels av trädköpsvirke — med i stort sett ungefär hälften på vardera gruppen.

Redan dessa siffror torde utvisa, att någon systematisk tendens från skogsindustrins sida att undvika tumning av inmätningsförening å eget virke icke förefinnes. Om från motionärernas sida en underförstådd tanke föreligger, att skogsindustrin skulle utnyttja den egna tumningen till att skaffa sig någon oberättigad förmån av en eller annan art, ger denna statistik i alla händelser icke belägg för en dylik misstanke.

Om tumningen av skogsindustrins egna virke verkställes i inmätningsföreningens eller egen regi, är nämligen ett spørsmål, som helt betingas och regleras av praktiska motiv av organisatorisk art. Kostnads- och andra lämplighetshänsyn spela även in. Sålunda har skogsindustrin numera vanligen en mer eller mindre fast anställd förmanskår, som under sommaren användes för skogsvårdsarbeten, stämplingar m. m. och under vintern för avverkningsstillsyn, avmätning av virke samt tumning. Det faller sig då ofta ändamålsenligt och lämpligt — såväl för företagaren själva som för förmanspersonalen — att förmännen vid sidan av andra uppgifter beredes intermittert arbete med tumning av eget virke. Särskilt gäller detta, då företagen inneha större samlade skogskomplex med koncentrerade avverkningsanläggningar, där ett dylikt arrangemang jämväl kan medföra en väsentligt lägre tumningskostnad än vid tumning genom en tumningsförening. Tummarslagets resor kunna här inskränkas i hög grad, varigenom arbetstiden effektivare utnyttjas. Om inmätningsföreningen i dylika fall skulle äga tumningsmonopol, skulle detta, utan fördel för någon part, endast fördyra tumningskostnaden och därmed i sin mån verka sänkande på skogens rotvärde.

Än tyngre väger emellertid det förhållandet, att företagens egna tummare — även vid kontinuerligt tumningsarbete — kunna utnyttjas för kontroll över virkets avmätning, märkning, avläggning och behandling i övrigt med skyldighet att omedelbart vidtaga åtgärder i skogen för framtida rättelse, om felaktig behandling förekommer. Vid tumning genom en förening kan denna ändamålsenliga kontroll icke i samma mån utövas. I och med ett kollektivavtal i skogsbruket kan arbetsgivaren bli tvungen i en individuell upptagning av arbetsackorden. Detta sker då på så sätt att mätningen av virket för fastställande av avlöningen sker i skogen, vanligen i direkt anslutning till apteringen. Därvid antecknar förmannen samtidigt bruttomåtten för flottningsanmälan. Då denna mätning i skogen självfallet ej kan ske med anlåtande av en central tumningsförening, skulle avsett monopol medföra ett klart omotiverat tvång för skogsägaren att bekosta ytterligare en tumning. Vidare förekommer det allt oftare, att de egna tummarna användas för att samtidigt med tumningen urskilja och särmarkera vissa specialsortiment, som sedan vid industrin bli föremål för särskild användning och behandling. Detta gäller speciellt sågtimret och är av stor betydelse med hänsyn till de kvalitetskrav som vidareförädling av sågverksprodukterna medfört. Härför kräves emellertid särskilda instruktioner och speciell erfarenhet från tummarnas sida, som en inmätningsförening vanligen icke besitter och vilka instruktioner icke heller infogas i föreningarnas standardiserade tumning.

Den del av eget virke som utgöres av trädköpsvirke intummas emellertid som regel av resp. inmätningsförening. Orsaken härtill är den, att företagen vanligen anse det vara ur kontrollsynpunkt olämpligt, att en förman intummar verkliga utfallet från en stämpling, som samme förman eventuellt tidigare taxerat på rot,

d. v. s. verkställt den uppskattning av utbytet, som sedan lagts till grund för köpeskillingen.

Resterande del av det egna virket eller virke från egna fastigheter intummas som nämnt allt efter lämplighetshänsyn genom inmätningförening eller genom egen tumning. Då egen tumning tillämpas, sker detta normalt alltid under noggrann kontroll av tummarlagens arbete. Den viktigaste kontrollåtgärden är härvid s. k. kontrolltummningar på enahanda sätt, som sker i tumningsföreningarnas verksamhet, d. v. s. genom stickkontroll eller omtumning av partier. Nöjaktig överensstämmelse mellan de båda tumningsresultaten skall därvid föreligga. Denna flygande kontroll, som alltid hänger över de egna tummarlagen och som i stort antal fall av företagen anförtros åt tumningsföreningarna, torde mera effektivt än andra kontrollåtgärder ha medverkat till att företagens egna tumningar befinna sig på den höga nivå, som verkligen är fallet och som fortlöpande kan konstateras med stöd av kontrolltummningarnas resultat. Motionärernas antydningar om olikartad tumning och bristande enhetlighet vid företagens egna tumningar tillbakavisas därför såsom saknande reell grund.

Emellertid föreligga i verkligheten ytterligare kontroll rörande de egna tumningarna. Man kan härvid lämpligen följa den kronologiska utvecklingsgången från rot till sorteringsverket och sålunda börja med virkets avverkning.

I de avverkningskontrakt, som avtalsenligt tillämpas mellan industriföretagen och resp. körare och huggare, finnes bl. a. den bestämmelsen, att köraren är skyldig hålla manskap vid intumningen av virket. Kontraktstagaren, d. v. s. köraren, är enligt avtalet t. o. m. skyldig att personligen eller genom ombud närvara vid tumningen. Att denna bestämmelse jämväl är avsedd som kontrollmöjlighet framgår av fortsättningen i samma avtal som föreskriver, att eventuella anmärkningar måste framställas under tumningens gång. Man är sålunda berättigad påstå, att en fortlöpande kontroll över företagens egna tumningar utövas av avverkningsmanskapet. Då manskapets ersättning för avverkningsarbete utgår på basis av intumningen, bör denna kontroll kunna tillmätas vitsord. Någon erinran mot detta system har, så vitt är känt, icke framkommit från körares eller huggares sida.

Efter avverkningen kommer sedan flottningen, föregående av företagens virkesanmälningar till resp. flottningföreningar.

Från den teoretiska och verklighetsfrämmande synpunkt på saken, som motionärerna anlagt, skulle det ju kunna tänkas, att företagen visserligen inmätta virket på behörigt sätt, men att de däremot ingiva ofullständiga uppgifter rörande virkeskvantiteten till flottningföreningen. Gentemot en sådan eventualitet innebär emellertid motionärernas förslag om obligatorisk tumning genom tumningsförening icke någon fullgod säkerhet i och för sig.

Även på detta område föreligger emellertid sedan länge tillbaka ett kontrollsystem, som utövas av flottningföreningens revisorer — däribland en är utsedd av länsstyrelsen — och som med tanke på flottningskostnadernas rättmätiga fördelning torde fungera på ett vida effektivare sätt än motionärernas mätningssmonopol. Inom de flesta flottningföreningar tillämpas nämligen det systemet, att ett fixerat antal virkestillsläppare för varje år uttagas genom lottning, varefter dessa äro skyldiga att ställa samtliga tumsedlar, virkessammandrag, kontokuranter med avverkare m. fl. handlingar till revisorernas förfogande. Den ingående granskning, som flottningföreningen härigenom har möjlighet att göra och regelbundet verkställer, torde praktiskt taget utesluta varje möjlighet till missbruk av det förtroende, som även dessa deklarationer av virke måste grunda sig på.

Slutligen må även anföras att flottningföreningens beräkning vid sorteringen ger en viss kontrollmöjlighet — även om dess betydelse icke må överskattas. Här erhåller flottningföreningen sålunda själv en uppgift om resp. tillsläppares utsorterade stycketal. För kubikmassan innebär detta emellertid icke någon ytterligare kontroll; sjunkvirke samt i flottleden kvarliggande virke från föregående eller till

efterföljande år försvagar vidare sorteringskontrollen i vad den avser ett löpande år. För en följd av år ställer sig saken annorlunda.

Inmätningföreningarnas egentliga uppgift är och skall vara att mäta leveransvirke. Härvid är köpeskillingens storlek och därmed tvenne parter, säljarens och köparens, rätt beroende av tumningens resultat. I enlighet härmed äro säljare och köpare lika representerade i inmätningföreningarnas ledning. Skulle emellertid eget virke tvångsvis införas under dessa föreningar, torde krav på ändrad representation i styrelserna komma att framföras och även andra frågor ånyo att väckas till liv. Sannolikt skulle även förutsättningarna försämrats för nuvarande frivilliga överenskommelser mellan köpare och säljare om virkesmätningens ordnande.

Skogsindustriernas samarbetsutskott, som är ett gemensamt organ för svenska trävaru-, cellulosa- och trämasseföreningarna, har med dessa uttalanden velat visa att något behov av förändring i nu rådande förhållanden icke föreligga. Bärande motiv saknas för att genom lagstiftningsåtgärder tvinga skogsägarna att inmäta eget virke, d. v. s. virke från egen skog eller avverkningsrätt, genom befintliga inmätningföreningar. Detta skulle icke blott innebära ökad kostnad för ett flertal skogsägare som på billigare sätt än genom inmätningföreningen kunna inmäta det egna virket, enligt vad tidigare framhållits, utan även komma att stå hindrande i vägen för de rationaliseringskrav i fråga om virkets utnyttjande, som tillhöra dagens och framtidens problem. Alla åtgärder, som kunna verka sänkande på skogens rotvärde, böra sorgfälligt undvikas — inte minst med tanke på den krisperiod, som otvivelaktigt förestår.

På anförda grunder får samarbetsutskottet avstyrka motionärernas hemställan om utredning.

Liknande synpunkter uttalades av *Sveriges skogsägareförbund*, vilket — under framhållande av att fog saknades för motionärernas yrkande i vad avsåge virkesmätningarnas korrekthet — understrukt att motionärernas enda motiv, att företagen skulle kunna avgiva felaktiga virkes- och inkomstdeklarationer därest icke storleken av deras virkesuttag från egna skogar kontrollerades genom mätning av utomstående, samtidigt fölle. Frånsett detta kunde den åsyftade skattekontrollen av flera anledningar ej vinnas genom den föreslagna tvångsåtgärden. I detta hänseende kunde först nämnas, att allt avverkat virke ej ginge till flottlederna. Avsevärda kvantiteter fraktades med bil och järnväg. Vidare kunde framhållas, att virkets inmätning endast gäve dess kubikmassa. Beskattningen, såväl den statliga och kommunala inkomstskatten som skogsaccisen, grundade sig å rotnettovärdet. Här inkomme sålunda två nya faktorer, nämligen å-pris och avverkningskostnader. Beträffande inkomstbeskattningen skulle virket därjämte bära viss andel i företagets allmänna omkostnader. Ur skattekontrollsynpunkt spelade det i motionen föreslagna tvångsförfarandet därför ingen roll.

Andra lagutskottet, som behandlade ifrågavarande motion, anförde i sitt av *riksdagen* godkända utlåtande, nr 54, att enligt utskottets mening det i motionen behandlade spörsmålet otvivelaktigt vore förtjänt av beaktande. Skogsstyrelsen hade emellertid planerat att göra bland annat olika till virkesmätningen hörande och därmed sammanhängande ämnen till föremål för utredning. Styrelsen ansåge det ligga nära till hands, att styrelsen då även komme att överväga behovet av särskilda åtgärder från statsmakternas sida för åvägabringande av opartisk mätning av allt virke, som inginge i allmän flottning. Jämväl enligt utskottets mening borde det förevarande spörsmålet

göras till föremål för närmare utredning vid det av skogsstyrelsen bedrivna utredningsarbetet.

Kungl. Maj:t överlämnade den 30 juni 1943 motionen till skogsstyrelsen för att tagas under övervägande vid skogsstyrelsens utredning av frågor, som hade samband med virkesmätning.

B. Framställning från Ådalarnas skogsägareförening u. p. a.

I skrivelse till skogsstyrelsen i maj 1944 har *Ådalarnas skogsägareförening u. p. a.* hemställt bland annat, att all intumning av virke, såväl leverans- som rotköps- och eget virke, anförtros åt på orten verkande tumningsförening och sålunda allt virke behandlas efter samma tumningsinstruktion.

Som motivering för denna hemställan har föreningen i huvudsak anfört följande.

Det står trävarubolagen fritt att, med anlitande av egna tummare och instruktioner, intumma allt virke från egna skogar och rotköp. Detta medför i sin tur, att möjligheter förefinnas för dessa bolag att exempelvis genom därav föranledd aptering eller avmätning utdraga virket till sådan längd och toppdimension att minsta möjliga kubikmassa erhålles. Därav följer givetvis lindrigare beskattning, billigare flottningsavgifter förutom billigare avverkningskostnader. För en enskild skogsägare, som vid sina leveranser nödgas anlita ortens tumningsförening, ställer sig förhållandet helt annorlunda. Köpeskillingen utgår efter intummad kubikmassa, varför det ligger i leverantörens intresse att aptera virket så att största möjliga kubikmassa utvinnes. Skogsägaren drabbas därför av hårdare beskattning, drygare flottningsavgifter samt större avverkningskostnader.

För att eliminera dessa olägenheter vore det önskvärt att allt virke, såväl leverans- som rotköps- och eget, intummades av tumningsföreningen och således köparparten framtogs rätten att använda egna tummare på virke, kommande från egna skogar och rotköp. Genom den föreslagna ändringen skulle allt virke bli rättvisare behandlat, varjämte intumningen skulle avsevärt förbilligas. Möjligheten av »ändamålsenligare» aptering kvarstår dock oförändrad, men torde vara svårt för att inte säga omöjligt att komma till rätta därmed.

C. Skogsstyrelsens yttrande och förslag

Det mättningsmonopol som enligt 1935 års lag åsyftades att lämnas däri omnämnda virkesmättningsnämnder omfattar icke mätning av virke, som avverkats av den vilken driver verksamhet för förädling av virke å honom tillhörig fastighet eller å mark varå han äger avverkningsrätt och som skall användas i nämnda verksamhet. Vid tillkomsten av berörda lag framhöll föredragande departementschefen bland annat, att ett inordnande av nu nämnt virke (s. k. eget virke) under mättningsmonopolet ej vore påkallat för skyddande av virkessäljarnas intressen. Icke heller eljest syntes tillräckliga skäl då föreligga att inbegripa dylikt virke under virkesmättningsnämndernas verksamhet. Lagen åsyftade emellertid, att virkesmättningsnämnd skulle äga befogenhet att inom sitt arbetsområde på begäran av vederbörande virkes-

ägare verkställa även sådan mätning av virke som vore undantagen från monopolets tillämpning. Det förutsattes, att virkesägarna ofta skulle finna med sin fördel förenligt att hos nämnden påkalla dylik mätning och att sålunda även virke, som avverkats av virkesförädlare för egen användning å dennes fastighet eller å mark varå han äger avverkningsrätt, i ej oväsentlig omfattning skulle bliva föremål för mätning av virkesmättningsnämnd. Att mättningsmonopolet enligt 1935 års lag icke skulle äga avseende å mätning av virke, som uteslutande verkställes i ändamål att bestämma avlöning åt arbetare vilka ombesörjt virkets avverkning eller utdrivning, sammanhänge enligt departementschefens uttalande bland annat med att sådan mätning i allmänhet vore av enklare beskaffenhet än mätning av köpvirke. Mätningen avsåge nämligen i detta fall merendels allenast ett fastställande av det avverkade virkets kvantitet, ej ett bedömande av kvaliteten. Riktigheten av mätningen vore därför oftast väsentligt lättare att kontrollera än då fråga vore om mätning av köpvirke. De skäl, som talade för införande av mättningsmonopol beträffande den senare mätningen, föreläge därför enligt vad departementschefen vidare uttalade ej med avseende å den förra. Då virkesmättningsnämnds ensamrätt till övervägande del komme att omfatta kvalitetsmätning, skulle ett inordnande av mätning för att bestämma skogsarbetarens avlöning därunder kunna få till följd, att vid sådan mätning hänsyn i ökad omfattning komme att tagas till virkets kvalitet. En dylik utveckling ansågs ej böra befrämjas genom lagstiftningen.

Även om, som det nu anförda giver vid handen, frågan om inmätning av s. k. eget virke genom opartiska organ icke i alla hänseenden är direkt jämförbar med spörsmålet om inmätning av köpvirke, kunna dock starka skäl anföras för att det egna virket i mättningshänseende undergår en likartad behandling som köpvirket. Ur organisatorisk synpunkt måste det obestriddligen vara en påtaglig fördel, om största möjliga kvantiteter virke inmätas av samma organ och efter samma bedömningsmetoder. En sådan ordning torde vara ägnad att minska de samlade mättningskostnaderna. Ju flera uppdrag ett mättningsorgan erhåller ju lägre måste nämligen kostnaderna per inmätt enhet i regel bliva. Det kan ej heller anses förenligt med en rationell ordning att virkesmättningsföreningarnas och industriföretagens mätare fara om varandra under fullgörande av inmätningssuppdrag å närliggande skogsskiften och virkesavlägg. Den omständigheten att köpvirke och eget virke inmätas efter olika bedömningsgrunder kan vidare medföra omgång och besvär för handeln, särskilt vid avyttring av partier som innehålla såväl eget som annat virke. Byte av virke mellan olika industriföretag, vilket numera förekommer i ganska stor omfattning, torde också underlättas av att inmätningen av virket verkställts genom opartiska personer och efter enhetliga bedömningsmetoder.

Men även andra och särskilt de skäl som anförts i förenämnda motion tala för att jämväl det s. k. egna virket bör inmätas genom opartiska förrättningsmän. Det må dock framhållas att de skäl som härutinnan anförts

av Ådalarnas skogsägareförening äro i viss mån missvisande. De fördelar, som i det av föreningen åsyftade fallet framträda vid anlitaandet av egna mätare, torde främst bero på den olika utformningen av mätning sinstruktionerna som användas i olika fall och ej på det förhållandet att industriföretagen använt egna mätare.

Även om flera enskilda företag nedlägga stor omsorg att verkställa mätningen korrekt, torde icke kunna bestridas att mätning utförd genom ett opartiskt organ måste vara överlägsen i flera hänseenden. Som förut framhållits blir mätning spersonalen i ett speciellt organ regelmässigt bättre övad och därigenom säkrare än en personal som mera tillfälligt sysslar med virkesmätning. Ehuru man beträffande mätningen av eget virke icke på samma sätt som i fråga om mätningen av köpvirke kan angiva en motpart, vilken lika påtagligt som säljaren är beroende av utfallet av mätningen, kan det dock ej bestridas att även andra intressen än virkesägarens beröras av mätningen av det egna virket. Det allmänna kan nämligen — såsom också erinras i motionen — ha stort intresse av att mätningen blir riktigt utförd, då denna kan ligga till grund för skatteunderlagets storlek. Genom mätningen fastslås sålunda omfattningen av de från skogarna gjorda virkesuttagen och därmed även den inkomst olika fastigheter lämnat. Det allmänna har intresse av att mätningen av s. k. eget virke verkställas på mest ändamålsenliga sätt även därför att hushållningen av skogstillgångarna på så sätt kan befrämjas (jfr kap. VII; s. 58).

Man får ej heller förbise det mycket viktiga förhållandet att mätningen av virket från industriföretagens egna skogar i regel lägges till grund för betalningen av avverkningsarbetet och utkörningen av virket. För huggare och körare framträder det därför som ett mycket starkt önskemål att all sådan mätning sker fullt opartiskt. Flottningskostnadernas fördelning mellan olika trafikanter i en flottled är också beroende av virkesmätningen. Jämväl med hänsyn härtill måste det eftersträvas, att all mätning kommer att verkställas genom opartiska förrättningsmän. Först därigenom vinnes nämligen verklig garanti för att mätningen under alla betingelser och oberoende av vem som är ägare till virket utföres fullt korrekt och verkligt opartiskt.

Av de skäl som anförts mot att inmätning av s. k. eget virke skall verkställas av opartiska organ synes ett särskilt böra framhållas, nämligen att den på så sätt organiserade inmätningen under vissa förhållanden skulle ställa sig dyrare än om densamma verkställdes av virkesägarens personal. Vissa större industriföretag begagna egna detaljföreskrifter för uppdelning av virket på olika specialsortiment. Dessa föreskrifter skulle korrespondera med företagens olika industrigrenar och ha anpassats efter virkets kvalitet inom skilda anskaffningsområden m. m. Vissa företag uppdelar sålunda virket i ett flertal olika sortiment och åsätta stockarna märken efter anvisningar under drivningen. Det har framhållits, att en sådan speciell sortimentsuppdelning i allmänhet skulle göras snabbare och säkrare av företagets egna mätare, som äro särskilt tränade att tillämpa dessa specialföreskrifter, än av inmätning spersonalens personal.

Från industrins sida har även gjorts gällande, att mätningen av det egna virket regelmässigt vore organiserad efter vad som i de särskilda fallen ställde sig mest lämpligt av praktiska motiv av organisatorisk art. Kostnads- och andra lämplighetshänsyn skulle därvid även spela in. Av den föregående redogörelsen (kap. V; tabell 7 och 8) framgår också, att virkesmätningssammanslagningarna redan nu verkställa inmätning av betydande kvantiteter eget virke. Inom flera virkesmätningssammanslagningars områden ha sålunda industriföretagen under senare år mera allmänt överlämnat all mätning av det egna virket (såväl från egna fastigheter som rotköpt virke) till vederbörande virkesmätningssammanslagning. Den mätning som företagaren själv verkställer har från industrins sida ansetts vara fullt betryggande. Den skulle också ske under omedelbar kontroll av de arbetare som för sin avlöning kunde vara beroende av mätningens resultat.

Vad nu anförts torde måhända giva vid handen, att det skulle vara i viss mån tveksamt, om särskilda lagstiftningsåtgärder finge anses påkallade för att framtvinga en opartisk mätning av s. k. eget virke. Detta skulle i så fall gälla sådant virke som härrörde från industriföretagens egna fastigheter, för vilkas förvaltning regelmässigt anskaffats särskild, skogligt utbildad personal. Annorlunda framträder emellertid förhållandet i vad det avser sådant virke som industriföretagen förvärvat genom s. k. rotköp. Då virkesförsäljningarna numera i växande omfattning övergå till att äga rum genom sådana avtal, få dessa numera större betydelse än tidigare. Om det bestämdes, att köpvirket i regel skulle inmätas genom opartiska mätare, kunde effekten därav väsentligen minskas eller t. o. m. omintetgöras därigenom att virkesköparna allmänt överginge till att förvärva huvudparten virke genom rotköp.

Med hänsyn till förut angivna skäl framträder det enligt skogsstyrelsens uppfattning som både ändamålsenligt och lämpligt, att all mätning av virke i största möjliga utsträckning kommer att verkställas efter enhetliga bedömningsgrunder och genom opartiska förrättningsmän. De invändningar beträffande eget virke som rests häremot torde icke böra tillmätas avgörande betydelse. Särskilt ur skattekontrollsynpunkt kan det i vissa fall icke anses fullt tillfredsställande att stora industriföretag tillåtas själva företaga inmätningen av betydande virkeskvantiteter som utvinns ur egna skogar eller från förvärvade avverkningsrätter. Den kontroll som företagets egna anställda må kunna utöva över inmätningen torde knappast äga tillräcklig betydelse i detta sammanhang. Erinras må vidare, att den av arbetslagarna anordnade kontrollen regelmässigt endast avser den kvantitativa mätningen. Ur skattekontrollsynpunkt spelar givetvis även det kvalitativa bedömandet av virket en viktig roll. Under vissa betingelser skulle det vidare kunna vara ur ekonomisk synpunkt ofördelaktigt att överlåta inmätningen av köpvirket till opartiska organ, därest icke detta organ samtidigt finge handhålla inmätningen av s. k. eget virke.

Om skogsstyrelsen sålunda finner övervägande skäl tala för att inmätningen av eget virke i regel bör handhållas av opartiska mätningssammanslagningar, har

styrelsen emellertid icke ansett sig böra förorda en lagregel av den innebörd att sådant virke obetingat skall mätas på dylikt sätt. Liksom beträffande inmätningen av köpvirke har styrelsen funnit det lämpligast att i första hand överlåta åt de enskilda att på frivillighetens väg söka ordna denna fråga på ett tillfredsställande sätt. Detta ståndpunktstagande har givetvis föranlett jämväl därav att utvecklingen under de senaste åren mer och mer gått därhän att ett flertal industriföretag frivilligt överlämnat all inmätning av virke till opartiska organ. Först i den mån denna utveckling icke fortsätter i önskvärd riktning, bör lagstiftningen ingripa. Skogsstyrelsen förmenar alltså, att de åtgärder som nu böra ifrågasättas å förevarande område kunna inskränkas till en fullmaktslagstiftning. Denna synes böra innehålla bemyndigande för Kungl. Maj:t att, då särskilda skäl tala därför, meddela erforderligt förordnande i ämnet.

En sådan utformning av lagstiftningen torde möjliggöra en önskvärd smidig anpassning av dess tillämpning. Skogsstyrelsen förutsätter, att ifrågavarande fullmakt, åtminstone i vad den avser mätning av virke från egna fastigheter, icke kommer att utnyttjas i andra fall än då det med hänsyn till de intressen som beröras av inmätningen kan anses direkt påkallat att densamma överlämnas till opartiska förrättningsmän. I den mån vederbörande industriföretag kan påvisa att ett överlämnande av inmätningen av det egna virket till opartiskt organ skulle medföra påtaglig skada eller olägenhet för företaget, bör detta såvitt möjligt bibehållas vid sin befogenhet att själv mäta virket. Behörig hänsyn bör därvid i möjligaste mån tagas till industriföretagens önskemål att förbehålla de egna mätarna inmätningen av vissa specialsortiment. Förordnandet skall vidare, där så anses lämpligt, kunna omfatta mätning allenast av virke från s. k. rotköp men icke mätningen av sådant virke som avverkas å företagarnas egna fastigheter. Någon anledning att, som förutsatts i förenämnda riksdagsmotion, i allmänhet begränsa förordnandet till att avse virke som flottas torde däremot icke föreligga.

KAP. IX

Mätningsorganens organisation m. m.**A. 1935 och 1943 års lagstiftning**

1935 års lagstiftning. Under förarbetena till 1935 års lagstiftning i ämnet hävdades från vissa håll, att mätning av virke borde handhavas av statliga organ eller stå under direkt kontroll av statlig myndighet. Yrkanden i sådant syfte framställdes sålunda bland annat av överjägmästarna i Gävle—Dala och Härnösands distrikt.

Från andra håll påyrkades emellertid en sådan organisation av mätningsförfarandet, att mätningen liksom tidigare komme att handhavas av enskilda virkesmätningsföreningar men att dessa eller i varje fall deras styrelser bleve sammansatta på sådant sätt att ej blott virkesköparna utan även virkessäljarna finge en tillfredsställande representation. Från Dalarnas skogsägareförening gjordes, med instämmande av skogsvårdsstyrelsen i Kopparbergs län, gällande, att en virkesmätningsförening borde vara en såväl köparens som säljarens officiella fristående institution beträffande vilkens opartiskhet ingen tvekan kunde finnas.

Svenska skogs- och flottningsarbetareförbundet, som i skrivelse till Kungl. Maj:t redan den 18 november 1925 hemställde om verkställande av utredning rörande lagligt reglerande av förfarandet vid mätning av timmer, förutsatte därvid, att i eventuellt blivande offentliga tumningsföreningar tillfredsställande representation genom förbundet borde beredas jämväl virkes-säljande skogsägare och skogsarbetare.

Beträffande lagstiftningens allmänna innebörd anförde *föredragande departementschefen* i propositionen nr 140 till 1935 års riksdag (i samband med remiss till lagrådet av upprättat lagförslag) bland annat följande.

En grundläggande synpunkt för en lagstiftning, som åsyftar att skydda virkes-säljarnas berättigade intressen i fråga om mätning av köpvirke, bör enligt min mening vara, att en gemensam organisation för denna mätning bibehålles inom de särskilda flodområden eller grupper av flodområden, där en sådan organisation nu finnes. Endast genom en dylik organisation torde kostnaderna för mätningen kunna nedbringas till önskvärd nivå och säkerhet vinnas för mätningens riktiga och ändamålsenliga utförande.

Från denna utgångspunkt lär den ifrågasatta lagstiftningen ej kunna begränsas allenast till sådana organisatoriska ändringar av de nuvarande virkesmätningsför-

eningarna, att virkessäljarna beredas skäligt inflytande å dessas verksamhet. En dylik reglering, som skulle innefatta förbud för virkesmättningsförening att verkställa mätning av köpvirke, med mindre föreningen eller dess styrelse ägde sådan sammansättning, att virkessäljarna vore tillförsäkrade här avsett inflytande, skulle ej skänka någon trygghet för den gemensamma mätningens bibehållande i de trakter, varest föreningarna utöva sin verksamhet. Där verkningarna av en sådan reglering i något avseende befundes ogynnsamma för virkesköparna, skulle dessa vara oförhindrade att upplösa föreningen och återgå till individuell mätning av köpvirket. En upplösning av föreningen skulle kunna framkallas allenast därigenom, att några få större virkesköpare utträdde ur densamma och började själva ombesörja mätningen av sitt köpvirke. En lagstiftning, som medförde den konsekvens, att de nuvarande virkesmättningsföreningarna bragtes att upphöra och att köparna allmänt återginge till ett individuellt mätningssystem, kan ej anses förenlig med det allmännas intresse. Den enhetlighet och noggrannhet i virkesmätningen, som vunnits genom virkesmättningsföreningarnas arbete, skulle då sannolikt gå förlorad. Med den utveckling, som trävaruindustrin numera erhållit, och den tendens till koncernbildning, som under senare år framträtt inom denna industri, skulle det åsyftade rättsskyddet för virkessäljarna näppeligen vinnas genom ett återupptagande av ett individuellt mätningssystem. Här till kommer, att, därest virkesmättningsföreningarna under trycket av en lagstiftning av nyss angiven innebörd ginge sin upplösning till mötes, virkesköparna skulle ha möjlighet att i annan form samverka i fråga om köpvirkets mätning. Att förhindra en dylik samverkan genom stadgande av förbud mot anordnande av gemensam mätning från virkesköparnas sida, med mindre sådant skedde i föreningsform, skulle medföra så stora bevisningssvårigheter vid förbudets tillämpning, att detta sannolikt bleve ineffektivt.

På grund av vad sålunda anförts har jag ej kunnat ansluta mig till de från vissa håll framställda förslagen att söka lösningen av den föreliggande lagstiftningsfrågan genom en på legal väg skedd ombildning av de nuvarande virkesmättningsföreningarna. Ej heller torde en tillfredsställande sådan lösning kunna vinnas genom att, utan ändring av föreningarnas organisation, inskränka lagstiftningsåtgärden till inrättande av ett särskilt organ för upptagande och avgörande av tvister rörande mätningar, som verkställts genom föreningarna. Även om ett dylikt organ anordnades på sådant sätt, att prövningen av berörda tvister kunde ske snabbt och under enkla former, skulle dock med hänsyn till de förhållanden, varunder nämnda mätningar äga rum, hinder i många fall möta för virkessäljarna att påkalla sådan prövning, varjämte de kostnader, som måste bliva förenade med ett förfarande av denna art, skulle särskilt för de mindre virkessäljarna verka avskräckande.

Vid nu angivna förhållanden finner jag någon annan lämplig och effektiv utväg för skyddande av virkessäljarnas ifrågavarande intressen ej stå till buds än att handhavandet av mätningen av köpvirke inom här avsedda delar av landet uppdrages åt särskilda organ med uteslutande befogenhet att, vart inom sitt verksamhetsområde, verkställa sådan mätning.

Jag ansluter mig till virkesmättningskommissionens uppfattning, att mätningssorgan, som nyss sagts, lämpligen bör anordnas såsom en nämnd, sammansatt av lika antal representanter för virkessäljare och virkesköpare samt en opartisk ordförande, ävensom att sådan nämnds verksamhetsområde bör bestämmas efter väsentligen enahanda synpunkter som de nuvarande virkesmättningsföreningarnas arbetsområden.

Lagrådet yttrade i denna del bland annat följande.

Det misstroende mot köparnas mättningsföreningar, som inom vida kretsar av virkessäljare kommit till synes och som jämväl framträtt bland skogsarbetarna, vilkas avlöning delvis beräknas efter inmätt virkesmängd, har under senare år framkallat önskemål om statens medverkan för åstadkommande av en mera tillfreds-

ställande ordning. De särskilda sakkunniga, som år 1927 tillkallades för behandling av, bland andra, föreliggande spörsmål, framhöll, i avgivet yttrande, att de under utredningsarbetets gång kommit till den övertygelsen, att utvecklingen bäst skulle främjas genom frivillig uppgörelse och att man på denna väg bättre än genom tvångsåtgärder kunde nå det inbördes förtroende, som måste anses såsom den viktigaste förutsättningen för en gynnsam utveckling. Efter det de sakkunniga haft överläggningar med representanter för befintliga mätningföreningar och dessa för att bidra till ett gott förhållande mellan säljare och köpare förklarat sig villiga medverka till vissa åtgärder för tillvaratagande av säljarnas intressen, förordade de sakkunniga att frågans återupptagande gjordes beroende av huruvida framdeles några missförhållanden av betydelse att kunna motivera en lagstiftning påvisades. En sakkunnig var dock av skiljaktig mening och framlade särskilt utkast till stadga om virkesmätningföreningar.

Även om under de år som gått sedan nämnda yttrande avgavs en förbättring i förhållandena på vissa håll inträtt, har dock den utredning som nu företagits av virkesmätningsskmissionen enligt lagrådets mening visat, att de yrkanden, som från säljarnas sida alltjämt framställas på åstadkommande av ett fullt opartiskt mätningförfarande, icke sakna berättigande samt att en organisation av mätningen, vilken i lika mån tryggar säljarnas och köparnas intressen, icke kan ernås utan lagstiftningens medverkan. Ett ingripande från statens sida i sådant syfte synes ock lagrådet, även om därav skulle föranledas en begränsning i avtalsfriheten på förvarande område, vara tillräckligt grundat ej minst med hänsyn till virkeshandelns omfattning och dess betydelse för hela landets näringsliv.

Den närmast till hands liggande utvägen kunde — i anslutning till den av reservanten bland 1927 års sakkunniga uttalade meningen — synas vara att mätningens handhavande uppdroges åt särskilda på samarbete mellan köpare och säljare grundade föreningar, vilka skulle äga av offentlig myndighet godkända stadgar. Genom en sådan anordning skulle åt verksamheten förlänas största möjliga frihet. Att denna väg ej beträffs torde främst ha haft sin grund i farhågor att tillräckliga förutsättningar för samarbete inom en sålunda organiserad förening icke skulle finnas. Huruvida densamma varit aldeles oframkomlig, tilltror sig lagrådet icke att bedöma.

Inom riksdagen behandlades frågan av *sammansatt andra lag- och jordbruksutskott*. Utskottets majoritet uttalade sig för den av departementschefen förordade lösningen. En *minoritet inom utskottet*, bestående av sex ledamöter, hemställde emellertid att riksdagen måtte avslå propositionen samt i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om framläggande till 1936 års riksdag av förslag till lag om virkesmätningföreningar i huvudsaklig överensstämmelse med ett av minoriteten reservationsvis framlagt förslag till utskottets yttrande. Häri anfördes bland annat.

Obestriddigt torde vara, att ett rätt allmänt missnöje bland de enskilda skogsägarna i vissa skogsområden i vårt land, där hittills tumningsföreningar handhaft inmätningen av s. k. köpvirke, är rådande däröver, att virkessäljarna haft ringa eller intet inflytande på dessa föreningars verksamhet. Utskottet anser att virkessäljare och virkesköpare genom lagstiftning bör tillerkännas lika medbestämmanderätt i dylika inmätningföreningars ledning. Men utskottet kan däremot icke finna, att det skulle vara lämpligt eller erforderligt att för vinnande av detta syfte tillgripa en så långt gående lagstiftning på detta område, som Kungl. Maj:ts proposition innebär. Tvärtom finner utskottet, att en lagstiftning med så omständliga, statliga bestämmelser av tvingande natur angående inmätning av köpvirke, som innefattas i den föreslagna lagen om virkesmätning, säkerligen skulle vara ägnad att fördira inmätningen och såmedelst verka minskande på skogsägarnas behållning av skogs-

försäljningarna. Bättre torde utan tvivel vara att bygga den erforderliga lagstiftningen på ett bibehållande av de gamla tunningsföreningarna med föreskrifter om lika representation för säljare och köpare i dessas styrelser och med en opartisk ordförande som skiljeman mellan de olika intressena. Utskottet delar nämligen icke den av departementschefen i propositionen uttalade farhågan, att ett bibehållande av tunningsföreningarna med lika bestämmanderätt för säljare och köpare i dessa skulle kunna leda till att en del större virkesköpare utträdde ur föreningarna och själva omhändertog inmätningen. Det innebär nämligen en så obestridd fördel för dessa större köpare att bibehålla den gemensamma inmätningen, att deras kvarblivande i föreningarna med visshet kan förutsättas, även om dessa omändras på sätt utskottet nu ifrågasatt. Tillsättandet av tunningsföreningarnas styrelser sker enligt utskottets mening lämpligast i enlighet med föreskrifterna i den nu föreslagna virkesmätningsslagen. Likaså torde nämnda lagförslags bestämmelser angående revision och beviljande av ansvarsfrihet i föreningarna böra upptagas i den av utskottet tänkta nya lagen. Däremot böra enligt utskottets mening inga föreskrifter i en sådan lag intagas angående sättet för mätningens verkställande. Det blir enligt utskottets förmenande lämpligare och för mätningen billigare, att de blivande styrelserna i mätningsslagen, där ju säljare och köpare äga lika representation, få full frihet att för varje ort bestämma regler och instruktion för virkesmätarna och virkesmätningen. Utskottet anser att i varje flodområde endast må finnas en enda inmätningsslag, och bör en blivande lagstiftning innehålla föreskrift härom. Tvingande föreskrifter rörande bildande av eller bibehållande av virkesmätningsslag böra enligt utskottets mening icke stipuleras i annat hänseende, än att gemensam virkesmätning för flera virkesköpare obligatoriskt skall handhavas av virkesmätningsslag, bildad på sätt blivande lag bestämmer. Då det skulle bli alltför omfattande arbete att ändra den nu föreslagna lagen i enlighet med vad utskottet här anfört, anser utskottet lämpligast, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition ej antages av riksdagen, utan att en ny utredning företages i och för utarbetande av en lag efter i huvudsak de linjer, utskottet härövan antytt.

Som av den förut lämnade redogörelsen (under kap. II; s. 12—15) närmare framgår, innehåller 1935 års lag om virkesmätning i huvudsak de bestämmelser i ämnet som föreslogos av departementschefen.

Vad angår yrkandet om representation för skogsarbetarna i de föreslagna virkesmätningssnämnderna framgick, att förhållandena beträffande huruvida och i vad mån skogsarbetarnas intressen berördes av virkesmätningsslagens verksamhet vore olika inom skilda delar av landet.

Virkesmätningsslagkommissionen, som utgick från att skogsarbetarna icke borde tillerkännas representation i de av kommissionen föreslagna mätningsslagorganen, virkesmätningssnämnderna, anförde i sitt betänkande härom följande.

Kommissionen ville till en början erinra, att virkesmätningssnämnds mätningsslagmonopol ej vore avsett att äga tillämpning i fråga om sådan mätning av virke, som verkställdes uteslutande i syfte att bestämma avlöning åt arbetare, vilka ombesörjt virkets avverkning eller utdrivning. Dylik mätning komme därför sannolikt ej att bli föremål för virkesmätningssnämndernas verksamhet. Väl borde sådan nämnd äga att verkställa även mätning, som nyss sagts; det torde med säkerhet kunna antagas, att nämnden ej komme att anlitas för detta ändamål. Med hänsyn till nu angiven mätning hade skogsarbetarna sålunda ej något intresse av virkesmätningssnämnds sammansättning.

Det förekommer emellertid ej sällan, att mätning av virke avsåge såväl bestämmande av avlöning åt de arbetare, vilka avverkat eller utdrivit virket, som fastställande av köpeskillingen för virket. I dylikt fall vore mätningen underkastad virkesmättningsnämndens mättningsmonopol och skogsarbetarna hade intresse av det sätt, varpå mätningen av nämnden utfördes. Med avseende å detta fall vore att märka, att, där skogsarbetarnas avlöning, såsom vanligen vore händelsen, utginge i förhållande till den uppmätta totala kvantiteten av virket eller i förhållande till sagda kvantitet, minskad med den kubikmassa som svarade mot å virket förekommande s. k. kvantitativa fel, eller efter liknande grund, skogsarbetarnas intressen av representation i virkesmättningsnämnd vore skäligen ringa. Det torde nämligen ej böra förutsättas, att själva uppmätningen av virket skulle av nämnden verkställas felaktigt, och vad anginge de fall, då arbetarnas avlöning reducerades i den mån avdrag å kubikmassan gjordes för s. k. kvantitativa fel, finge erinras, att dylika avdrag vore av jämförelsevis ringa omfattning i förhållande till den totala kubikmassan — av utredningen syntes framgå, att dessa avdrag understundom ej ens uppginge till en procent av kubikmassan — samt att vid sådant förhållande frågan om dessa avdrags bestämmande allenast i mycket obetydlig grad invercade på avlöningens storlek. Om däremot nedsättning i skogsarbetarnas avlöning enligt gällande avtal skulle ske jämväl i den mån s. k. kvalitativa fel föranledde avdrag å virkets kubikmassa, ägde arbetarna otvivelaktigt ett verkligt intresse av virkesmätningens utförande. Enligt de i ärendet avgivna yttrandena syntes emellertid en dylik avlöningsgrund förekomma allenast inom vissa enstaka län. Då det i och för sig vore föga rationellt att bestämma storleken av den ersättning, som skulle utgå för huggning och körning av virke, efter virkets kvalitet, vore det tydligen mindre lämpligt att lägga en dylik avlöningsmetod till grund för medgivandet åt skogsarbetarna av en lagbestämd representation i virkesmättningsnämnd. Det torde böra antagas, att denna metod, som redan övergivits i flertalet av de län, där virkesmättningsföreningar vore verksamma, ej komme att för framtiden bibehållas i de trakter, där den fortfarande vore i bruk. Med hänsyn härtill och då skogsarbetarnas intressen i fråga om virkesmätning väsentligen sammanfölla med virkessäljarnas och sålunda i förekommande fall kunde antagas bli tillgodosedda genom de senares representanter i en legal virkesmättningsnämnd, hade kommissionen funnit tillräckliga skäl ej föreligga att medgiva skogsarbetarna särskild representationsrätt i dylik nämnd.

Kommissionen ville i detta sammanhang erinra, att, därest virkessäljare träffat avtal med skogsarbetare om avverkning och utdrivning av virke på villkor, att avlöning till arbetarna skulle utgå i förhållande till virkets mängd, sådan denna bestämts genom mätning av virkesmättningsnämnd, ett dylikt avtal borde anses innebära, att arbetarna ägde att, då avlöning till dem utbetalades, taga del av det över mätningen upprättade beskedet för utövande av kontroll att avlöningen riktigt beräknats.

I yttrande över kommissionens betänkande framhöll *Svenska skogs- och flottningsarbetareförbundet*, att förutom virkesköpare och virkessäljare jämväl skogsarbetare borde vara representerade i virkesmättningsnämnd.

Departementschefen anförde i propositionen nr 140/1935, att de skäl, som virkesmättningskommissionen anfört mot medgivande av representation för skogsarbetare i virkesmättningsnämnd, ej syntes kunna fränkännas giltighet.

1943 års lagstiftning. Det förslag som framlades i propositionen nr 322 till 1943 års riksdag hade till syfte att möjliggöra auktoriserad mätning över hela landet och beträffande även andra virkessortiment än dem som avsåges i 1935 års lag. Lagen hade i förslaget utformats som en fullmaktslag inne-

bärande att Kungl. Maj:t skulle, då skäl därtill vore, äga förordna, att inom riket eller viss del därav mätning av ved eller annat virke finge, där mätningen skulle ligga till grund för bestämmande av vederlag för virket eller för fastställande av annan ersättning såsom kostnad för transport av virket, ombesörjas allenast av virkesmätare som erhållit statlig auktorisation. Auktorisation som virkesmätare skulle enligt förslaget få meddelas allenast den som vunnit nödig erfarenhet om virkesmätning. Virkesmätningssällskap så ock annan sammanslutning med liknande syfte kunde, om så prövades lämpligt, erhålla auktorisation som virkesmätare. Skedde detta, skulle på sammanslutningen ankommande mättningsarbete utföras av mätningssällskap som vore anställd i sammanslutningens tjänst.

I enlighet med riksdagens beslut blev — som av den föregående framställningen närmare framgår (kap. II) — regeln om auktoriserad mätning i lagen så utformad att förordnande om tillämpning av statliga mätningssällskaps skrifter skulle kunna meddelas samt att sådant förordnande kunde, om förhållandena därtill föranledde, innefatta, att mätningen skulle utföras av auktoriserad mätare, där så påfordrades av den vars rätt berördes av mätningen.

En i ämnet i riksdagen väckt motion innehöll ett yrkande, som gick ut på att virkesmätningssällskap eller annan sammanslutning med liknande syfte alltid skulle erhålla auktorisation såsom virkesmätare. Det torde, enligt vad riksdagen uttalade, vara lämpligt att möjlighet funnes att auktorisera annan än nu nämnd sammanslutning inom dess verksamhetsområde. Riksdagen underströk emellertid, att i förevarande fall auktorisation endast i undantagsfall borde meddelas annan än sammanslutningen (andra lagutsk. utl. nr 53/1943 s. 23).

B. Skogsstyrelsens yttrande och förslag

Enligt skogsstyrelsens förslag (kap. VII och VIII) skall Kungl. Maj:t kunna förordna att mätning av virke i viss utsträckning skall ske allenast av auktoriserad virkesmätare. Styrelsen har emellertid i det föregående understrukit att i första hand en frivillig reglering borde eftersträvas. Kungl. Maj:ts förordnande är sålunda avsett att tillgripas endast om berörda parter uraktlåta att själva ordna mätningen på ett tillfredsställande sätt. Då mätningen av virke i största utsträckning avses att hädanefter komma att handhavas av förrättningsmän anställda hos ett särskilt opartiskt mätningssällskap, bör närmare undersökas hur dessa organ lämpligen skola organiseras.

Det motiv, som anförts för att virkesmätningen bör handhavas av opartiska organ, är främst önskvärdheten att trygga ordning och redlighet i virkeshandeln. En sådan organisation torde emellertid också vara ägnad att höja utbytet av skogstillgången och främja virkesvärden. Det är alltså ett viktigt allmänt intresse att tillse att virkesmätningen handhavas på ett ändamålsenligt och fullt opartiskt sätt. Med hänsyn härtill kan ifrågasättas, om icke de organ som handhava virkesmätningen borde vara statliga.

Vid ställningstagandet till det nu förevarande organisationsspörsmålet får enligt skogsstyrelsens förmenande icke förbises, att å virkesmätningens område genom i huvudsak frivilliga åtgärder byggts upp en organisation i form av virkesmätningsföreningar, vilkas samlade verksamhetsområden numera omfatta hela riket. Som förut understrukits torde den mättningsverksamhet som bedrivs genom dessa föreningar fylla högt ställda anspråk på objektivitet och sakkunskap. Virkesmätningens natur gör det också ändamålsenligt att därav närmast berörda parter under tämligen fria former få mötas och överlägga om föreliggande problem samt gemensamt träffa erforderliga avgöranden. Det måste enligt skogsstyrelsens uppfattning därför anföras mycket starka skäl för att icke i fortsättningen utnyttja den organisation å området som sålunda vuxit fram och visat sig ändamålsenlig. Som lagrådet uttalade vid tillkomsten av 1935 års lagstiftning i ämnet torde härigenom största möjliga frihet förlänas åt verksamheten (s. 83—84).

På grund av det sagda har skogsstyrelsen ansett sig sakna anledning att till närmare övervägande upptaga frågan om ett förstatligande av mättningsorganen. Den kontroll över mättningsarbetet från det allmännas sida, som i anslutning till vad styrelsen förut framhållit torde få anses betingad av omständigheterna, synes med fördel kunna utövas på annat sätt än genom att inrätta statliga mättningsorgan. Styrelsen återkommer härtill i ett senare sammanhang (kap. XI). Det synes enligt styrelsens uppfattning vara viktigast att tillse, att virkesmätningen handhaves av organ som äro verkligt opartiska och som även framträda så för de av mätningen berörda parterna. Någon erinran mot den nuvarande organisationen i detta hänseende har skogsstyrelsen veterligen icke framkommit.

Styrelsen har i det föregående framhållit, att de av mätningen berörda parterna genom mättningsorganen böra tillsammans träffa erforderliga avgöranden. I samtliga virkesmätningsföreningar torde virkesköpare och virkessäljare numera ha lika inflytande beträffande virkesmätningsärendenas behandling. Den omständigheten att säljarna icke ingå som medlemmar i flertalet föreningar utan att dessa äro uppbyggda som sammanslutningar endast mellan virkesköpare läser i detta sammanhang sakna nämnvärd betydelse. Under förutsättning att den nu tillämpade ordningen bibehålles, varigenom det reella avgörandet av sådana ärenden som fastställande av mättningsinstruktioner samt anställande av mättningschef och annan personal ligger hos organ inom föreningarna där båda parterna ha lika inflytande, torde den nuvarande organisationen av virkesmätningsföreningarna ur virkessäljarnas synpunkt få anses tillfredsställande. Med hänsyn härtill har skogsstyrelsen icke funnit anledning att i detta sammanhang ingå på en närmare avvägning mellan köparpartens och säljarpartens inflytande inom föreningarna.

Virkesmätningen är emellertid i flera hänseenden av betydelse icke endast för enskilda virkessäljare och virkesköpare. Sålunda kan den direkt inverka på den ersättning som skall utgå till skogsarbetare av olika kategorier

såsom huggare och körare. På grund härav måste ifrågasättas, om icke jämväl denna part borde erhålla medinflytande i mätningsorganet. Detta önskemål framträder givetvis starkare i den mån mätningsorganet kommer att handha inmätning jämväl av s. k. eget virke. Å andra sidan måste emellertid framhållas, att skogsarbetarna icke på samma sätt som vare sig virkesköpare eller virkessäljare äro beroende av utfallet av mätningen. Kvalitetsbedömningen saknar sålunda i allmänhet betydelse för arbetarparten. I flertalet fall torde också säljarintresset automatiskt tillvarata arbetarintresset.

Då det gäller att bereda arbetarintresset medinflytande i virkesmätningssammanslagningarna uppkomma svårigheter av organisatorisk art. Genom att i föreningarnas styrelser upptaga representanter för samtliga nu nämnda intressen skulle sålunda åvägbringas ett trekantsförhållande som knappast är fullt ändamålsenligt för det löpande arbetet i styrelserna. Som förut framhållits framträder önskemålet att erhålla representation för arbetarna icke lika starkt som beträffande övriga parter. För arbetarparten är sålunda den närmare utformningen av kvalitetsreglerna i mätningssammanslagningarna i allmänhet av mindre vikt. Denna part har i stället intresse av att kunna kontrollera mätningarnas rätta utförande. Ett inflytande i dylikt hänseende skulle kunna beredas arbetarparten genom representation i sådana kontrollnämnder, som nu finnas i ett par virkesmätningssammanslagningar. Dessa nämnders uppgift är nämligen att pröva klagomål över sammanslagningarnas mätningar, varigenom nämnderna komma att utöva kontroll över mätningarna och deras rätta utförande. I nämnderna ingå för närvarande lika representanter för köpare och säljare samt en opartisk ordförande. Enligt skogsstyrelsens uppfattning skulle de önskemål som nu behandlas kunna tillgodoses, om i nämnderna finge ingå en representant för vardera arbetar-, köpar- och säljarintresset. Det kan ifrågasättas, om icke i kontrollnämnderna härutöver borde ingå även en fjärde person som skulle fungera såsom opartisk ordförande. Med hänsyn till önskvärdheten att göra organisationen av dessa nämnder så enkel och smidig som möjligt har skogsstyrelsen emellertid funnit det mest ändamålsenligt att begränsa antalet ledamöter i nämnderna till de tre partsrepresentanterna. Dessa ledamöter böra bland sig utse ordförande. Det bör förutsättas att i nämnderna enbart inväljas personer, som äro väl införsatta i hithörande frågor.

En betydelsefull uppgift för kontrollnämnderna skall som nämnt vara att utgöra klagoinstans beträffande mätningssammanslagningens mätningar. Av stort vikt är givetvis att nämnderna för sina kontrollmätningar komma att äga tillgång till personal som får anses fullt opartisk gentemot den som utfört överklagade mätningar. Med hänsyn härtill kan ifrågasättas, om icke kontrollnämnderna borde organiseras fullt självständiga gentemot virkesmätningssammanslagningarna. I sakens natur ligger emellertid att man av olika skäl icke lämpligen kan anställa särskild mätningssammanslagningsspersonal hos nämnderna. Det torde i stället få ankomma på nämnderna att i varje särskilt fall avgöra huruvida opartisk personal från den inmätningssammanslagning som verkställt den överklagade förrättningen eller personal från annat håll lämpligen bör anlitas. Härvid

lärer det sakna betydelse, om kontrollnämnden utgör ett organ inom virkesmättningsföreningen eller organiseras helt självständigt. Om man väljer sistnämnda alternativ, måste kontrollnämnderna åtminstone delvis finansieras av allmänna medel. Nämnderna skulle därigenom bliva att betrakta som i viss mån statliga organ. Det skulle därvid också framträda som naturligtast låta statlig myndighet utse ledamöterna i nämnderna. Om kontrollnämnderna åter knyts till virkesmättningsföreningarna, bibehåller man även på detta område föreningarnas självbestämmanderätt. I föreningarnas stadgar torde därvid närmare böra angivas hur de olika ledamöterna skola utses. Enligt skogsstyrelsens förslag möter icke hinder för två eller flera virkesmättningsföreningar att, om så anses ändamålsenligt, ha gemensam kontrollnämnd.

Det synes skogsstyrelsen uppenbart, att ett organ som den nu skisserade kontrollnämnden lämpligen icke bör användas uteslutande som klagoinstans. Den erfarenhet och kunnighet på olika områden som nämndens ledamöter besitta torde böra utnyttjas även för andra ändamål. Sålunda ligger det nära till hands att kontrollnämnden får inspektera mättningsarbetet, exempelvis genom kontrollresor. Erfarenheten från sådana inspektioner blir icke endast av nytta för virkesmättningsföreningens arbete. För de i kontrollnämnden representerade parterna måste det också därigenom framstå som en ytterligare garanti för att mätningen omhänderhaves på bästa sätt.

Vad skogsstyrelsen nu anförut avser väsentligen det läge då virkesmätningen i huvudsak ordnas på frivillighetens väg. Styrelsen övergår härefter att behandla det fall då förordnande meddelas, att virkesmätningen i större omfattning skall handhavas av opartiskt organ.

I en sådan situation framträda givetvis de skäl som anförts för statliga mättningsorgan betydligt starkare. Den obestriddliga fördel, som är förenad med att även i ett dylikt läge kunna bibehålla den förefintliga organisationen, gör emellertid att skogsstyrelsen för sin del ansett det mest ändamålsenligt att mätningstvånget i första hand får utövas genom en befintlig organisation på området, givetvis under förutsättning att denna är fullt lämplig för ändamålet. Därest förordnande om mätningstvång obetingat skulle förutsätta inrättandet av nya mättningsorgan, torde detta komma att medföra att en måhända olycklig återhållsamhet iakttoges. Exempelvis i ett sådant läge då virkesmätningen inom ett område tämligen allmänt utföres genom vederbörande virkesmättningsförening men en viss del av densamma handhaves genom parterna själva på ett mindre tillfredsställande sätt, kan det synas vara en alltför omständlig apparat att tillsätta nya organ. Däremot skulle en ändring härutinnan smidigt kunna åstadkommas, om virkesmättningsföreningen kunde erhålla auktorisation att ensam i erforderlig omfattning handhava inmätningen inom sitt område.

Som villkor för att en virkesmättningsförening skall erhålla auktorisation bör givetvis gälla, att föreningen uppfyller de krav i fråga om verksamhetens allmänna syfte och dess utövande som angivits i det föregående samt att

organisationen får anses betryggande. Styrelsen skall alltså vara sammansatt med lika antal representanter för köpare och säljare. Kontrollen över mätningarna skall vidare tillkomma en särskild nämnd, kontrollnämnd, sammansatt av representanter för köpare, säljare och arbetare. Det har härvidlag också syntts lämpligt att uppställa den fordran, att föreningens stadgar godkänts av Kungl. Maj:t.

Skulle åter inom ett område lämplig virkesmätningsförening saknas, bör Kungl. Maj:t äga möjlighet att tillsätta ett särskilt organ för ändamålet. Först i det läge, då parterna underlåta att själva skapa ett betryggande opartiskt organ för virkesmätningen, blir enligt skogsstyrelsens mening nödvändigt att det allmänna inskrider. Härvid skall det enligt förslaget få ankomma på Kungl. Maj:t att förordna att mätning av virke, i den omfattning Kungl. Maj:t bestämmer, skall få utföras allenast av det statliga organet, förslagsvis benämnt virkesmätningsnämnd. Organisationen av en sådan nämnd torde lämpligen kunna anordnas i nära anslutning till vad som här föreslagits beträffande virkesmätningsförening. I sådan nämnd bör sålunda ingå ett lika antal representanter för köpar- och säljarparten ävensom härutöver en opartisk ordförande. Liksom beträffande virkesmätningsföreningarnas mätningar bör i fråga om nämndens mätningar gälla att dessa skola stå under tillsyn av en särskild kontrollnämnd med representanter för köpare, säljare och arbetare. Samtliga nu angivna funktionärer synas böra utses av Kungl. Maj:t. Personalen hos virkesmätningsnämnd — mätningsschef, kontorspersonal, mätare och kontrollanter m. fl. — synes däremot böra antagas av nämnden. Närmare erforderliga regler för virkesmätningsnämnds verksamhet torde böra meddelas i ett av Kungl. Maj:t utfärdat reglemente.

Skogsstyrelsen övergår härefter till att något beröra ett par andra med mätningsorganen sammanhängande spörsmål av organisatorisk art.

Därest statsmakterna, på sätt skogsstyrelsen förutsatt, skulle lämna virkesmätningsföreningarna ökade uppgifter genom auktorisation att handha mätningen inom visst område, uppkommer spörsmålet, huruvida de nuvarande verksamhetsområdena för de olika föreningarna kunna anses fullt ändamålsenliga. Den organisation som här vuxit fram kring ett eller flera vattensystem eller andra geografiska enheter torde i stort sett ha ägt rum under hänsynstagande till föreliggande speciella behov å olika orter. Beträffande några föreningar synes emellertid fog finnas för önskemål om vissa förändringar.

Enligt skogsstyrelsens uppfattning böra emellertid spörsmål som sammanhånga med gränsdragningen mellan olika föreningars områden i första hand avgöras genom frivillig överenskommelse mellan berörda parter, lämpligen under medverkan av Virkesmätningsrådet. Därest detta icke sker på ett tillfredsställande sätt, bör förhållandet uppmärksammas i samband med förordnande om auktorisation och fastställande av stadgar för ifrågavarande virkesmätningsföreningar.

I annat sammanhang har ifrågasatts, om icke vissa fördelar i organisatoriskt hänseende skulle kunna ernås genom gemensam organisation av flottning och virkesmätning. Enligt skogsstyrelsens uppfattning är det emellertid en avgjord fördel, om de organ som handha virkesmätningen äro fullt opartiska även gentemot flottningsintresset. Med hänsyn härtill finner styrelsen det mest ändamålsenligt, att flottning och virkesmätning handhavas av skilda organ. Självfallet böra emellertid dessa organ genom samarbete söka åstadkomma den rationalisering av arbetet som visar sig genomförbar.

Nu befintliga virkesmätningsföreningar äro, som förut närmare berörts (kap. IV), sammanslutna i *Virkesmätningsrådet*. Genom rådet har helt på frivillighetens väg tillskapats ett organ, varigenom arbetet i de skilda virkesmätningsföreningarna kan samordnas. Enligt skogsstyrelsens uppfattning torde Virkesmätningsrådet i framtiden komma att få ökad betydelse. Med den ståndpunkt styrelsen intagit beträffande virkesmätningsorganens ställning såsom frivilliga sammanslutningar framträder det för styrelsen som naturligt att samarbetsorganet lämnas orubbat av en lagstiftning i ämnet.

En mycket viktig uppgift för Virkesmätningsrådet torde i framtiden bliva att utgöra en mellaninstans mellan virkesmätningsföreningarna och statens organ. Framställningar om meddelande av mätningsmonopol och fastställande av stadgar för virkesmätningsförening samt andra mera betydelsefulla spörsmål å virkesmätningens område torde icke böra avgöras av de statliga myndigheterna utan rådets hörande. Överhuvud taget synes rådet väl lämpat som remissinstans å förevarande område. Även beträffande utarbetande av mätningsföreskrifter bör Virkesmätningsrådet få stor betydelse. Skogsstyrelsen återkommer härtill (kap. X). Genom vad nu anförts förutsätter styrelsen, att ett kontinuerligt och smidigt samarbete skall kunna ordnas mellan statens organ och Virkesmätningsrådet.

KAP. X

Enhetliga mättningsföreskrifter**A. 1935 och 1943 års lagstiftning**

1935 års lagstiftning. I 5 § av 1935 års virkesmättningslag stadgas bl. a., att Kungl. Maj:t efter hörande av virkesmättningsnämnd, skall utfärda instruktion rörande förfarandet vid mätning, ävensom till ledning för virkes-säljare och virkesköpare mättningsregler för olika slag av virke (normalregler rörande mättningsmetod och bedömning av virkes beskaffenhet med mera).

De enligt denna lag utfärdade mättningsreglerna skulle vara att betrakta såsom »normalregler». Det torde alltså stå parterna fritt att själva avgöra, huruvida reglerna skulle tillämpas eller icke. Något syfte att genom dessa regler få till stånd enhetlighet olika virkesmättningsområden emellan torde icke ha förelegat. Enligt lagens förarbeten framgår tvärtom, att hinder icke skulle föreligga att för olika delar av virkesmättningsnämnds område utfärda skilda instruktioner och mättningsregler.

1943 års lagstiftning. 1943 års riksdag framhöll, att de önskemål, som ur prisregleringssynpunkt framförts såsom skäl för att få genomföra en ny lagstiftning å virkesmättningsens område, i stor utsträckning torde kunna tillgodoses genom införande av särskilda föreskrifter, som obligatoriskt kunde tillämpas vid utförande av virkesmätning. En del sådana föreskrifter gällde redan beträffande brännved och massaved. I enlighet med vad sålunda anförts föreslog riksdagen att Kungl. Maj:t skulle, då särskilda skäl därtill vore, äga förordna, att mätning av ved eller annat virke, då mätningen vore avsedd att ligga till grund för bestämmande av vederlag för virket eller för fastställande av annan ersättning såsom kostnad för transport av virket, skulle utföras i enlighet med föreskrifter, som meddelades av Kungl. Maj:t eller myndighet Kungl. Maj:t bestämde.

Ehuru ur prisregleringssynpunkt skäl givetvis kunna anföras för att de jämlikt 1943 års lag med vissa bestämmelser om mätning av ved och annat virke utfärdade mättningsreglerna skulle göras enhetliga, har detta av praktiska hänsyn icke hittills kunnat ske beträffande två så viktiga sortiment som sågtimmer av furu och gran samt massaved (i fast mått). Man har i stället, som förut framhållits, tills vidare inom Norrland, Dalarna, Värmland och Dalsland godtagit respektive inmättningsförenings regler. Dessa regler ha därvid fått gälla för all mätning inom området, såväl beträffande för-

eningens som för annan mätning. Samtidigt har emellertid inom skogsstyrelsen igångsatts utredningar för att åstadkomma enhetliga mättningsregler beträffande nu nämnda virkessortiment. Vad angår massaved i travat (löst) mått har skogsstyrelsen efter verkställd utredning utfärdat föreskrifter som numera gälla för landet i dess helhet. Att märka är emellertid, att mätning av massaved i travat mått huvudsakligen tillämpas endast i södra Sverige och Dalarna.

Skogsstyrelsen har som förut omnämnts i ett flertal cirkulär meddelat föreskrifter om inmätning av skilda virkessortiment. Föreskrifterna, som i fråga om timmer av furu och gran endast gälla för södra Sverige, innehålla dels allmänna bestämmelser rörande virkets uppläggning, mätning och märkning, dels ock kvalitetsbestämmelser. De allmänna bestämmelserna äro i väsentliga hänseenden likalydande för de olika sortimenten, medan kvalitetsbestämmelserna av naturliga skäl variera för skilda sortiment. Enligt föreskrifterna gälla i vissa hänseenden olika regler för mätning dels i fast mått (stycketalsmätning) vilket är det vanliga för sågtimmer och andra rundvirkessortiment, dels ock i travat mått (stapelmätning), vilket gäller för massa-ved och brännved m. m.

Beträffande *virkets uppläggning* gäller, då fråga är om mätning i fast mått, att virket skall uppläggas skilt från annat virke och så, att det kan utrullas, avsynas, mätas och märkas oberoende av detta. Det skall vidare läggas på underlag.

Ved som skall mätas i mått skall vara tätt och väl travad samt lagd på kraftiga underlag, så att vedens torkning underlättas. Travarna böra vara försedda med ändstöd och lagda i möjligast rak sträckning. De skola vara så åtskilda, att varje trave kan avsynas från alla sidor. Krokiga klampar skola läggas överst i traven.

Allt virke skall för underlättande av utlastningen läggas så nära som möjligt intill transportleden. Vid allmänneligen befaren väg må virke dock icke uppläggas så, att det hindrar vägens avvattning, skymmer sikten över vägbanan eller eljest innebär fara för trafiksäkerheten.

Vid *virkets mätning* skola måtten angivas enligt metersystemet eller i engelskt mått.

Mätning i fast mått skall tillgå så att längden mätes med mättningsredskap (justerat stålmåttband, wire) av minst virkets längd. Efter avdrag av justeringsmån antecknas som klamps längd återstående antal fulla enheter av det mått, vari mätning sker. Mått skall tagas innanför snedkapning, som inverkar på utbytet. Diametern skall mätas med klave av stål, vars linjal skall hållas vinkelrätt mot klampens längdriktning. Avkortningar skola på tydligt sätt utmärkas på stocken och markeras lämpligen i grovändan med ett kritstreck för varje avkortad måttenhet. Diameternedsättning utmärkes på tydligt sätt på stocken och markeras lämpligen i toppändan med ett kritstreck för varje nedsatt måttenhet. Vid auktoriserad mätning sker markeringen med skarp- eller stukmärke. Avkortningar och nedsättningar skola antecknas å mätbeskedet.

Vid mätning i travat mått användas mätstock av trä, 2 meter lång, graderad i centimeter och nedtill försedd med hak, mätband av stål eller mätlina av stålwire samt tolk eller klave av stål. Varje trave mätes noggrant till höjd, bredd och längd. Måtten tagas som om veden vore inlagd i och väl fyllde en ram (samtliga klampar i travens yttersta skikt tänkas stöda mot ramen). Travens höjd mätes i meter och fallande centimeter. Höjdmått tages sektionvis på båda sidor av traven. Sektionerna skola vara lika långa, i regel 1,5 eller 2 meter. Är travens övre yta ojämn, göras sektionerna kortare, är den jämn, kunna de göras längre. Travens höjd blir lika med medeltalet av samtliga sektioners höjder. Travens bredd utgör vedens verkliga längd, vilken skall överensstämma med den avtalade. Travens längd mätes i meter och fallande decimeter (å travar kortare än 2 meter i fallande centimeter). Längdmått tages å travens båda sidor; travens längd blir lika med medeltalet av dessa mått. För tomrum föranlett av gles travning (gillring), dålig kvistning, för krokiga klampar samt is och snö inuti traven göres skäligt avdrag. Å mätbeskedet antecknas avdraget med angivande av skäl därtill.

Skulle tvist uppstå angående mått, skall ommätning verkställas. Kan tvisten icke biläggas på inmätningplatsen, äger part, såframt fråga ej är om auktoriserad mätning, avbryta förrättningen.

Märkningen utföres vid mätning i fast mått så att kvalitetsbeteckningen anges i toppändan av varje stock. Å sammansatt stock — som får förekomma i ek- och boktimmer — anges kvalitetsbeteckningen för vardera stockhalvan i respektive topp- och rotända. Varje stock skall märkas med köparens märke såvitt ej annat avtalats. Vid auktoriserad mätning skall därjämte anbringas auktorisationsmärke. Samtliga märken skola anbringas så att de bli fullt tydliga och varaktiga.

Vid mätning i travat mått antecknas kvalitetsbeteckningen på lämplig plats på varje trave. Varje trave märkes med köparens märke, såvitt ej annat avtalats; beträffande brännved skall märkning ske när köparen så påfordrar. Vid auktoriserad mätning skall därjämte auktorisationsmärke anbringas.

Märkningen skall ske i samband med inmätningen. Säljaren tillhandahåller och bekostar för mätningen och märkningen erforderlig handräckning.

Mätaren är skyldig att, innan han lämnar inmätningplatsen, noggrant kontrollera, att märkningen blivit omsorgsfullt utförd enligt gällande bestämmelser.

För varje inmätt virkesparti skall *mätbesked* (tumsedel), innehållande alla genom mätningen erhållna uppgifter om virket, ovillkorligen utfärdas. Detta skall ske snarast möjligt och senast inom 8 dagar efter varje mätning.

Å mätbeskedet skall skiljas på träslag, sortiment och olika kvalitetsklasser.

Vidare skall å mätbeskedet angivas

om mätning för viss leverans är avslutad eller ej (slutmått, ej slutmått), köparens, säljarens och markägarens namn och adress,

inmätningplatsen samt därest virket skall transporteras vidare på bil, även transportvägens längd i kilometer, om avlämningsplatsen är känd,

huruvida visst virkesparti på grund av belägenheten anses komma att drabbas av extra utlastningskostnad, samt använt virkesmärke.

Vid mätning i fast mått skall härjämte angivas antalet vältor och stycketalet i varje vältor; om virket ej är upplagt i vältor, antecknas ordet »spritt».

Varje mätbesked skall vara egenhändigt underskrivet av mätaren. Parterna skola snarast tillställas var sitt exemplar.

Beträffande de olika *kvalitetsbestämmelserna* får skogsstyrelsen hänvisa till de utfärdade cirkulären.

I det föregående (s. 25—26) är omnämnt att vissa bestämmelser utfärdats angående handel med brännved och annat virke i löst mått genom förordningen den 9 maj 1924.

B. Skogsstyrelsens yttrande och förslag

Skogsstyrelsen har under ett tidigare avsnitt (kap. VII) upptagit till undersökning, huruvida de missförhållanden å virkesmätningens område som enligt styrelsens uppfattning föreligga skulle kunna avhjälpas enbart genom ett system med fasta regler för inmätningen av virke. Enligt styrelsens mening skulle en sådan utväg emellertid sannolikt icke leda till ett helt tillfredsställande resultat. Styrelsen har i stället ansett sig böra förorda att mätningen av virke i största utsträckning skulle övertagas av opartiska mätningorgan. Därvid har förutsatts, att staten genom lämpliga lagstiftningsåtgärder skulle främja en sådan utveckling å området, som i första hand åstadkommes på frivillighetens väg.

Detta ståndpunktstagande utesluter emellertid icke behovet av det allmännas stöd jämväl vad avser tillämpningen av mättningsregler. För att underlätta en sådan frivillig utveckling å det organisatoriska området som av skogsstyrelsen åsyftats skulle ett system med fasta mättningsregler obestriddligen vara av fördel. Därigenom skulle det icke för parterna i något läge framträda som på så sätt olägligt att överlåta inmätningen åt ett opartiskt organ att man därigenom förlorade den frihet i själva mätningens utförande som eljest skulle föreligga. Enligt vad skogsstyrelsen funnit torde vidare knappast kunna förutsättas, att all inmätning kommer att övertagas av virkesmättningsföreningar. För att den mätning, som alltså jämväl i fortsättningen verkställes genom parterna själva, skall bli jämförbar med den opartiska mätningen, synes det styrelsen angeläget att den utföres enligt samma regler.

Under åberopande av vad skogsstyrelsen nu anfört har styrelsen ansett sig böra föreslå, att de bestämmelser som finnas i 1943 års lag i huvudsak bibehållas som ett komplement till den reglering å det organisatoriska området som styrelsen förordar. Det torde således alltjämt böra ankomma på Kungl. Maj:t att, när skäl därtill äro, kunna förordna att mätning av virke

skall utföras i enlighet med föreskrifter som meddelas av Kungl. Maj:t eller efter Kungl. Maj:ts bestämmande av skogsstyrelsen. I samband med sådant förordnande torde det vara ändamålsenligt att Kungl. Maj:t tillika föreskriver, att mätningen skall, där så påfordras av den vars rätt beröres av mätningen, utföras av virkesmätare, som erhållit officiellt tillstånd (auktorisation). Auktorisation som virkesmätare torde därvid i första hand böra meddelas virkesmätningssförening som uppfyller de av skogsstyrelsen i det föregående för sådant ändamål uppställda fordringarna (kap. IX).

Genom vad skogsstyrelsen sålunda förordnat skulle de framsteg å virkesmätningens område, som med stöd av 1943 års lagstiftning åstadkommits såtillvida att fasta regler börjat komma till användning även vid den fria mätningen, bevaras och kunna ytterligare befestas.

Ehuru en stor fördel får anses vunnen därigenom att enhetliga regler för virkesmätningen regelmässigt komma att tillämpas åtminstone inom samma virkesmätningssföreningens område, måste dock åtminstone på något längre sikt som mål uppställas, att samma regler bliva gällande för betydligt större områden med likartade avsättningsmöjligheter för virket; beträffande sådana sortiment där så anses lämpligt böra reglerna om möjligt gälla för landet i dess helhet.

Som skogsstyrelsen förut framhållit äro de av de olika virkesmätningssföreningarna utfärdade mätningsinstruktionerna sinsemellan olika. Mätning av massaved i fast mått verkställes sålunda av två föreningar (Ljusnan och Wermländska) på mitten. Den ena föreningen mäter veden i fasta och den andra i varierande längder. Samtliga övriga föreningar, som tillämpa mätning i fast mått, mäta veden i varierande längder och i topp. Virkesvolymen erhålles med tillhjälp av särskilda kuberingsstabeller, s. k. flottningskubikstabeller. Olika sådana tabeller användas.

De kuberingsstabeller som användas vid toppmätning giva rätt uttryck för volymen under förutsättning att stockarnas avsmalning är densamma som för det material, som låg till grund för tabellernas upprättande. Detta har medfört, att virkesvolymen blir riktigt bestämd endast beträffande föga avsmalnande virke. För starkt avsmalnande virke, såsom virke från fjällskogar, kan den genom tabellerna erhållna volymen för ett virkesparti behöva höjas med inemot 50 procent för att motsvara den verkliga.

För virkets värdesättning är icke endast kvantitet utan även kvalitet av betydelse. Även där massaveden skall användas till samma fabrikation och kraven på dess kvalitet borde vara ensartade inom olika områden, behandlas virket med hänsyn till förekomsten av kvalitetsfel ej likartat av skilda virkesmätningssföreningar. Sålunda tillåta vissa föreningar icke röta i prima sulfited, medan andra härutinnan medgivit viss tolerans i varierande omfattning. Även förekomsten av sådana kvalitetsfel som tjurved, klykor, dubbelstammar, krökar, blåyta, lyror och kvistknölar behandlas olika inom skilda föreningar. I vissa föreningar tillåtas exempelvis vissa fel i begränsad

omfattning utan avdrag, inom andra skola fel däremot föranleda avdrag å volymen.

Även beträffande timmer tillämpas olika instruktioner.

Denna ordning med olika mättningsinstruktioner kan knappast anses tillfredsställande. Försäljningen av virke försvåras när den skall äga rum inom ett annat område än där inmätningen verkställts. Vissa industriföretag företaga regelmässigt virkesinköp inom flera virkesmättningsföreningars områden. För dessa framträder systemet med olika mättningsinstruktioner givetvis såsom olägligt. Ett fullt enhetligt mätningssystem skulle sålunda underlätta virkeshandeln. Först genom ett sådant möjliggöres vidare upprättande av en tillförlitlig avverkningsstatistik. Å prusbildningens område måste det också vara en avgjord fördel med en sådan enhetlighet. För närvarande kunna nämligen virkespriserna inom olika virkesmättningsföreningars områden endast med svårighet och ofullständigt jämföras med varandra. Jämväl andra fördelar av mera organisatorisk natur äro förenade med enhetliga mättningsregler. Sålunda skulle därigenom mättningspersonalens utnyttjande underlättas. Slutligen torde ett enhetligt mätningssystem möjliggöra en rationellare utbildning av mättningspersonal och bör därigenom på längre sikt vara ägnat att göra mätningen säkrare och bedömningen enhetligare.

Även om sålunda enligt skogsstyrelsens uppfattning starka skäl kunna anföras för införande av gemensamma inmättningsregler för stora delar av landet, anser sig styrelsen dock icke vilja förorda att en sådan ordning tillskapas tvångsvis. Styrelsen finner alltså att man även å detta område närmast bör eftersträva en frivillig reglering. En i huvudsak allmän uppgift torde dock vara att leda tillskapandet av sådana mättningsregler som äro lämpliga att tillämpas inom större områden. Sedan dylika regler framkommit, torde man till en början böra avvakta de olika virkesmättningsföreningarnas ställningstagande, innan det allmänna vidtager ytterligare åtgärder för reglernas tillämpning. Man måste därvid givetvis noga pröva de skäl som kunna anföras för att inom någon virkesmättningsförenings område fortfarande bibehålla de äldre reglerna eller vidtaga lokala jämkningar i de allmänna föreskrifterna. Svårigheter och avsevärda kostnader äro alltid förenade för en virkesmättningsförening med övergången från ett mätningssystem till ett annat. Tidpunkten för övergången till ett nytt system måste därför i varje fall såvitt möjligt anpassas efter föreningarnas berättigade önskemål. Detta torde kunna ske därigenom att antingen de allmänna reglerna till en början göras tillämpliga endast inom vissa virkesmättningsföreningars områden eller dispens meddelas.

Även om ett enhetligt mätningssystem tillämpas beträffande något virkes-sortiment, är det givet att tid efter annan erfordras översyn och eventuell omarbetning. Nya krav från skogsbrukets och industrins sida, nya mättningsmetoder, överhuvud taget hela utvecklingen å det skogliga och skogsindustriella området kommer med säkerhet att framskapa nya behov och nya mättningsmetoder. Till följd därav framkomma också önskemål om nya el-

ler ändrade mättningsregler. Det ständiga arbete som här torde bliva erforderligt synes lämpligast böra ske i form av samarbete mellan de olika mättningsorganen och det allmänna. En sammanslutning sådan som Virkesmättningsrådet kommer att fylla en viktig funktion för att åstadkomma detta samarbete. I sakens natur ligger att tillämpningen av ett enhetligt mättnings-system måste vara smidig och lätt kunna anpassas efter ändrade förhållanden.

I detta sammanhang vill skogsstyrelsen slutligen något beröra frågan om *lämpligheten av engelskt mått eller metersystem vid mätning av rundvirke i fast mått*. Sedan styrelsen i skrivelse den 23 april 1945 hos Virkesmättningsrådet anhållit om utredning i denna fråga, har rådet i skrivelse den 2 november 1945 anfört i huvudsak följande.

»Ett enhetligt måttssystem anses fördelaktigt av följande skäl:

Alla jämförelser beträffande såväl kvantiteter som priser underlättas i hög grad. Detta gäller ur såväl köpar- som säljarsynpunkt men även ur myndigheters synpunkt (speciellt skogsaccisdeklarationerna men även de vanliga inkomst-deklarationerna). Den moderna skogshanteringen torde icke kunna undvara att göra ständiga jämförelser — all statistik är ju byggd på sådana. Statistiken blir värdefullare ju mera felmöjligheterna minskas.

Det förekommer ibland, att nuvarande svårigheter att göra rättvisande jämförelser medvetet utnyttjas för att främja vissa syften. Ett enhetligt måttssystem skulle givetvis försvåra sådana utslag av illojal konkurrens.

Ur ren arbetssynpunkt är det givetvis lättare för den personal, som sysslar med virke och virkesaffärer, att endast behöva röra sig med ett måttssystem och helst då ett system, vars enheter äro lätta att hålla i minnet.

Ur mätningssynpunkt medför ett enda måttssystem följande fördelar:

Lättnad för mätningsspersonalen att ej behöva medföra dubbla uppsättningar av mätkedjor, mätböcker, mätbesked etc.

Såväl i direkta mättningsarbetet som i skrivarbetet vinnas större rutin och minskas felriskerna när endast ett måttssystem förekommer.

Samma gäller även för bokföring och allt övrigt kontorsarbete.

Engelska måttet anses lämpligast som måttenhet av följande skäl.

Ur mätningsteknisk synpunkt. Foten är en lämplig enhet för stockens längdmätning. Metern och även halvmestern äro för långa för att tillåta nödiga variationer. Annan, mindre del av metern, större än en decimeter, exempelvis $2\frac{1}{2}$ eller 3 decimeter, är givetvis tänkbar som enhet, men en sådan 'sammansatt' enhet kommer att medföra vissa olägenheter. Dels blir kuberingen försvårad, dels komma naturligen svårigheter att uppstå för gemene man att förstå och tillämpa dessa nya enheter. Erfarenheter från Norge bestyrka dessa förhållanden. Decimetern som längdmått är å andra sidan så kort, att redovisningen blir alltför otymlig.

Vid längdavgöringar exempelvis, kan avdraget för visst fel avvägas riktigare med foten som enhet jämfört med halvmestern. Troligen bli avdragen för stora, när halvmeteravgöringar användas. En sammansatt måttenhet enligt ovan torde i fråga om avgöringar kunna likställas med den engelska foten.

För diametermätningen kan det inom rimliga gränser vara likgiltigt vilken enhet som användes. Enheten bör dock ej vara så liten, att en både snabb och korrekt avläsning försvåras. En riktig virkesvolym kan erhållas även efter diametermätning i så stort mått som $\frac{1}{2}$ " under förutsättning av matematisk korrektion av kuberingstalen.

Virkesvolymen blir mera exakt angiven i kubikfot än i kubikmeter, såvida man skall begränsa sig till ett rimligt antal decimaler. $0,1 \text{ f}^3$ är exempelvis endast $\frac{1}{3}$ av $0,01 \text{ m}^3$. Virkesvolymen uttryckt i kubikfot med endast en decimal är alltså tre gånger så noggrann, som om den uttryckts i kubikmeter med två decimaler.

Av det ovan anförda framgår att engelska måttssystemet ur mätningsteknisk synpunkt måste anses överlägset metersystemet.

Ur kommersiell synpunkt. Svenska trävaruexportföreningen har efter ett långt och ihärdigt arbete lyckats åstadkomma att det engelska måttet användes som europeiskt enhetsmått för sågade trävaror. Då detta mått även gäller i Nordamerika, Canada och Australien, synas utsikter till att på detta område införa metermättet f. n. icke föreligga.

Rundvirket bör givetvis mätas efter samma måttssystem som det sågade virket. Härav följer, att sågtimmer, som är avsett att förädlas till exportsågvirke, måste mätas i engelskt mått.

Som framgår av ovan anförda synpunkter, anses ett enhetligt måttssystem fördelaktigt. Därav framgår alltså, att engelska måttet bör användas vid mätning ej enbart av sågtimmer, utan även av massaved och plywoodvirke.

För vissa slag av specialvirke, såsom exempelvis fanérvirke av olika lövträdslag, kunna möjligen anföras skäl för användning av metermättet. Detta är dock att hänföra till rena undantag, som icke kunna inverka på frågan i stort.

Sammanfattningsvis kan framhållas att ur kommersiell synpunkt metersystemet för närvarande, och till dess detsamma införts inom den övervägande delen av de träimporterande länderna, är helt olämpligt.

Ur apteringssynpunkt. För en apterare eller en huggare måste det givetvis vara synnerligen olämpligt att behöva aptera varje träd delvis i meter och delvis i engelskt mått.

Engelska måttet torde vara lämpligast, då dess enheter äro 'lagom stora' ur aptersynpunkt. Såväl längderna i fot som diametrarna i $\frac{1}{2}$ " äro lätta att komma ihåg och lätta att kombinera.

Ur allmän synpunkt är engelska måttet avgjort att föredraga därför att allra största delen av allt rundvirke i fast mått i Sverige f. n. torde apteras och mätas i engelskt mått. En omläggning komme alltså att medföra betydande praktiska svårigheter och draga stora kostnader för ändring av redskap, blanketter och dylikt.»

För egen del anser sig skogsstyrelsen för närvarande icke böra framlägga något förslag i detta ämne. Enligt styrelsens uppfattning bör dock under de fortsatta strävandena för att åstadkomma ett enhetligt mätningssystem särskild uppmärksamhet vara riktad jämväl å detta spörsmål. Ett i övrigt enhetligt mätningssystem kan givetvis tillskapas utan att enhetlighet föreligger beträffande måtten. Metersystemet och de engelska måtten torde därför tillsammans alltjämt böra få begagnas alternativt i fråga om mätning av rundvirke i fast mått. Som ett önskemål torde dock böra uppställas att en övergång till begagnandet av ett enhetligt måttssystem kommer att ske så snart förutsättningar för en sådan reform anses vara för handen. Härvid bliva uppenbarligen förhållandena i andra länder av största betydelse.

KAP. XI

Kontrollåtgärder m. m.**A. Nuvarande organisation**

Virkesmätningssammanslagningarna äro så organiserade, att de skola själva utöva kontrollen över verkställda mätningar. Hos samtliga föreningar finnas sålunda, som förut omtalats (s. 33—34), anställda ett antal kontrollanter. Dessa utöva en löpande kontroll över mätningarna i form av stickprovsgranskning, ommätningar etc. Kontroll utövas härjämte genom föreningarnas mätningsschefer och distriktschefer. Part som är missnöjd med utförd mätning kan också påkalla kontrollmätning. I vissa föreningar äro för sådant ändamål inrättade särskilda kontrollnämnder.

I 1935 års lag om virkesmätning (15 §) är beträffande denna fråga stadgat följande. Om sakägare icke åtnöjes med mätningsförrättning, skall han däröver äga föra klagan hos vederbörande virkesmätningssammanslagning sist före klockan tolv å trettionde dagen efter förrättningens avslutande, såframt han icke vid avslutandet eller sedermera före klagotidens utgång hos sammanslagningen skriftligen godkänt förrättningen. Om sammanslagningen finner besiktning av det virke förrättningen avser vara av nöden, skall sammanslagningen, där denna ej själv verkställer besiktningen, ha att förordna en eller flera ojäviga och sakkunniga personer att skyndsamt företaga besiktningen samt däröver till sammanslagningen avgiva redogörelse. Där flera förordnas, skall en utses till förman. Denne skall på sätt mätningssammanslagningens föreskriver ha att kalla part till besiktningen. Nödig hantlangning skall av klaganden utgöras vid äventyr att arbetet utföres på dennes bekostnad. Kostnaden för besiktningen skall förskjutas av sammanslagningen men skall genom sammanslagningens slutliga beslut kunna åläggas klaganden. Prövas ändring böra vidtagas i mätningen, skall sammanslagningen ha att utfärda nytt mätbesked. Finnes utförd märkning böra ändras, skall sammanslagningen ha att därom föranstalta. Sammanslagningens slutliga beslut i anledning av klagomål över mätning skall ofördröjligen tillställas part.

Över virkesmätningssammanslagningens beslut i ärende som nu sagts må klagan ej föras.

Enligt 1943 års lagstiftning skall tillsynen över mätningssammanslagningens fullgörande utövas av skogsstyrelsen. Beträffande auktoriserad mätning gäller vidare, att missnöjd part kan klaga däröver hos skogsstyrelsen. Över skogsstyrelsens beslut härutinnan må klagan däremot icke föras.

Denna lagstiftning har sålunda tilldelat skogsstyrelsen ett flertal uppgifter. Enligt vad nu nämnts har styrelsen att utöva en omfattande tillsynsverksamhet samt att utgöra klagoinstans beträffande auktoriserade mätningar. I det föregående har ingående redogjorts för styrelsens åliggande att utfärda mätningsföreskrifter. Slutligen ankommer på styrelsen att meddela dispens från särskilda bestämmelser i dessa föreskrifter.

Skogsstyrelsens sålunda angivna uppgifter med virkesmätningen handhaves å en särskild avdelning inom styrelsen. Denna förestås av en jägmästare, tillika föredragande. Å avdelningen äro vidare anställda en assistent samt tre skrivbiträden, av vilka en jämväl fullgör registrering och andra mera kvalificerade uppgifter. För den direkta kontrollverksamheten äro med hänsyn till mättningsverksamheten under året anställda ett växlande antal (1—6) reseinspektörer.

Beträffande antalet å avdelningen handlagda ärenden under budgetåren 1944/45 och 1945/46 ha uppgifter intagits i en som bilaga till detta betänkande fogad uppställning (*bilaga 3*).

B. Skogsstyrelsens yttrande och förslag

I tidigare sammanhang har skogsstyrelsen framhållit att virkesmätningens rätta handhavande vore av intresse jämväl för det allmänna. Ett visst inflytande å mätningarnas handhavande från statens sida måste med hänsyn härtill framträda som naturlig. Skogsstyrelsen har emellertid icke funnit det ändamålsenligt att själva utförandet av mätningarna, åtminstone icke som regel, skulle tillkomma statliga organ utan i stället de redan befintliga enskilda virkesmättningsföreningarna. Vid sådant förhållande bör det statliga inflytandet å området lämpligen komma till stånd genom viss tillsynsverksamhet över mätningarna. Detta framträder så mycket naturligare som mätningarna jämlikt skogsstyrelsens förslag i viss utsträckning torde komma att ske enligt föreskrifter som utfärdats av myndighet. I än högre grad blir det fallet, därest föreningarnas verksamhet direkt stödes därigenom att Kungl. Maj:t förskriver att virkesmätningen i viss omfattning obligatoriskt skall verkställas genom föreningarna.

Det allmännas tillsynsverksamhet beträffande virkesmätningen synes enligt skogsstyrelsens uppfattning liksom för närvarande lämpligen böra bedrivas i form av inspektioner. Genom dessa bör i första hand fastställas, om mätningarna verkställas i enlighet med utfärdade föreskrifter och överhuvud taget handhavas på ett ändamålsenligt sätt. I sakens natur ligger att tillsynen över de mätningar, som fullgöras av andra än opartiska organ, måste bli den mest tidskrävande uppgiften. En löpande kontroll över virkesmättningsföreningarnas egna mätningar torde nämligen i fortsättningen liksom hittills komma att utövas genom föreningarna själva. Detta hindrar emellertid icke att som nämnts en viss tillsyn från det allmännas sida bör äga rum även beträffande virkesmättningsföreningarna.

Inspektionerna böra icke endast avse kontroll. De synas även och i minst

lika hög grad böra innefatta upplysning. Under inspektionerna iakttaga bristfälligheter i mätningarna kunna säkerligen i flertalet fall tillrättas genom lämplig handledning. Överhuvud taget böra inspektionerna i första hand icke anordnas efter fiskaliska synpunkter.

En viss tillsyn över den auktoriserade virkesmätningen kommer också att ske därigenom att denna mätning föreslagits skola genom klagan kunna bringas under skogsstyrelsens prövning.

Den organisation på virkesmätningens område, som skogsstyrelsen i det föregående ansett sig böra tillstyrka, har lämnat åtskilliga uppgifter åt statliga organ. Mätningföreskrifter skola utarbetas. I den mån sådana givas officiell prägel och förordnande meddelas om deras tillämpning, torde dispenser behöva lämnas. Det allmänna skall handha en viss tillsyns- och upplysningsverksamhet. Men härutöver torde av den föregående framställningen följa att statens representanter måste noggrant göra sig underrättade om utvecklingen å virkesmätningens område. Frivilliga åtaganden från de enskildas sida böra eftersträvas. Man måste därför förutsätta att viktiga initiativ skola kunna tagas från det allmännas representanter. I första hand böra dessa därvid söka eftersträva att virkesmätningen genom frivilliga åtaganden ordnas på mest tillfredsställande sätt.

Alla nu nämnda uppgifter lämpa sig knappast för direkt handläggning hos Kungl. Maj:t. Flertalet äro av den natur att de torde böra handhavas av central myndighet. Det mest ändamålsenliga är därvid utan tvivel att hela verksamheten koncentreras hos en myndighet. Vissa skäl torde kunna anföras för att kontrollen över mätningföreskrifterna sammankopplades med kontrollen över lagen om mått och vikt. I så fall skulle mynt- och justeringsverket erhålla även förevarande tillsynsverksamhet. Någon egentlig fördel av organisatorisk art torde emellertid knappast vara förenad härmed. För fullgörande av tillsynsverksamhet å virkesmätningens område kräves nämligen en speciell sakkunskap, vilken icke är erforderlig vid den tillsynsverksamhet som nu utövas genom mynt- och justeringsverket. Övriga uppgifter å förevarande område kräva i ännu högre grad sådan speciell sakkunskap. Då denna är att hänföra till det skogliga området, finner skogsstyrelsen, som i detta ämne samrätt med mynt- och justeringsverket, det naturligt att förevarande uppgifter anföras åt styrelsen. En sådan anordning underlättas genom att styrelsen redan byggt upp en organisation för ändamålet och därigenom vunnit viss erfarenhet å området. Vissa ärenden, såsom utfärdandet av mätningföreskrifter, böra självfallet avgöras efter samråd jämväl med mynt- och justeringsverket.

Skogsstyrelsen övergår härefter till att behandla spørsmålet huru virkesmätningens ärendena närmare böra beredas och handläggas inom styrelsen samt personalbehovet för ändamålet.

Enligt skogsstyrelsens uppfattning är det med hänsyn till virkesmätningens natur och dessa ärendens beskaffenhet mest ändamålsenligt att ärendena inom styrelsen, liksom för närvarande, beredas å en särskild avdelning eller byrå, vars chef själv bör svara för ärendenas föredragning. Därest det

nu av styrelsen framlagda lagförslaget upphöjes till lag, torde arbetsuppgifterna med virkesmätningen bliva av konstant natur. Skäl kunna därför anföras för att de till denna avdelning knutna befattningshavarna i allmänhet omedelbart uppföras å ordinarie stat. Å andra sidan torde vissa svårigheter, innan någon erfarenhet vunnits av den nya lagens tillämpning, föreligga att nu bedöma det närmare behovet av personal å avdelningen. Enligt skogsstyrelsens uppfattning synes det vidare lämpligt att till denna avdelning hänföra vissa andra uppgifter än som direkt sammanhånga med virkesmätningen. Styrelsen åsyftar härvid uppgifter med sådan skoglig statistik jämte därmed sammanhängande utredningar, som icke ombesörjas av andra myndigheter, nämligen huvudsakligen virkes-, social- och ekonomisk statistik. Ärenden som röra virkesstatistik äga ett visst samband med frågor som beröra virkessortiment och virkesmätning.

Med hänsyn till det anförda synas befattningshavarna tillsvidare icke böra uppföras å ordinarie stat. Vissa av dem torde dock böra beredas extra ordinarie anställning. Utgifterna för denna avdelning böra hädanefter bestridas från styrelsens avlönings- och omkostnadsanslag och icke som för närvarande från ett särskilt anslag.

Av den föregående framställningen torde framgå att stora krav icke endast på tekniskt kunnande inom det skogliga området utan även på ömdöme, förhandlingsvana och initiativförmåga måste ställas på den person som närmast skall svara för virkesmätningens ärendenas handläggning inom styrelsen. Härtill kommer att under hans föredragning som förut nämnts böra läggas vissa statistiska arbetsuppgifter. Samtliga ifrågakomna åligganden kräva också en mycket specialiserad sakkunskap. Styrelsen anser sig därför böra föreslå att för dessa ärendens handläggning inrättas en särskild tjänst som byråchef i lönegrad Eo 30. Avdelningen bör i anslutning därtill få ställning som en byrå inom styrelsen (byrån för virkesmätning och statistik).

För att byråchefen skall erhålla tillfälle att följa utvecklingen å ifrågavarande område, upprätthålla nödig kontakt med berörda parter och själv deltaga åtminstone i de viktigaste inspektionerna är det ofrånkomligt, att han för det mera löpande arbetet beträffande virkesmätningen liksom för närvarande har tillgång till ett arbetsbiträde med högre skoglig utbildning. Med hänsyn till de kvalifikationer som böra ställas å denna befattningshavare, som bland annat skall vara ställföreträdare för byråchefen vid ofta återkommande tjänsteresor, semester etc., synes han böra placeras lägst i lönegrad Eo 21 och benämnas byråsekreterare.

Styrelsen framlägger i annat sammanhang förslag rörande den personal som erfordras för de statistiska arbetsuppgifterna å byrån.

Behovet av kvinnlig biträdespersonal för virkesmätningen sammanhänger självfallet nära med den övriga personalens storlek. Under alla förhållanden torde för arbetets behöriga utförande erfordras tre befattningshavare. Av dessa bör en ha att fullgöra mera ansvarsfulla uppgifter såsom korrekturläsning, diarieföring, registrering och uppsättande av enklare skrivelser. Det förtjänar framhållas, att omfattningen av sådant kvalificerat arbete med

sannolikhet blir förhållandevis stor. Med hänsyn till det anförda och då byråns uppgifter med statistik jämväl torde förutsätta att byrån har tillgång på åtminstone ett mera kvalificerat biträde förmenar styrelsen att en av de kvinnliga befattningshavarna bör erhålla avlöning såsom kontorist i lönegrad Eo 9. De båda övriga kvinnliga biträdena synas böra placeras såsom kontorsbiträden i lönegrad Eo 4.

Vad angår behovet i övrigt av arbetskraft å byrån ligger det i sakens natur, att detsamma endast kan beräknas approximativt. Nädvändigt torde under alla förhållanden vara att organisationen göres elastisk. Personalbehovet kommer med största sannolikhet att undergå avsevärda växlingar och kan även variera säsongmässigt. För anställande av tillfällig arbetskraft å virkesmättningsavdelningen bör sålunda i staten beräknas ett icke alltför obetydligt belopp. För nästa budgetår torde det böra upptagas åtminstone till 25 000 kronor. Härav torde bl. a. böra bestridas avlöning till reseinspektörer och extra kvinnlig arbetskraft. Styrelsen torde sannolikt komma att behöva anlita minst en reseinspektör under hela året och ytterligare två eller tre under delar av året. Arvodet till årsanställd reseinspektör synes icke böra överstiga 800 kronor för månad och till övriga 700 kronor för månad.

Skogsstyrelsens nu angivna beräkning av personalbehovet å en blivande byrå för virkesmätning m. m. inom styrelsen har skett under förutsättning att juridisk och kameral sakkunskap ävensom vaktmästarbiträde komma att ställas till byråns förfogande genom annan personal hos styrelsen.

Personalstaten å byrån för virkesmätning och statistik skulle, i vad den avser virkesmätningen, i enlighet med det anförda få följande utseende.

Icke-ordinarie personal

	Lönegrad
1 byråchef	Eo 30
1 byråsekreterare	Eo 21
1 kontorist	Eo 9
2 kontorsbiträden	Eo 4.

Som förut nämnts skulle för avlönande av tillfällig arbetskraft erfordras ett belopp av 25 000 kronor. Härjämte torde för särskilda undersökningar, anlitande av experter m. m. böra upptagas ett belopp av 25 000 kronor. Styrelsen beräknar härvid att under nästa budgetår omfattande utredningar med överarbetning av olika mätningsföreskrifter komma att fortgå.

Med ledning av erfarenheten från föregående budgetår torde för virkesmättningsärendena följande belopp böra beräknas under styrelsens omkostnadsanslag.

1) rese- och traktamentsersättningar	kronor 20 000
2) tryckningskostnader	» 3 500
3) expenser	» 6 500

Summa kronor 30 000.

Slutligen förmenar skogsstyrelsen, att ett genomförande av vad styrelsen förut förordat medför behov av utbildning av ytterligare virkesmätare. Ett anslag för sådant ändamål av oförändrat 10 000 kronor torde därför böra uppföras för nästa budgetår.

KAP. XII

Specialmotivering**A. Förslaget till lag om virkesmätning**

Skogsstyrelsens förslag innebär att 1935 års lag om virkesmätning skall ersättas av ny lag i ämnet gällande för landet i dess helhet. Lagen har liksom den nuvarande benämnts lag om virkesmätning.

1 §.

I likhet med 1935 och 1943 års lagstiftning innefattar den nu föreslagna lagstiftningen, att bestämmelserna i lagen skola träda i tillämpning först efter Kungl. Maj:ts särskilda förordnande (fullmaktslag).

I paragrafens *första stycke* har intagits ett stadgande av innebörd att mätning av virke skall, i den omfattning Kungl. Maj:t bestämmer, utföras i enlighet med föreskrifter som meddelas av Kungl. Maj:t eller efter Kungl. Maj:ts bestämmande av skogsstyrelsen. Huvudsyftet med stadgandet är att virkesmätningen i största möjliga utsträckning skall komma att ske efter enhetliga regler. Som av den föregående framställningen (kap. X) närmare framgår har skogsstyrelsen avsett att enhetliga mättningsregler i första hand, liksom redan genomförts med stöd av 1943 års lagstiftning, skola gälla inom samma virkesmättningsförenings område. Till en början torde detta böra tillämpas så att skogsstyrelsen förordnar, att de av olika virkesmättningsföreningar tillämpade mättningsföreskrifterna skola gälla inom respektive förenings verksamhetsområde såväl vid föreningarnas som vid annan inmätning. Det har även förutsatts att enhetlighet å förevarande område i möjligaste mån bör åstadkommas för landet i dess helhet eller, om detta icke visar sig ändamålsenligt, för stora sammanhängande områden. Emellertid har styrelsen förklarat, att härvidlag skall eftersträvas en frivillig reglering. I detta hänseende synes det föreslagna bemyndigandet för Kungl. Maj:t alltså böra utnyttjas endast i den mån parterna icke själva inom skälig tid träffa tillfredsställande avgöranden.

Då jämlikt styrelsens uppfattning mättningsföreskrifter som fastställts av myndighet under vissa betingelser böra tillämpas jämväl vid inmätning av eget virke, är bemyndigandet icke begränsat som enligt 1943 års lag. I första hand avses dock att förordnandet, liksom för närvarande, endast skall avse köpvirke. Ej heller åsyftas att tills vidare under förordnandet inbegripa sågat virke.

Styrelsens förslag i denna del torde icke föranleda ändring i förordningen den 9 maj 1924 med vissa bestämmelser angående handel med brännved och annat virke i löst mått.

Det i *andra stycket* föreslagna bemyndigandet för Kungl. Maj:t att under vissa förhållanden förordna, att mätning av virke må ombesörjas allenast av virkesmätare, som därtill erhållit tillstånd (auktorisation), är avsett att i första hand tillämpas endast i begränsad omfattning. I den mån föreskrifter utfärdas om obligatoriska mätningsregler, t. ex. i den form som nu skett med enhetliga regler för samma virkesmätningsförenings område, torde det sålunda vara lämpligt att den vars rätt beröres av mätningen, liksom för närvarande, skall äga påfordra mätning genom auktoriserad virkesmätare. Ett förordnande av sådan innebörd synes alltså lämpligen böra meddelas redan i samband med att förordnande utfärdas, om att mätningsföreskrifter skola utfärdas.

Huruvida Kungl. Maj:t bör förordna om mätningstvång i vidare omfattning än nu nämnts, sammanhänger med utvecklingen å virkesmätningens område. Syftet med förevarande lagstiftning är att virkesmätningen i största möjliga utsträckning kommer att handhavas av opartiska organ (virkesmätningsföreningar). I den mån vederbörande parter själva i tillfredsställande omfattning överlämna mätningen till sådana organ, påkallas givetvis icke något ingripande från det allmännas sida.

Inom ett område som södra Sverige, där virkesmätningen hittills praktiskt taget uteslutande handhåfts av parterna själva, synes det givetvis icke kunna påfordras, att all mätning på en gång överlämnas till opartiska organ. Parterna måste få tillfälle att avveckla den egna mätningsverksamheten. Mätningföreningen därstädes behöver måhända någon tid att utbygga sin organisation. Uteslutet är icke att utvecklingen därvid kommer att motivera en uppdelning av organet i två eller flera. För att ett ingripande från det allmännas sida icke omedelbart skall få anses påkallat, torde emellertid böra krävas att parterna i samråd med vederbörande mätningsorgan träffa överenskommelse att successivt överlämna mätningsuppdragen till dessa. Härvid synes i första hand böra åt mätningsorganen uppdragas den del av mätningen som organisatoriskt sett bäst lämpar sig för en mera centraliserad handläggning. Den föregående framställningen utvisar att detta framför allt gäller massaved och sådana timmerpartier som levereras till förbrukare av större kvantiteter virke.

Innan förordnande meddelas om mätningstvång i vidare omfattning än nu gäller, bör yttrande infordras från närmast berörda parter, virkessäljare och virkesköpare, eller från deras organisationer. Vidare kan det vara lämpligt att höra vederbörande hushållningssällskap och handelskammare samt i vissa fall Svenska skogs- och flottningsarbetareförbundet eller någon av dess underavdelningar och Riksförbundet landsbygdens folk. Särskild föreskrift härom i lagen synes icke erforderlig.

I paragrafens *tredje stycke* finnes stadgat att begränsningar i meddelat förordnande skall kunna göras. Sådan begränsning kan hänföra sig till för-

ordnande såväl om tillämpning av mättningsregler som beträffande mätningstvång genom auktoriserad virkesmätare.

Skogsstyrelsen har förut framhållit, att mätningstvång i allmänhet icke bör gälla generellt. Virke som går till husbehovsförbrukning och vissa mindre företagare bör sålunda regelmässigt undantagas från sådant förordnande. I den mån förordnande meddelas om mätningstvång beträffande s. k. eget virke, skall vidare övervägas, om icke detta i vissa fall bör begränsas till rotköpt virke. Även andra begränsningar kunna visa sig ändamålsenliga. Förordnande om mätning genom auktoriserad virkesmätare kan sålunda under vissa förhållanden finnas påkallat endast för virke som förädlas vid visst eller vissa företag.

Den föreslagna dispensrätten för skogsstyrelsen avser som nämnt såväl utfärdade mättningsregler som beslutat mätningstvång genom auktoriserad virkesmätare. Genom denna möjlighet att meddela dispens torde bland annat gränsdragningen mellan den inmätning som skall ske genom opartiskt organ och den som bör handhavas av parterna själva kunna göras smidig. Dispens bör exempelvis kunna meddelas för viss företagare under angiven tid. Beslut varigenom skogsstyrelsen avslagit framställd begäran om dispens bör kunna överklagas hos Kungl. Maj:t.

2 §.

Bestämmelserna motsvara, med viss jämkning av redaktionell art, 1 § tredje stycket i 1935 års och 1943 års lagar.

3 §.

I denna paragraf äro intagna regler om vem som kan erhålla auktorisation som virkesmätare.

Av det föregående framgår att skogsstyrelsen förutsatt att auktorisation, liksom för närvarande, i allmänhet skall meddelas vederbörande virkesmätningssförening. Då nu föreslagna auktorisation under vissa förhållanden kan innefatta ett vidsträckt monopol, har styrelsen funnit det erforderligt föreskriva att auktorisation icke må meddelas annan sammanslutning än sådan vars stadgar fastställts av Kungl. Maj:t.

Skogsstyrelsen har även föreslagit, att auktorisation skall kunna meddelas statligt organ, virkesmättningsnämnd. Som av det föregående framgår är det emellertid icke avsett att sådana nämnder skola tillsättas under andra förhållanden än då virkesmätningen icke annorledes kan ordnas på ett tillfredsställande sätt. I den mån virkesmätningssförening finnes inom området och denna anses betryggande handhava virkesmätningen, bör sålunda virkesmättningsnämnd regelmässigt icke inrättas.

Det torde av praktiska skäl icke vara fullt ändamålsenligt att under alla förhållanden låta virkesmätningen utföras av mättningspersonal, som är direkt anställd hos det auktoriserade mättningsorganet. Skogsstyrelsen har sålunda i det föregående (s. 64—65) uttalat sig för att mätningen under vissa betingelser utan olägenhet borde kunna uppdragas åt personer som äro anställda

hos köparparten. Härvid har styrelsen åsyftat sådana fall, då mätningen avser virke som levereras direkt från skogsägaren till köparens förädlingsverk (såg eller fabrik). Som förutsättning för en sådan anordning har dock angivits, att mätaren befullmäktigats av mätningsorganet och förbundit sig att mäta efter de instruktioner som gälla för organet. I anslutning härtill har i lagtexten angivits att på auktoriserat mätningsorgan ankommande mättningsarbete skall utföras av mätningsspersonal som antingen är anställd i organets tjänst eller ock av detta godkänts för sådant arbete. Då mätningssorganet har att pröva fråga om en person skall kunna godkännas för mättningsarbete, ehuru han icke är anställd hos organet, måste hänsyn givetvis tagas icke endast till vederbörandes tekniska kunnande utan även till hans personliga egenskaper i övrigt.

4 §.

Ehuru skogsstyrelsen ansett sig böra föreslå att stadgar för virkesmättningsförening eller annan sammanslutning skola godkännas av Kungl. Maj:t, innan sammanslutningen skall kunna erhålla auktorisation som virkesmätare, förmenar styrelsen att denna föreskrift på minsta möjliga sätt bör ingripa i föreningarnas självbestämmanderätt. Som villkor för att stadgarna skola kunna godkännas har sålunda i lagförslaget endast angivits att virkes-säljar- och virkesköparintressen skola vara lika företrädde inom sammanslutningens styrelse samt att hos sammanslutningen eller gemensamt för flera sådana sammanslutningar skall finnas en kontrollnämnd med uppgift att öva tillsyn över mättningsarbetets fullgörande. Det första villkoret torde redan nu vara uppfyllt för samtliga virkesmättningsföreningar. Kontrollnämnder med den sammansättning styrelsen här föreslagit blir däremot en nyhet för samtliga föreningar. Reglerna om fastställande av stadgar för virkesmättningsförening eller liknande sammanslutning bliva av betydelse endast i den mån sammanslutningen erhåller auktorisation som virkesmätare. Skogsstyrelsen har emellertid förutsatt att åtminstone en sådan begränsad auktorisation bör meddelas som nu är gällande.

Inom skogsstyrelsen har övervägts, huruvida icke i lagen borde uttryckligen angivas att i styrelse för auktoriserad virkesmättningsförening ovillkorligen skall ingå en opartisk ordförande. För närvarande är, som närmare framgår av den föregående redogörelsen (kap. III; s. 29—30), detta fallet hos åtta av de tio virkesmättningsföreningarna. Enligt vad skogsstyrelsen inhämtat lär man även inom de återstående två föreningarna ha för avsikt att i detta hänseende övergå till den av de övriga föreningarna tillämpade ordningen. Denna ordning är utan tvivel den mest ändamålsenliga. Därest intressenterna inom någon sammanslutning emellertid skulle vara eniga därom att opartisk ordförande inom sammanslutningens styrelse icke är erforderlig, torde en sammansättning av styrelsen med enbart representanter för intressenterna böra kunna prövas. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att vid fastställande av stadgar i förekommande fall bedöma, huruvida en sådan organisation av virkesmättningsförenings styrelse kan anses tillfredsställande.

Av det föregående (kap. IX) framgår, att skogsstyrelsen ansett sig kunna lämna öppet, vilka intressenter som skola ingå som medlemmar i sammanslutning auktoriserad såsom virkesmätare. Av det i lagförslagets 3 § intagna stadgandet, att sammanslutningen skall ha till syfte att åstadkomma en betryggande och opartisk mätning, torde emellertid framgå, att ärenden som direkt avse mätningen och dess utförande skola avgöras på ett fullt opartiskt sätt. Hit torde bland annat böra hänföras frågor om utfärdande av mätninginstruktioner samt anställande av mätningsschef och annan personal hos föreningen. I den mån köparparten är ensidigt representerad i en virkesmätningssammanslutnings stämma, bör sålunda avgörandet av nyssnämnda och liknande ärenden uteslutande tillkomma det organ inom föreningen, som sammansatts med lika representanter för både virkessäljare och virkesköpare, nämligen styrelsen.

Det synes icke vara erforderligt att i lagen närmare angiva hur representanter i den auktoriserade sammanslutningens styrelse och kontrollnämnd skola utses. En viss skillnad härutinnan skilda sammanslutningar emellan torde också i några fall få anses motiverad. I sakens natur torde ligga att ledamotskap i styrelse utgör hinder för samtidigt ledamotskap i kontrollnämnd.

I den mån virkesmätningssammanslutningsorganen uppbyggas som nuvarande virkesmätningssammanslutningar, äro som förut antytts bestämmelserna i lagen om ekonomiska föreningar tillämpliga å dessa (jfr regeringsrättens årsbok 1944 s. 169).

Självfallet är, att Kungl. Maj:t vid sin prövning av stadgar tillser att icke i dessa intagas bestämmelser som äro stridande mot föreskrifter i lag eller författning.

Till ledning för utarbetande av stadgar för auktoriserade virkesmätningssammanslutningar har i en till detta betänkande fogad PM angivits vissa riktlinjer (*bilaga 1*).

5 §.

Innehållet i denna paragraf, som avser bestämmelser om virkesmätningssammanslutnings sammansättning m. m., är väsentligen behandlat i det föregående (kap. IX).

I det av Kungl. Maj:t för virkesmätningssammanslutning utfärdade reglementet torde få meddelas närmare regler avseende nämnden och dess verksamhet. Det lär icke vara ändamålsenligt att närmare än som skett i förslaget i lagform reglera nämndens arbetsformer. Förslaget skiljer sig härutinnan väsentligt från 1935 års lag om virkesmätning. Ett utkast till reglemente för virkesmätningssammanslutning har som bilaga fogats till detta betänkande (*bilaga 2*).

Erinras må, att i samband med utfärdandet av 1935 års lag inrättades en lånefond, virkesmätningssammanslutningslånefonden (jfr kungörelsen den 20 juni 1935, nr 370). Lån från fonden kan av Kungl. Maj:t beviljas virkesmätningssammanslutning, som avses i 1935 års lag, för bestridande av nämndens organisationskostnader och dess löpande utgifter under de tre första månaderna av nämndens verksamhet. Högsta lånebeloppet skall utgöra 20 000 kronor, om ej särskilda skäl föranleda medgivande av högre lån. Beviljat lån skall återbetalas under

tio år. Därest virkesmättningsnämnd skulle komma att tillsättas i enlighet med nu föreliggande förslag, torde lämpligen motsvarande lån som nu berörts böra kunna utlämnas till nämnden.

6 §.

Bestämmelserna i denna pragraf motsvara 3 § första stycket 1943 års lag. I förslaget har uttryckligen angivits att mätbesked skall så snart ske kan tillställas sakägarna, d. v. s. i regel köpare och säljare.

7 §.

Det har ansetts lämpligt att i lagen intaga regler, varigenom sakägarnas skyldighet att gälda de kostnader som uppkomma i anledning av auktoriserad mättningsförrättning uttryckligen fastslås. Som huvudregel har uppställts att kostnaderna skola gäldas av sakägaren och, om flera sakägare finnas, fördelas enligt överenskommelse mellan dem. För det fall att sådan överenskommelse icke träffats synas kostnaderna böra fördelas i enlighet med föreskrifter som meddelas i administrativ ordning. Olika regler torde härvid komma att gälla, om den auktoriserade mätningen blir obligatorisk eller om den skall användas endast när så särskilt påkallas av part.

I lagförslaget har vidare intagits regler om skyldighet för mätningssökande att erlægga förskottersättning för mätningen. Grunderna för sådan ersättning torde närmare böra bestämmas av vederbörande virkesmättningsförening respektive virkesmättningsnämnd. Underlåten betalning av förskottersättning har föreslagits skola medföra att den auktoriserade virkesmätaren skall kunna vägra mätning, intill dess ersättningen guldits. Har mätningen åter redan ägt rum utan att ersättningen guldits, torde det böra ankomma på virkesmätaren att indriva beloppet i vanlig ordning. Någon särskild ordning för att möjliggöra att hos sökanden omedelbart uttaga ersättningen synes knappast erforderlig (jfr 20 § tredje stycket 1935 års lag).

8 §.

Stadgandet i denna paragraf har motiverats i det föregående (kap. XI).

9 och 10 §§.

En saklig nyhet mot den ordning som för närvarande är rådande är att klagan över auktoriserad mättningsförrättning föreslagits skola i första hand föras hos vederbörande kontrollnämnd. Klagotiden är angiven till tio dagar efter förrättningens avslutande. Mättningsförrättning synes icke vara avslutad förrän vederbörligt mätbesked utfärdats och expedierats från den auktoriserade virkesmätaren (sammanslutningen). Över kontrollnämnds beslut skall enligt förslaget klagan få föras hos skogsstyrelsen, medan skogsstyrelsens beslut i ifrågavarande ärenden ej skola få överklagas. Däremot förutsättes att beslut av skogsstyrelsen i andra ärenden enligt den föreslagna lagen skola kunna bringas under Kungl. Maj:ts prövning.

11 och 12 §§.

Dessa paragrafer, som innehålla straffbestämmelser, motsvara 6—8 §§ i 1943 års lag.

13 §.

Denna paragraf motsvarar 9 § i 1943 års lag.

Ikraftträdandet m. m.

Den föreslagna lagen torde böra träda i kraft den 1 juli 1947, då 1943 års lag i ämnet upphör att gälla. Som i det föregående närmare utvecklats, bör i samband därmed 1935 års virkesmätningsslag upphävas.

B. Förslaget till kungörelse om mätningsföreskrifter m. m.

Ifrågavarande förslag till kungörelse skall kunna användas i det läge då nuvarande ordning å virkesmätningens område avses skola bibehållas. Innehållet i förslaget motsvarar därför i vissa delar kungörelsen nr 944/1943. Därest styrelsens förslag till lag om virkesmätning upphöjes till lag, synes här åsyftade kungörelse böra utfärdas att omedelbart lända till efterrättelse.

1 §.

I denna paragraf ha angivits de sortiment beträffande vilka mätningen föreslagits skola i allmänhet utföras enligt av skogsstyrelsen utfärdade föreskrifter. Sådana föreskrifter torde alltjämt böra tillämpas för samtliga de sortiment som finnas upptagna i kungörelsen nr 944/1943. Skäl till inskränkning härutinnan föreligger nämligen icke enligt skogsstyrelsens uppfattning. Utöver de i nämnda kungörelse uppräknade sortimenten ha i förslaget medtagits props och propsämmen. Beträffande inmätningen av props ha kvalitets- och inmättningsbestämmelser meddelats av statens bränslekommission i samband med att normalpriser fastställts för detta sortiment. Bränslekommissionen har emellertid i skrivelse till Kungl. Maj:t den 5 juli 1946 — under erinran att normalprisbestämmelserna för props upphävts fr. o. m. den 1 juli 1946 — hemställt, att skogsstyrelsen måtte bemyndigas utfärda kvalitets- och inmättningsbestämmelser i fråga om props. Behov härav torde enligt skogsstyrelsens mening föreligga icke minst av den anledningen att skillnaden mellan props och massaved i kvalitetshänseende är ganska obetydlig. Ett kringgående av mättningsföreskrifterna för massaved har sålunda kunnat äga rum genom att dylik ved försålts och inmätts såsom props.

I detta sammanhang vill skogsstyrelsen erinra om den särskilda ordning som tillämpas vid mätning av props i exporthamnarna. Sådant mätning utföres regelmässigt av mätare som för ändamålet auktoriserats av handelskammare (vanligen benämnd svensk officiell mätning). Genom vad skogsstyrelsen i detta hänseende föreslagit åsyftas emellertid ej att för närvarande

genomföra ändring i detta speciella mättningsförfarande. I den mån de av skogsstyrelsen utfärdade föreskrifterna icke finnas lämpade att begagnas vid exportmätningen, torde erforderlig dispens böra erhållas från deras tillämpning. Det synes självfallet böra förutsättas att föreskrifterna regelmässigt skola tillämpas vid försäljning inom landet, exempelvis från skogsägare till exportör. Emellertid avser skogsstyrelsen att upptaga frågan om propsmätningen vid export till särskild utredning.

Liksom för närvarande skola förevarande föreskrifter endast tillämpas, där mätningen är avsedd att ligga till grund för bestämmande av vederlag för virke. Beträffande s. k. eget virke skulle det alltså enligt föreliggande förslag få ankomma på den som verkställer inmätningen att själv avgöra vilka mättningsregler som skola tillämpas. Hinder föreligger emellertid icke som förut nämnts för Kungl. Maj:t att med den utformning själva lagförslaget erhållit föreskriva mättningsregler jämväl för eget virke. Vidare må framhållas, att förslaget bibehåller nu gällande ordning med möjlighet att utfärda skilda föreskrifter för olika delar av riket.

En nyhet i förslaget i denna del, i jämförelse med vad som stadgats i kungörelsen nr 944/1943, är att mättningsföreskrifterna under vissa betingelser skola tillämpas endast i den mån part så påfordrar. Andra stycket i förevarande paragraf stadgar sålunda dylikt undantag i fråga om virke, som försäljes till enskild person för dennes husbehovsförbrukning eller för förädling i rörelse som drives utan biträde av flera än make och barn under sexton år. I dessa hänseenden innebär förslaget en ej oväsentlig lättnad gentemot nu gällande ordning. Dessa undantag förutsätta i båda fallen, att virket försäljes till enskild person. Vid alla försäljningar till bl. a. bolag, föreningar och allmänna inrättningar skola föreskrifterna obetingat tillämpas. Beträffande virke som försäljes för förädling kan tvekan råda var gränsen lämpligen bör sättas för föreskrifternas obligatoriska tillämpning. Skogsstyrelsen anser, att försäljningar av mindre storleksordning böra kunna undantagas. Å andra sidan måste beaktas att inom vissa delar av landet, särskilt i södra Sverige, finnas ett betydande antal virkesköpare som förbruka endast obetydliga mängder virke, t. ex. snickeri-, möbel- och leksaksfabriker. Sådana småföretagares samlade virkesförbrukning kan stundom uppgå till förhållandevis betydande kvantiteter. Med hänsyn härtill torde det icke vara ändamålsenligt, att undantaget fastställes så vidsträckt som exempelvis beträffande bokföringsskyldigheten. Erinras må att gällande bokföringslag från skyldigheten att föra handelsböcker undantager bl. a. enskild person som driver rörelse vanligen utan biträde av flera än make och barn under sexton år samt två andra personer.

2 §.

Vad som föreslagits i denna paragraf om auktoriserad mätning överensstämmer i huvudsak med vad som nu gäller. Skogsstyrelsen förutsätter alltså, att auktoriserad mätning t. v. endast skall äga rum, om den vars rätt

beröres av mätningen så påfordrar. I vilken omfattning den för Kungl. Maj:t härutinnan föreslagna fullmakten framdeles bör ytterligare utnyttjas, får som av det föregående närmare framgår avgöras med hänsyn till utvecklingen å området.

Som förut omnämnts har Kungl. Maj:t med stöd av 1943 års lag auktoriserat samtliga tio nu verksamma virkesmätningsföreningar. Denna auktorisation har emellertid icke medfört att dessa föreningars mätningsförrättningar över lag betraktats såsom auktoriserade; så har endast varit fallet med de inmätningar där part uttryckligen påkallat att mätningen skall utföras såsom auktoriserad. Att auktoriserade mätningsorgan sålunda ha att verkställa olika slag av mätningar, auktoriserade och s. k. frivilliga, kan måhända synas i någon mån oegentligt. Alla mätningar skola nämligen utföras enligt samma regler och böra ske med samma noggrannhet. Av praktiska skäl torde det dock vara ändamålsenligt att upprätthålla denna skillnad. I flertalet fall, då virkesmätningsföreningarna anlitas, sakna nämligen parterna intresse av att kunna överklaga mätningsförrättningarna hos skogsstyrelsen. Man torde i allmänhet vara tillfredsställd med den interna kontroll som är anordnad av inmätningföreningarna själva. Det lär också endast i undantagsfall ha inträffat att part, sedan frivillig mätning ägt rum genom en virkesmätningsförening, påkallat auktoriserad mätning. Där sådant förekommer, torde man också genom att anlita andra förrättningsmän, t. ex. kontrollmätare, med högre kvalifikationer än de första mätarna, kunna giva den auktoriserade mätningen en i viss mån annan karaktär än den frivilliga.

Skogsstyrelsens förslag i denna del innebär ett bibehållande av nu nämnd ordning så länge Kungl. Maj:t icke anser sig böra förordna om obligatorisk mätning i vidare utsträckning genom auktoriserat organ. Med förslaget har skogsstyrelsen avsett att i största möjliga utsträckning bibehålla virkesmätningsföreningarnas nuvarande självständiga karaktär. Härigenom torde också tillgodoses de syften som lågo till grund för den av 1943 års riksdag beslutade lagstiftningen i ämnet.

Beträffande rätten att påkalla auktoriserad mätning är enligt kungörelsen nr 944/1943 brännved i partier understigande 100 m³ t. i allmänhet undantagna, därest frivillig mätning enligt gällande föreskrifter icke dessförinnan ägt rum. Auktoriserad mätning skall enligt denna kungörelse dock omedelbart äga rum jämväl beträffande sådana partier, om parterna äro ense om att mätning skall utföras av auktoriserad virkesmätare eller skogsstyrelsen med hänsyn till föreliggande särskilda förhållanden finner skäl bifalla framställning av ena parten om sådan mätning. Anledning att bibehålla nämnda inskränkning i rätten att påkalla auktoriserad mätning torde knappast numera föreligga. Skogsstyrelsen har därför ansett sig icke böra föreslå någon generell inskränkning i parternas rätt att påkalla auktoriserad mätning av smärre brännvedspartier. Erinras kan för övrigt om undantaget i 1 § andra stycket, som får betydelse även för omfattningen av den auktoriserade mätningen enligt förevarande paragraf.

3 §.

Enligt kungörelsen nr 944/1943 gäller beträffande fördelningen av kostnaderna för sådan auktoriserad mätning som utförts efter det frivillig mätning ägt rum, att den part som begärt den auktoriserade mätningen skall helt gälda kostnaderna därför, om icke den auktoriserade mätningen medför ändring av den tidigare mätningen till nämnda parts fördel av lägst fem procent av virkespartiets värde. Om den auktoriserade mätningen åter medför sådan ändring av lägst fem och högst tio procent av virkespartiets värde, skola kostnaderna för den auktoriserade mätningen erläggas av parterna till hälften vardera. Därest slutligen den auktoriserade mätningen medför ändring överstigande tio procent av virkespartiets värde, skola kostnaderna helt gäldas av den klagandes motpart. Dessa regler i kungörelsen kompletteras med att virkesmätningsföreningarna i samband med erhållen auktorisation gjort visst åtagande. Om virkesmätningsförening utfört auktoriserad mätning, som föregåtts av frivillig mätning utförd av föreningen själv, skall föreningen sålunda själv svara för kostnaderna för den auktoriserade mätningen, där denna medför ändring av den tidigare mätningen av i regel lägst fem procent av virkespartiets värde.

Vad nu sagts sammanhänger nära med det förhållandet, att jämlikt virkesmätningens natur absolut exakthet icke torde kunna uppnås vid mätningens utförande. Speciellt beträffande kvalitetsbedömningen föreligga med nuvarande mätningsmetoder stora svårigheter. Det har övervägts, om icke en skärpning av ovan angivna bestämmelser skulle kunna vidtagas såtillvida att den där upptagna gränsen sattes lägre än till fem procent. Skogsstyrelsen, som undersökt detta spörsmål, har emellertid icke i sakens nuvarande läge ansett sig böra föreslå någon ändring i gällande regler.

I enlighet med det anförda ha i kungörelseförslagets 3 § upptagits bestämmelser om fördelning av kostnaderna för auktoriserad mätningsförrättning i de hänseenden, vilka jämlikt 7 § lagförslaget skola meddelas av Kungl. Maj:t. Det bör förutsättas, att virkesmätningsföreningarna för erhållande av fortsatt auktorisation göra motsvarande åtaganden som förut nämnts.

4 och 5 §§.

Innehållet i dessa paragrafer motsvarar vad som stadgas i kungörelsen nr 944/1943.

I det läge, då Kungl. Maj:t anser sig böra begagna fullmakten att förordna om auktoriserad virkesmätning, antingen genom virkesmätningsförening eller virkesmätningsnämnd, i vidare omfattning än som nu nämnts, torde beslut härom lämpligen böra meddelas i kungörelses form. Sådan kungörelse lär icke behöva innehålla annat än att inom visst område mätning av virke av angivet slag endast må ombesörjas av en bestämd virkesmätningsförening eller virkesmätningsnämnd. I kungörelsen kan också, om så erfordras, med-

delas vissa undantag från förordnandet, exempelvis beträffande mätning av virke avsett att förädlas vid mindre sågverk eller träförädlingsverk. Slutligen torde i kungörelsen böra meddelas bestämmelser beträffande fördelningen av kostnaderna för den auktoriserade mätningen för det fall att överenskomme-
se därom icke träffats.

PM med riktlinjer för innehållet i stadgarna för auktoriserade virkesmätningsföreningar

Lagförslaget lämnar endast i vissa avseenden ledning för vad virkesmätningsförenings stadgar böra innehålla (3 och 4 §§ i lagförslaget). Frihet torde därför föreligga att giva stadgarna det innehåll som föranledes av de särskilda förhållandena inom varje förenings område, försåvitt detta icke strider mot förevarande lagstiftning, föreningslagen eller eljest gällande bestämmelser. I det följande lämnas, till ledning för virkesmätningsföreningarna, en kortfattad redogörelse, dels för vad stadgarna enligt lagförslaget skola innehålla, dels ock för vad som i övrigt lämpligen bör intagas i stadgarna.

Ändamål och område. Virkesmätningsförenings stadgar skola innehålla, att föreningen har till syfte att åstadkomma en betryggande och opartisk mätning av virke (lagförslaget 3 § första stycket). Det torde knappast vara praktiskt att i stadgarna begränsa föreningens mätningsuppdrag, som nu är fallet med vissa föreningars stadgar, till att avse exempelvis »runt och bilat virke av furu och gran». Hinder för sådan begränsning torde visserligen icke föreligga, men utvecklingen kan komma att kräva ett vidgat verksamhetsfält för föreningarna.

Det är önskvärt, att föreningarnas verksamhetsområden noga angivas i stadgarna. Då det sannolikt icke kommer att visa sig ändamålsenligt med mer än en auktoriserad virkesmätningsförening inom samma område, synas i de fall, där gränsdragningen olika föreningar emellan icke är klar, erforderliga överenskommelser böra träffas. Förhandlingar härom torde lämpligen böra upptagas i samråd med Virkesmätningsrådet.

Medlemskap; medlemmarnas skyldigheter; utträde ur virkesmätningsförening; förverkande av medlemskap. Enligt lagförslaget skall det stå öppet för virkesmätningsföreningarna att själva reglera villkoren för medlemskap.

Den omständigheten att viss förening uppbyggts som sammanslutning av uteslutande virkesköpare skall sålunda icke i och för sig utgöra hinder att fastställa stadgar för föreningen och att auktorisera föreningen som virkesmätare.

Lämpligast synes vara att stadgarna, liksom för närvarande, innehålla regler om medlemmars skyldigheter gentemot föreningen. Sålunda böra av stadgarna framgå medlemmarnas ekonomiska skyldigheter, att erlægga viss insats och årsavgift samt att deltaga i kostnaderna för föreningens verksamhet. I sistnämnda hänseende synes det naturligt att kostnaderna, liksom nu är fallet, fördelas i förhållande till storleken av den verkställda inmätningen.

Vidare böra i stadgarna intagas bestämmelser om skyldighet för medlemmarna att anlita föreningen för mätningsuppdrag. Medlemmarnas skyldigheter härutinnan synas lämpligen böra överensstämma med vad som åsyftats med förevarande lagstiftning. I princip böra sålunda medlemmarna överlämna all mätning av virke till föreningen. Styrelsen för föreningen synes dock böra äga dispensrätt. Den nu för flertalet föreningar gällande ordningen med skyldighet för medlemmarna att överlämna skuldförbindelse, som är förfallen till betalning vid överträdelse av stadgarna, synes kunna bibehållas.

Organ för virkesmättningsförening. Organ för virkesmättningsförening äro stämman, styrelse, revision och kontrollnämnd. Härjämte skola hos föreningen finnas anställda mättningschef (verkställande direktör) och annan erforderlig personal.

I lagförslaget finnas endast bestämmelser om styrelse och kontrollnämnd.

Beträffande *stämman* och rösträtten där torde föreningarna själva kunna besluta erforderliga stadgeregler inom ramen för gällande föreningslag. I den mån icke både virkesköpare och virkessäljare äro lika företrädde å stämman, får det emellertid icke tillkomma detta organ att besluta i ärenden som avse mätningens handhavande, t. ex. fastställande av mättningsinstruktioner och anställande av personal.

Virkesmättningsförenings *styrelse* skall ovillkorligen bestå av lika antal virkesköpare och virkessäljare (lagförslaget 4 § första stycket). I regel bör i styrelsen också ingå opartisk ordförande. Det får ankomma på föreningarna att själva avgöra på vilket sätt styrelsemedlemmarna skola utses. I vissa fall kan det vara lämpligt att parternas representanter utses t. ex. av föreningsmedlemmarna eller sammanslutningar bland dessa, medan de inom andra föreningar kunna väljas av föreningens stämman, givetvis under förutsättning att säljare och köpare äro likvärdigt representerade. Härutinnan kunna skilda anordningar gälla för utseende av köparrepresentanter och av säljarrepresentanter. Olika regler för utseende av den opartiske ordföranden synas också kunna ifrågakomma inom skilda föreningar. För varje styrelsemedlem bör lämpligen finnas en suppleant. Beträffande suppleanterna och deras utseende skola givetvis gälla samma bestämmelser som om styrelsemedlemmar.

Styrelsens uppgifter böra avse alla löpande frågor, utseende av personal, antagande av mättningsinstruktioner etc. Där så anses ändamålsenligt, bör styrelsen inom sig välja ett arbetsutskott med samma fördelning av medlemmar av olika grupper som i styrelsen. Stadgarna skola innehålla sådana regler om beslutsmässighet inom styrelse och arbetsutskott som garantera lika inflytande från båda parter.

I *revisionen* för virkesmättningsförening böra båda parterna lämpligen vara representerade, även om hinder icke synes föreligga att fastställa stadgar med andra regler härutinnan.

Kontrollnämnden skall bestå av tre ledamöter, en representant för vardera virkesköpar-, virkessäljar- och arbetarintresset (lagförslaget 4 § andra stycket). Dessa ledamöter skola bland sig utse ordförande. Nämnden skall vara klagoinstans beträffande föreningens mätningar. Härjämte böra åt nämnden även anförtros andra närliggande uppgifter, t. ex. att utöva viss direkt kontroll över mättningsarbetet. Stadgarna synas lämpligen böra lämna frihet åt nämndens ledamöter att själva utarbeta formerna för sitt arbete, t. ex. hur kontrollmätning i varje förekommande fall skall ske. Medlem eller suppleant i styrelsen får icke samtidigt vara medlem eller suppleant i kontrollnämnd.

Kontrollnämnd kan vara gemensam för två eller flera virkesmättningsföreningar.

All *personal* hos virkesmättningsförening skall vara fullt objektiv i förhållande till mättningsarbetet. Detta följer direkt av föreningens allmänna ändamål (lagförslaget 3 § första stycket). Personalen skall alltså anställas gemensamt av båda parterna — köpare och säljare. Det torde få stå öppet för föreningarna själva att avgöra den närmare sammansättningen av personalorganisationen. Inom varje förening böra emellertid lämpligen finnas mättningschef (verkställande direktör), kontorspersonal, mätare jämte biträden och kontrollanter. Hinder bör icke möta att för smärre föreningar, om så anses lämpligt, ha gemensam mättningschef. Inom större föreningar kan det vara ändamålsenligt med särskilda distriktschefer, som skola handha den närmaste tillsynen över mättningsarbetet, envar inom sitt distrikt.

Mättningschefen tillsättes av föreningens styrelse. Han har att enligt utfärdade direktiv verkställa styrelsens beslut och är inför styrelsen ansvarig för mättningsverksamheten. I sin egenskap av verkställande direktör bör mättningschefen även vara föredragande inom styrelse och arbetsutskott samt kan — om så anses lämpligt —

även föra protokollet. Det bör stå öppet för mätningsschefen att i förekommande fall till protokollet anteckna gentemot styrelsen avvikande mening. Han bör lämpligen även ha rätt att påfordra styrelsesammanträde.

Mätningens utförande och dess verkan; kontrollmätning m. m. I stadgarna för virkesmätningsförening skall angivas, att på föreningen ankommande mättningsarbete skall utföras av mätningsspersonal som antingen är anställd i föreningens tjänst eller av denna godkänts för sådant arbete (lagförslaget 3 § andra stycket). Det senare fallet avser s. k. vedgårdsmätning, d. v. s. mätning av virke som levereras till sågverk eller fabrik direkt från skogsägaren. Stadgarna böra sålunda innehålla närmare regler om när mätningarna skola kunna uppdragas åt andra än föreningens egen personal och hur därvid skall förfaras (godkännande av personen i fråga, anordnande av kontroll etc.).

I enlighet med vad som angives i lagförslaget 3 § tredje stycket skall i stadgarna föreskrivas, att mätare skall, innan han verkställer virkesmätning, avgiva skriftlig försäkran att efter bästa förstånd och samvete med övild och redlighet utföra anförtrödda uppgifter angående virkesmätning samt att icke för obehörig yppa förhållande som avse virkesmätningen.

Stadgarna skola vidare innehålla föreskrifter därom att genom föreningen verkställd mätning skall vara bindande för parterna om dessa icke i behörig ordning överklaga mätningen samt att mätbesked skall upprättas över vad som förekommit vid mätningsförrättning (lagförslaget 6 §). Mätbesked skall så snart ske kan tillställas sakägarna.

Beträffande klagan över auktoriserad mätningsförrättning skola stadgarna jämlikt lagförslaget 9 § innehålla, att sakägare som är missnöjd med sådan förrättning skall däröver äga föra talan hos föreningens kontrollnämnd inom 10 dagar efter förrättningens avslutande (d. v. s. då mätbesked utfärdats från föreningen), såframt han icke vid avslutandet eller sedermera före klagotidens utgång skriftligen godkänt förrättningen.

Virkesmätningsförenings stadgar böra även innehålla bestämmelser om att löpande kontroll över mättningsarbetet skall verkställas genom särskild personal (distriktschefer, kontrollanter, kontrollmätare eller kontrollmätarlag).

Virkesmätningsförenings ekonomi. Där så finnes lämpligt böra stadgarna för virkesmätningsförening kunna innehålla, att fonder skola uppläggas för vissa ändamål, som anses naturliga och nödvändiga för verksamheten, t. ex. reservfond och pensionsfond.

I princip böra eljest virkesmätningsförenings inkomster från medlemmar och andra som anlita föreningen icke medföra överskott eller vinst. Debiteringen för verkställda mätningssuppdrag bör nämligen icke vara högre än som är nödvändigt för att täcka utgifterna för året (självkostnadsprincipen).

I stadgarna bör intagas bestämmelse om skyldighet för den som anlitar föreningen för mätningssuppdrag att inbetala erforderliga förskott (mätningssförskott) till föreningen (lagförslaget 7 §).

Diverse bestämmelser. Lämpligt är att virkesmätningsförenings stadgar förplikta medlemmarna att åtminstone i viss utsträckning begagna gemensamma, av föreningens styrelse fastställda kontraktsformulär.

Virkesmätningsförenings stadgar böra slutligen innehålla bestämmelser t. ex. rörande sättet för ändring av stadgarna, förfarandet vid föreningens upplösning och huru tvister mellan medlem och föreningen skola lösas.

Utkast till reglemente för virkesmättningsnämnden i

Virkesmättningsnämndens ändamål

1 §.

Virkesmättningsnämnden har till ändamål att åstadkomma en betryggande och opartisk mätning av — — — (sortimenten angivas) — — —, som är avsett för industriellt bruk, förädling eller export i oförädlat skick.

Virkesmättningsnämndens verksamhetsområde

2 §.

Virkesmättningsnämndens verksamhetsområde omfattar — — —

Virkesmättningsnämndens sammansättning

3 §.

Virkesmättningsnämnden skall bestå av sju ledamöter jämte lika många suppleanter, som för tre år i sänder förordnas av Kungl. Maj:t.

Tre ledamöter och lika antal suppleanter skola företräda vardera virkessäljar- och virkesköparintressen. De utses efter förslag avgivna i den ordning varom sägs i 6 §.

En ledamot, som skall vara ordförande, jämte suppleant för honom utses, efter förslag av övriga ledamöter, bland personer som ej kunna anses företräda virkessäljar- eller virkesköparintressen.

4 §.

Ledamöter och suppleanter i virkesmättningsnämnden skola vara svenska medborgare. Ej må dylik befattning innehavas av den som är omyndig eller försatt i konkurstillstånd.

5 §.

Avgår ledamot av virkesmättningsnämnden eller uppkommer för honom hinder att vara ledamot och finnes ej suppleant, förordnar Kungl. Maj:t ny ledamot för tid som återstår av den tid för vilken den avgångne varit utsedd. Härvid skall vad i 3 och 6 §§ stadgas om förslag äga motsvarande tillämpning.

6 §.

Förslag å de ledamöter av virkesmättningsnämnden jämte suppleanter som skola företräda virkessäljarintressen avgivas av domänstyrelsen och — — — skogsägareförening u. p. a.

Förslag å de tre ledamöter av virkesmättningsnämnden jämte suppleanter, som skola företräda virkesköparintressen, avgivas av — — —.

Virkesmättningsnämndens beslut

7 §.

Virkesmättningsnämnden är beslutför där vid sammanträde ordföranden och minst en ledamot från vardera virkesköpar- och virkessäljarsidan äro tillstädes.

Såsom nämndens beslut gälle den mening, om vilken vid sammanträde de flesta röstande förena sig. Äro ordföranden och vardera sidans ledamöter av skilda meningar och kan jämkning ej ske, gälle ordförandens.

8 §.

Ledamot av virkesmättningsnämnden äger ej deltaga i behandling av fråga rörande avtal mellan honom och nämnden. Ej heller må han deltaga i fråga om avtal mellan nämnden och tredje man, såframt han däri äger ett väsentligt intresse som kan vara stridande mot nämndens. Vad sålunda är stadgat äge motsvarande tillämpning beträffande rättegång eller annan talan mot ledamoten eller tredje man.

Virkesmättningsnämndens åligganden m. m.

9 §.

Det åligger virkesmättningsnämnden att

- 1) övervaka att detta reglemente efterföljes,
- 2) jämlikt 28 § uttaxera nödiga medel till bestridande av nämndens omkostnader samt i övrigt handhava nämndens ekonomi,
- 3) föra nämndens räkenskaper,
- 4) anställa och avskeda nämndens personal,
- 5) övervaka alla anställdas arbete samt fastställa instruktion för mättningspersonalen,
- 6) mottaga och diarieföra inkommande mättningsanmälningar,
- 7) årligen före den 1 oktober till revisorerna avlämna en av nämndens ledamöter underskriven förvaltningsberättelse för det förflutna räkenskapsåret tillika med redovisning över nämndens inkomster och utgifter under året samt över dess tillgångar och skulder vid årets början och vid dess slut.

Räkenskapsåret omfattar tiden den 1 september—31 augusti.

10 §.

Ledamöter av virkesmättningsnämnden, som vid fullgörande av sitt uppdrag uppsåtligen eller av vårdslöshet tillskynda de mätningssökande skada, svare för skadan en för alla och alla för en; svare ock på så sätt som nu nämnts för skada som de genom överträdelse av lagen om virkesmätning eller detta reglemente tillskynda tredje man.

Virkesmättningsnämndens personal

11 §.

Hos virkesmättningsnämnden skall finnas anställd en mättningschef, vilken har att under nämndens inseende leda på nämnden ankommande mätning samt tillse att denna utföres på ändamålsenligaste sätt. Vidare skall hos nämnden finnas anställd erforderlig mättnings- och annan personal.

Revision

12 §.

Virkesmättningsnämndens förvaltning och räkenskaper skola granskas av tre revisorer, som årligen förordnas av Kungl. Maj:t vid början av det räkenskapsår, granskningen avser. Av revisorerna skall en företräda virkessäljar- och en virkesköparintressen. En av revisorerna skall vara av handelskammare auktoriserad revisor. För revisorerna förordnas på samma sätt tre suppleanter.

Till revisor eller suppleant må ej utses den som är i tjänst hos nämnden eller någon av dess ledamöter.

Avgår revisor och finnes ej suppleant, förordnar Kungl. Maj:t annan för återstående delen av den tid för vilken den avgångne varit utsedd.

13 §.

Revisorerna skola för varje räkenskapsår avgiva en av dem undertecknad revisionsberättelse, som skall överlämnas till virkesmättningsnämnden före den 1 november.

14 §.

Hava revisorerna vid fullgörande av sitt uppdrag uppsåtligen eller av vårdslöshet tillskyndat de mätningssökande skada, vare de som låtit sådant komma sig till last ansvariga härför.

Beviljande av ansvarsfrihet

15 §.

Virkesmättningsnämndens förvaltningsberättelse för det senast förflutna räkenskapsåret jämte därvid fogad redovisning samt revisorernas berättelse för samma år skola, så snart sistnämnda berättelse överlämnats till nämnden, genom nämndens försorg tillställas domänstyrelsen, — — — skogsägareförening u. p. a. och — — —.

Domänstyrelsen, skogsägareföreningen och — — — hava därefter var för sig att före den 10 december besluta, huruvida ansvarsfrihet skall beviljas nämnden för den tid förvaltningsberättelsen omfattar. Om sådant beslut skall nämnden ofördröjligen underrättas.

16 §.

Ett exemplar av de i 15 § angivna handlingarna jämte uppgifter från vederbörande, huruvida ansvarsfrihet blivit beviljad för den tid förvaltningsberättelsen omfattar, skall senast den 15 december insändas till skogsstyrelsen, som har att med eget utlåtande skyndsamt överlämna handlingarna till Kungl. Maj:t.

Talan mot virkesmättningsnämnden och revisorerna

17 §.

Talan å virkesmättningsnämndens förvaltning eller mot revisorerna enligt 14 § må anställas allenast av domänstyrelsen, — — — skogsägareförening u. p. a. och — — —.

18 §.

Varder talan å virkesmättningsnämndens förvaltning under den tid förvaltningsberättelsen omfattar ej anställd inom sex månader från utgången av det kalenderår

varunder berättelsen avgivits, vare så ansett som om ansvarsfrihet blivit nämnden beviljad.

Utan hinder därav att ansvarsfrihet beviljats, må sådan talan å förvaltningen, som grundas därå att ledamot av nämnden begått brottslig handling, kunna mot honom anställas.

Talan mot revisorerna enligt 14 § må ej anställas, sedan två år förflutit från utgången av det kalenderår, varunder revisorernas berättelse avgivits, utan så är att talan grundas därå att brottslig handling blivit begången.

Kontrollnämnd

19 §.

För virkesmättningsnämnden skall finnas en kontrollnämnd med uppgift att vara klagoinstans beträffande nämndens mätningar samt utöva den tillsyn över virkesmättningsnämndens mätningar kontrollnämnden finner erforderlig.

Kontrollnämnden skall bestå av tre ledamöter och lika antal suppleanter, vilka skola företräda virkessäljar-, virkesköpar- och skogsarbetarintressen. Ledamöterna och suppleanterna förordnas av Kungl. Maj:t för tre år i sänder. Till ledamot eller suppleant må ej utses den som är i tjänst hos virkesmättningsnämnden eller någon av ledamöterna i nämnden.

Mättningsförrättning

20 §.

Mätning påkallas hos virkesmättningsnämnden så snart ske kan efter avslutat köp.

Mättningsanmälan skall ske enligt formulär som fastställs av virkesmättningsnämnden.

21 §.

Har mätning i behörig ordning påkallats, åligger det virkesmättningsnämnden att skyndsamt föranstalta om mätningens företagande. Möter hinder för bifall till ansökningsen, skall sökanden därom ofördröjligen underrättas. I underrättelsen skall hindrets beskaffenhet angivas.

22 §.

Det åligger sökanden eller, där fråga är om mätning av köpvirke, säljaren att iordningställa virket för mätning på sätt i mättningsföreskrifterna angives.

Underlåter sakägare att fullgöra vad honom sålunda åligger, skall arbetet utföras på sakägarens bekostnad.

23 §.

Mätning skall, där ej annorlunda sägs i andra stycket, verkställas av ojäviga mätare som äro anställda hos nämnden.

Virkesmättningsnämnden må efter särskild prövning bemyndiga lämplig person som är virkesköpare eller anställd hos virkesköpare att utföra mättningsarbete inom virkesköparens sågverks- eller vedgårdsområde.

Mätningen skall utföras enligt gällande mättningsföreskrifter.

24 §.

Över vad vid mättningsförrättning förekommit skall upprättas skriftlig handling (mätbesked).

Mätbesked, som upprättats vid mättningsförrättning vilken vunnit laga kraft, skall beträffande mätning av köpvirke lända till efterrättelse mellan säljaren och köparen.

Virkesmättningsnämnden är icke ersättningsskyldig för skiljaktighet i mättningsresultatet, som påvisas genom kontrollmätning eller på annat sätt.

Klagan över mättningsförrättning

25 §.

Sakägare som är missnöjd med mättningsförrättning äger däröver föra talan hos kontrollnämnden inom tio dagar efter förrättningens avslutande, såframt han icke vid avslutandet eller sedermera före klagotidens utgång skriftligen godkänt förrättningen.

Finner kontrollnämnden besiktning av det virke förrättningen avser vara av nöden, har nämnden, där denna ej själv verkställer besiktningen, att förordna en eller flera ojäviga och sakkunniga personer att skyndsamt företaga besiktningen samt däröver till nämnden avgiva redogörelse. Kostnaden för besiktningen skall förskjutas av nämnden men kan genom nämndens slutliga beslut åläggas klaganden.

26 §.

Klagan över beslut av kontrollnämnden må inom tio dagar efter beslutets meddelande föras hos skogsstyrelsen.

Över skogsstyrelsens beslut må klagan ej föras.

Kontrollmätning

27 §.

Genom virkesmättningsnämndens personal (kontrollanter) skall verkställas löpande kontroll över nämndens mätningar.

Mättningsutgifter

28 §.

Virkesmättningsnämndens utgifter för utförda mätningar, nämndens allmänna kostnader, förvaltningutgifter samt kostnader för kontrollnämnden skola för varje räkenskapsår av virkesmättningsnämnden fördelas å årets mätningar. Vid fördelningen skall förhållandet de olika virkessortimenten emellan beräknas sålunda:

— — — — —
Har mätning på grund av omständighet som beror av sökanden för nämnden medfört utgifter, vilka avsevärt över- eller understiga de för mätningen vanliga, äger nämnden vidtaga sådan jämkning i fördelningen som med hänsyn till nämnda förhållanden finnes skälig.

29 §.

Mätningssökande är pliktig att till virkesmättningsnämnden erlagga förskottersättning för mätningen i enlighet med grunder som fastställas av nämnden.

— — — — —
Detta reglemente skall lända till efterrättelse från och med den — — —.

Bilaga 3.

**Antalet å skogsstyrelsens virkesmätningsavdelning handlagda
ärenden under budgetåren 1944/45 och 1945/46**

	1944 1/7 1945	1945 1/7 1946
Utarbetande av mätningsföreskrifter.....	16	6
Undantag från mätningsbestämmelser (dispenser)	29	43
Tillsyn över mätningsarbeten		
Kontrollbesök	1 550	4 108
Av kontrollbesök föranledda skrivelser.....	844	1 754
Begärda skriftliga förklaringar	191	149
Utredningar begärda genom polismyndighet.....	15	66
Utredningar som föranlett åtal och böter	7	22
Utredningar ej avgjorda.....	2	31
Klagan över auktoriserad mätning	39	154
Antal diarieförda ärenden	379	537

Innehållsförteckning

	Sid.
Skrivelse till Konungen	III

Lagförslag

Förslag till lag om virkesmätning	1
Förslag till kungörelse om mätningsföreskrifter m. m.	4

Motiv

Första huvudavdelningen.

Kap. I.	Direktiv för utredningen m. m.	6
Kap. II.	Historik jämte redogörelse för gällande bestämmelser i ämnet	8
	A. Utvecklingen före tillkomsten av 1935 års lag om virkesmätning	8
	B. 1935 års lag om virkesmätning och dess betydelse	10
	Lagens tillkomst	10
	Lagens huvudsakliga innehåll	12
	Lagens verkningar	15
	C. 1943 års lag med vissa bestämmelser om mätning av ved och annat virke samt tillämpningen av denna lag	18
	Lagens tillkomst	18
	Lagens huvudsakliga innehåll	20
	Lagens tillämpning	21
	D. Lagen om mått och vikt m. m.	24
Kap. III.	Virkesmätningsföreningarna, deras tillkomst och nuvarande organi- sation	27
	Virkesmätningsföreningarnas ändamål	27
	Virkesmätningsföreningarnas verksamhetsområden	28
	Medlemskap	29
	Styrelse	29
	Revision	31
	Föreningsstämma	31
	Personal	31
	Virkesmärken	32
	Gemensamma kontraktsformulär	32
	Mätning för virkesmätningsförenings medlemmar	32
	Inmätningens karaktär och kontrollmätning	33
	Medlemsavgifter	34
	Kostnadsfördelning	34

	Fondering av medel	Sid. 34
	Utträde ur virkesmätningsförening	35
	Mättningsregler	35
Kap. IV.	Virkesmätningsrådet	36
Kap. V.	Statistiska uppgifter	38
	A. 1937 års avverkningsstatistik.....	38
	Tabell 1. Den totala avverkningen år 1937	38
	Tabell 2. Avverkningen i södra Sverige år 1937	39
	Tabell 3. Avverkningen inom vissa flodområden år 1937	39
	B. Omfattningen av virkesmätningsföreningarnas inmätningar m. m.	40
	Tabell 4. Virkesmätningsföreningarnas inmätningar av gagnvirke	40
	Tabell 5. Virkesmätningsföreningarnas inmätning av brännved	40
	Tabell 6. Totala mättningskostnaderna.....	41
	Tabell 7. Det ungefärliga förhållandet mellan virkesmätningar verkställda av virkesmätningsföreningarna och utom dessa i norra och mellersta Sverige år 1945.....	41
	Tabell 8. Vissa virkesmätningsföreningars inmätningar av köp- virke och s. k. eget virke m. m.	42
	C. Förbrukningen av timmer och massaved	42
	Tabell 9. Massaindustrins förbrukning av massaved per år efter full kapacitet beräknad efter fabrikernas belägenhet	42
	Tabell 10. Sågverkens och pappersmassfabrikernas förbrukning av virke år 1943, länsvis.....	43
	D. Träindustrins omfattning.....	44
	Tabell 11. Antalet arbetsställen och arbetare samt använd driv- kraft inom träindustrin år 1942.....	44
Kap. VI.	Gällande lagstiftning om virkesmätning i vissa främmande länder..	45
	A. Finland	45
	B. Norge	51
<i>Andra huvudavdelningen.</i>		
Kap. VII.	Opartisk virkesmätning i södra Sverige	54
	A. Framställning från Sveriges skogsägareföreningars riksförbund jämte däröver infordrade yttranden m. m.	54
	B Skogsstyrelsens yttrande och förslag	57
	Betydelsen av ett ordnat virkesmätningsväsende	57
	Missförhållanden å virkesmätningens område	58
	Åtgärder i syfte att undanröja föreliggande missförhållanden å virkesmätningens område.....	61
Kap. VIII.	Opartisk mätning av s. k. eget virke	68
	A. Motion vid 1943 års riksdag jämte däröver infordrade yttran- den m. m.	68
	B. Framställning från Ådalarnas skogsägareförening u. p. a.....	77
	C. Skogsstyrelsens yttrande och förslag	77

	Sid.
Kap. IX. Mätningsorganens organisation m. m.	82
A. 1935 och 1943 års lagstiftning	82
1935 års lagstiftning	82
1943 års lagstiftning	86
B. Skogsstyrelsens yttrande och förslag	87
Kap. X. Enhetliga mätningsföreskrifter	93
A. 1935 och 1943 års lagstiftning	93
1935 års lagstiftning	93
1943 års lagstiftning	93
B. Skogsstyrelsens yttrande och förslag	96
Kap. XI. Kontrollåtgärder m. m.	101
A. Nuvarande organisation	101
B. Skogsstyrelsens yttrande och förslag	102
Kap. XII. Specialmotivering	106
A. Förslaget till lag om virkesmätning	106
B. Förslaget till kungörelse om mätningsföreskrifter m. m.	112

Bilagor

1. PM med riktlinjer för innehållet i stadgarna för auktoriserade virkes- mättningsföreningar	117
2. Utkast till reglemente för virkesmättningsnämnd	120
3. Antalet å skogsstyrelsens virkesmättningsavdelning handlagda ärenden under budgetåren 1944/45 och 1945/46	125

Statens offentliga utredningar 1946

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvård.

Ärdebalksakkunnigas förslag till föräldrabalk. [49]
Betänkande ang. vissa organisations-, utbildnings- och tjänstgöringsfrågor vid domstolarna. [57]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Betänkande med förslag till omorganisation av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen m. m. [10]
1945 års lönekommitté. 1. Betänkande med förslag till statliga löneplaner m. m. [48]

Kommunalförvaltning.

Statens och kommunernas finansväsen.

1943 års jordbrukstaxeringssakkunniga. Betänkande med förslag till ändrade bestämmelser i fråga om taxering av inkomst av jordbruksfastighet samt lag om jordbruksbokföring. [29]
1944 års skattesakkunniga. 2. Betänkande ang. idrottsammanslutningars beskattning för inkomst. [56]

Politi.

Parlamentariska undersökningskommissionen ang. flyktigäröenden och säkerhetstjänst. 1. Betänkande ang. flyktingars behandling. [36]

Nationalekonomi och socialpolitik.

Dödföddheten och tidigdödligheten i Sverige. Dess samband med nativitetssminskningen och dess förhållande vid olika former av förlösningssvård samt dess socialmedicinska och befolkningspolitiska betydelse. [2]
Betänkande om barnkostnadernas fördelning med förslag till allmänna barnbidrag m. m. [5] Bilagor. [6]
Investeringsutredningens betänkande med utredning rörande personal- och materielresurser m. m. för genomförande av ett arbetsprogram enligt av utredningen tidigare framlagt förslag. [13]
Den familjevårdande socialpolitiken. [17]
Betänkande med förslag rörande den ekonomiska försvarsberedskapens framtida organisation. [19]
Socialvårdskommitténs betänkande. 12. Utredning och förslag ang. moderskapsbidrag. [23] 13. Förslag ang. folkpensioneringens administrativa handhavande m. m. [37] 14. Utredning och förslag ang. ålderdomshem m. m. [52]
Kommitténs för partiellt arbetsföra betänkande. 1. Förslag till effektiviserad kurators- och arbetsförmedlingsverksamhet för partiellt arbetsföra m. m. [24]
Betänkande med förslag till investeringsreserv för budgetåret 1946/47 av statliga, kommunala och statsunderstödda anläggningsarbeten. [27] Bilagor. [28]
Statsmakterna och folkhushållningen under den till följd av stormaktskriget 1939 inträdda krisen. Del 6. Tiden juli 1944—juni 1945. [35]
Sakkunniga ang. arbetsförmedlingens organisation. Del 1. Den offentliga arbetsförmedlingen under krigsåren. [44] Del 2. Den offentliga arbetsförmedlingens framtida organisation. Motiv och förslag. [51]
Betänkande om befolkningspolitikens organisation m. m. [53]
Betänkande med förslag till lag om skydd mot ohälsa och olycksfall i arbete m. m. [60]

Hälsa- och sjukvård.

Betänkande ang. den centrala organisationen av det civila medicinal- och veterinärväsendet. [20]

Allmänt näringsväsen.

Betänkande med utredning och förslag ang. rätten till arbetstagarers uppföringar. [21]

Fast egendom. Jordbruk med binärningar.

Betänkande ang. forsknings- och försöksverksamheten på jordbrukets område i Norrland. [16]
P M ang. utvecklingsplanering på jordbrukets område. [18]
Den svenska växtodlingens utvecklingstendenser samt dess inriktande efter kriget. [39]

Riktlinjer för den framtida jordbrukspolitik. Del 1. [42] Del 2. [46] Del 3. Bilagor. [61]
Betänkande med förslag till åtgärder för främjande av ridskåp m. m. [45]
Rationalitetsvariationerna inom det svenska jordbruket. [47]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Betänkande med förslag till ändrade grunder för flottningsslagsföretagen m. m. [31]
Betänkande med förslag till skogsvårdsplaner m. m. [41]
Betänkande med förslag till lag om virkesmätning m. m. [63]

Industri.

Betänkande med förslag till ordnande av kreditgivnings- och rådgivningsverksamhet för hantverk och småindustri samt bildande av företagsnämnder. [22]
Betänkande ang. hantverkets och småindustriens befrämjande. [40]
Betänkande med förslag till lag om trygghet av byggnadsarbetarens lönefordran m. m. [62]

Handel och sjöfart.

Kommunikationsväsen.

Betänkande ang. rundradion i Sverige. Dess aktuella behov och riktlinjer för dess framtida verksamhet. [1]
Betänkande med förslag till verkstadsorganisation för väg- och vattenbyggnadsväsendet. [43]
Betänkande rörande utbyggnad av civila flygplatser m. m. [58]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Betänkande ang. tjänstepensionsförsäkringens organisation. [26]
Försäkringsutredningen. Förslag till lag om försäkringsrörelse m. m. 1. Lagtext. [33] 2. Motiv. [34]

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen.

Andlig odling i övrigt.

1911 års lärarlönesakkunniga. Betänkande med förslag till boställsordning för folkskolans lärare m. m. [8]
1945 års universitetsberedning. 1. Docentinstitutionen. [9]
1910 års skolutredningens betänkanden och utredningar. IV. Skolpliktstidens skolformer. 2. Folkskolan. A. Allmän del. [11] B. Förslag till undervisningsplaner. [15]
4. Realskolan. Praktiska linjer. [14]
VI. Skolans inre arbete. Synpunkter på fostran och undervisning. [31]
Betänkande om tandläkarutbildningens ordnande m. m. Del 1. [12]
Socialutbildningssakkunniga. 2. Utredning och förslag rörande statsvetenskapliga examina m. m. [30]
Betänkande med förslag till förordning ang. allmänt kyrkomöte m. m. [32]
Betänkande med förslag till nyorganisation av kyrkomusikerbefattningarna m. m. Del 2. [50]
Utredning ang. reglering av den territoriella församlingsindelningen i Stockholm. [54]
Utredning rörande sexualundervisningen i högre skolor jämte förslag till handledning i sexualundervisning för lärare i högre skolor. [55]

Försvarsväsen.

Betänkande med förslag ang. uniformspliktens omfattning för viss personal vid försvarsväsendet. [1]
Betänkande och förslag rörande åtgärder för att begränsa antalet kontraktsanställt manskap inom krigsmakten. [7]
Betänkande med förslag till lag med särskilda bestämmelser om uppföringar m. m. av betydelse för rikets försvar. [25]
Betänkande med förslag rörande officersutbildningen inom armén m. m. [38]
Betänkande med förslag ang. hemvärnet. [59]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.